

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Aniela KOZŁOWSKA (1898–1981), paleobotanik, geograf roślin, wirusolog i fitopatolog, docent Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Botanicznego, oraz wielu innych towarzystw polskich i zagranicznych.

Fotografia wykonana po drugiej wojnie światowej, autor nieznan, wymiary: 18 × 23,5 cm. Właściciel: Zespół Botaniki na Wydziale Ogrodniczym Akademii Rolniczej w Krakowie.

Opracował: Piotr KÖHLER

Józef Ignacy ŁAGOWSKI (1820–1870), lekarz, doktor medycyny, botanik urodzony na Wołyniu, absolwent Uniwersytetu Kijowskiego. Ześlany na Syberię za pomoc lekarską udzielaną powstańcom. Zbierał rośliny na Kaukazie, w Turcji i w okolicach Irkucka. Opracowywał florę nadbajkalską. Ułatwiał organizowanie ekspedycji Polakom, leczył współwyznańców. Zmarł na raka żołądka w Irkucku. Prezentowany portret został przywieziony do Wrocławia przez prof. T. Wilczyńskiego i przekazany prof. J. Mądalskiemu.

Wielkość: 49 × 32 cm, autor nieznany. Powiększenie z fotografii będącej niegdyś własnością Benedykta Dybowskiego, który znał osobiście J. I. Łagowskiego i był z nim na zesłaniu. Właściciel: Andrzej Chlebicki.

Opracował: Andrzej CHLEBICKI

ROZSTANIA • OBITUARIES

MARIA FIEDOTJEW-JESSE – SŁÓW KILKA
O ZAPOMNIANYM MIKOLOGU POZNAŃSKIM*
27 II 1912–28 I 1985

Maria Fiedotjew-Jesse
Few words on forgotten mycologist from Poznań
27 II 1912–28 I 1985

Maria Fiedotjew-Jesse urodziła się w Sieradzu jako córka Anny z Jastrzębskich i Aleksandra Fiedotjewa, drugie dziecko z pięciorga rodzeństwa. Ojciec Marii był nauczycielem początkowo w Pyzdrach, a następnie w Łodzi.

W 1914 r. Maria wraz z rodzicami i dwoma braćmi wywieziona zostaje z Kalisza i w ucieczce przed Niemcami dostaje się w głąb Rosji, do Kaługi nad Oką. Tu przeżywa swoje dzieciństwo w atmosferze rewolucji w środowisku zbuntowanych mas robotniczych i przestraszonych rzesz chłopskich. Okres ten, spędzony w koszmarnej aurze sowieckiej rewolucji, wywarł na Marii niezatarte wrażenia. Zaowocowało to później umiejętnością przystosowania się do trudnych warunków materialnych w okresie studiów. Po rewolucji, w drodze powrotnej wraz z rodziną do ojczyzny, przeżywa kolejne kilkutygodniowe upokorzenia wędrowni pociągiem towarowym, zakończone w 1921 r. w obozie odosobnienia w Baranowiczach.

Edukację na szczeblu podstawowym i średnim kończy bez zakłóceń w Gimnazjum Prywatnym im. Cecylii Waszczyńskiej w Łodzi. Po maturze w 1932 r.

zapisuje się na studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie 26.X.1932 r. otrzymuje indeks nr 18449. Jeszcze na studiach podjęła pracę asystenta – wolontariusza w pracowni grzyboznawczej przy Zakładzie Botaniki Ogólnej, pod opieką Prof. Feliksa Teodorowicza. Kierownikiem Zakładu Botaniki Ogólnej był w tym czasie Prof. Adam Wodziczko. Maria Fiedotjew-Jesse wykonała pracę magisterską pt. *Grzyby Parku Narodowego w Ludwikowie*, a stopień magistra filozofii uzyskała w latach 1936/37. Praca magisterska M. Fiedotjew przygotowywana była do druku już po II wojnie światowej, w wydawnictwie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. W sprawozdaniach PTPN w 1947 r. ukazał się z Zakładu Systematyki i Geografii Roślin jedynie artykuł dotyczący tej pracy, pt. *Grzyby wyższe Wielkopolskiego Parku Narodowego*, w którym autorka zwraca uwagę m. in. na 36 gatunków rzadkich, jak na ówczesny stan zbadań grzybów w Wielkopolsce. Są to m. in. *Boletus radicans* Pers., *Daldinia concentrica* Bolt. i *Spathularia clavata* Schaeff., których na terenie Wielkop. Parku Narodowego, jak dotąd, ponownie nie odnotowano oraz *Boletus impolitus* Fr. odnotowany ponownie tylko raz w 1988 r.

Jeszcze przed II wojną światową ukazuje się drukiem w Wydawnictwie Okręgowej Komisji Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze kilkunastu podsumowanie stanu badań nad grzybami w Wielkopolsce. W posiadaniu obecnego Zakładu Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska UAM, który wywodzi się z Zakładu Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Poznańskiego, znajduje się maszynopis pracy Marii Jesse pt. *Grzyby Parku Narodowego w Ludwikowie*, nie oznaczony jednak datą. Z życiorysu Marii Fiedotjew-Jesse można wnioskować, że praca ta złożona została prawdopodobnie po jej zamążpójściu w 1937 r. za Łukasza Jesse, ekonomistę. Praca zawiera wykaz 364 gatunków grzybów zanotowanych w latach 1935–1936, uwagi dotyczące występowania grzybów w różnych typach drzewostanów i siedlisk poza lasami (np. polany śródleśne, drogi, pola, pastwiska, podmokłe łąki i brzegi wód, zabudowania i tory kolejowe) oraz zestaw (niekompletny) rycin elementów mikroskopowych grzybów, stanowiących dokumentację badań. Część dokumentacji zaginęła w czasie okupacji hitlerowskiej.

Maria Fiedotjew pracowała w Kole Przyrodników Uniwersytetu Poznańskiego z siedzibą przy ul. Grunwaldzkiej 13, działała też w Samopomocy Organizacji Studentów Uniwersytetu Poznańskiego z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Jej znakomitymi profesorami byli m. in. Adam Wodziczko, Jan Dobro-

* Wspomnienie oparto na materiałach otrzymanych od P. Łukasza Jesse.

wolski, Antoni Jakubski, Feliks Krawiec i Zygmunt Czubiński.

Kochała przyrodę. Szczególnie bliski był jej las, z którym żyła się od dzieciństwa nad rzeką Oką, później w Polsce Puszcza Pyzdrska, gdzie okresowo przebywała jej rodzina.

Maria Jesse zmarła w 1985 r. i pochowana jest na Cmentarzu Górczyńskim w Poznaniu.

Anna BUJAKIEWICZ

PUBLIKACJE MARII FIEDOTJEW – JESSE

- [1] FIEDOTJEW M., 1936. Stan badań nad roślinnością Wielkopolski i zadania na przyszłość. 4. Grzyby wyższe. *Wydawn. Okr. Kom. Ochr. Przyr. Wielkop. i Pom.* 6:16–21, Poznań.
- [2] JESSE M., 1936/37. Grzyby Parku Narodowego w Ludwikowie. Prace magisterskie Zakł. Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Poznańskiego. Poznań (mscr.)
- [3] FIEDOTJEW-JESSE M., 1947. Grzyby wyższe Wielkopolskiego Parku Narodowego. *Spraw. Pozn. Tow. Przyj. Nauk* 36: 94–95.

DOC. DR WITOLD CZERWIŃSKI (13 VIII 1922 – 26 III 1998)

Witold Czerwiński urodził się 13 sierpnia 1922 r. we Lwowie. Jego ojcem był znany architekt, który zaprojektował budynek Sejmu Śląskiego w Katowicach oraz wiele lwowskich budowli: kinoteatr Palace, pawilony na Targach Wschodnich, II Dom Techników na Wulce. W. Czerwiński był uczniem lwowskiej szkoły J. Kistryna, a w czasie okupacji uczęszczał do sowieckiej dziesięciolatki i średniej Szkoły Chemicznej. Po ukończeniu szkół przez pewien czas pracował w laboratorium technologicznym Szkół Przemysłu Artystycznego. W latach 1943–44 był preparatorem w Instytucie Badań nad Tyfusem Plamistym profesora R. Weigla. Po wyzwoleniu Lwowa rozpoczął studia na Wydziale Chemii Politechniki Lwowskiej. W maju 1946 r. przyjechał wraz z rodziną do Wrocławia i rozpoczął studia biologiczne na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego. Jeszcze przed ukończeniem studiów, w 1949 r., rozpoczął pracę jako asystent prof. H. Krzemieniewskiej w Zakładzie Fizjologii Roślin tego Uniwersytetu. Dyplom magistra filozofii uzyskał w 1951 r. Od czerwca 1952 r. rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Rolniczej, gdzie wraz z prof. S. Gumińskim organizował od podstaw Katedrę Fizjologii Roślin. Stopień doktora nauk przyrodniczych uzyskał w 1964 r. na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego, na podstawie rozprawy pt. *O mechanizmie stymulacji*

pobierania soli mineralnych przez korzenie roślin powodowanej humianem sodowym. W 1970 r. został powołany na stanowisko docenta, na którym pozostał do emerytury (1990). Był członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego; w latach 1965–67 pełnił funkcję sekretarza Oddziału Wrocławskiego.

Początki kariery naukowej W. Czerwińskiego wiązały się z badaniami związków próchnicznych. W swojej pracy doktorskiej zanegował koncepcję odżywczego wpływu humianu sodu na wzrost roślin. Na podstawie perfekcyjnie zaplanowanych doświadczeń wykazał, że czynnikiem ograniczającym wzrost roślin był deficyt jonów żelaza, natomiast dodatni wpływ humianu sodu związany jest ze zwiększoną dostępnością żelaza kompleksowanego przez humian. Późniejsze Jego zainteresowania skierowały się w stronę biologicznego działania herbicydów, które wówczas coraz powszechniej zaczęto stosować w praktyce rolniczej. Wykonał wiele pionierskich prac nad wpływem herbicydów na procesy fizjologiczne roślin. W latach siedemdziesiątych zajmował się analizą wzrostu stokłasy bezostnej i kukurydzy. Wykazał wtedy dużą in-

wencję w planowaniu i realizacji doświadczeń polowych, np. opracował fotoelektryczną metodę mierzenia powierzchni liści. Kolejnym obiektem Jego badań były pochodne fluorenu, związki zsyntetyzowane w Instytucie Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii Politechniki Wrocławskiej, z której pracownikami utrzymywał współpracę naukową. Ostatnie lata pracy poświęcił biotransformacjom izoprenoidów i pochodnych acetofenu.

Uczenie studentów nie było dla Niego obowiązkiem, lecz wielką pasją. Do wykładów przygotowywał się niezwykle starannie, poświęcał wiele czasu na to, aby złożone problemy fizjologii roślin przedstawić w sposób zrozumiały dla słuchaczy. Jego perfekcyjnie przygotowane wykłady prowadzone były bez użycia środków audiowizualnych. Wystarczała mu kolorowa kreda i tablica. W ciągu kilkudziesięciu minut wyczarowywał na tablicy przejrzyste schematy, które dokładnie objaśniał w tempie pozwalającym na prowadzenie notatek. Dla odprężenia często wplatał barwne ciekawostki naukowe i przerywniki związane z życiem codziennym, opatrzone zwykle dowcipnymi komentarzami. W ten sposób budził zainteresowania studenta i trafiał do jego wyobraźni. Lubił pracować z młodzieżą, miał zawsze dla niej czas. Wypromował wielu magistrantów, wśród nich kilku było laureatami nagrody Rektora za pracę dyplomową. Założył Studenckie Koło Fizjologów Roślin. Ukoronowaniem Jego osiągnięć dydaktycznych był podręcznik *Fizjologia Roślin*, który ukazał się w pięciu wydaniach. Napisany bardzo przejrzysto, wspaniale opracowany graficznie, jest wzorem napisanego z pasją podręcznika. Studenci bardzo sobie cenią tę książkę, głównie ze względu na jej walory dydaktyczne.

Za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną doc. W. Czerwiński został odznaczony między innymi: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Inną pasją doc. W. Czerwińskiego była turystyka górską. Był doskonałym znawcą polskich gór. Przemierzał je o różnych porach roku, pieszo lub na nartach. O górach potrafił opowiadać godzinami. Szczególnie lubił Pieniny i Beskid Śląski. Kiedy planowałem wyjazd na wakacje, udawałem się do Niego po poradę gdzie pojechać. Nie potrzebował map. Na kartce papieru rysował trasy jakie powinienem przejść, zaznaczał na nich szczegóły topograficzne, które pozwalały mi orientować się w terenie. Znał wiele interesujących tras nieoznakowanych. Nie sposób było zgubić się w terenie, idąc według Jego precyzyjnych wskazówek. Znajomość gór nie ograniczała się tylko do topografii, znał również doskonale ich

florę, o czym mogli przekonać się uczestnicy wycieczek pod Jego przewodnictwem. Sądzę, że każdy biorący udział w pieszej wyprawie był pod wrażeniem wybitnej osobowości W. Czerwińskiego. Mój dorosły syn do dziś pamięta wycieczkę, którą odbył pod Jego przewodnictwem mając jedenaście lat. Prowadziła ona z przełęczy Tapadła na szczyt Ślęży i zakończyła się biwakiem, na którym W. Czerwiński wykazał się niezwykłym talentem kulinarnym.

Pasjonował się również fotografią, początkowo czarno-białą, a potem kolorową. W czasach filmów ORWO-COLOR i ORWO-CHROM udzielał nam uwag jak prawidłowo naświetlać filmy, aby uzyskać jak najlepszy rezultat. Doskonale znał się na sprzęcie fotograficznym i lubił eksperymentować w ciemni fotograficznej. Efektem tego były wspaniałe zdjęcia i kolorowe przeźrocza wykonane w warunkach, w których przeciętny fotoamator nie był w stanie uzyskać poprawnych wyników.

Jego wielką miłością był Lwów, doskonale znał topografię, zabytki i historię swojego rodzinnego miasta. Często o Lwowie opowiadał i snuł na jego temat wspaniałe gawędy. Był członkiem pierwszego zarządu Towarzystwa Miłośników Lwowa, jakie powstało we Wrocławiu pod koniec lat 80. i czynnie wspierał różnorodne akcje tego Towarzystwa. Gdy jednak powstały możliwości wyjazdu do Lwowa – nigdy tam nie pojechał. Jak wielu lwowiaków i wilnian nie chciał niszczyć obrazu swoich wspomnień.

31 marca 1998 roku na cmentarzu Św. Wawrzyńca we Wrocławiu pożegnaliśmy doc. dra Witolda Czerwińskiego. W zmarłym Zakład Fizjologii Roślin AR we Wrocławiu stracił wspaniałego dydaktyka i naukowca, osobę o rozległej wiedzy, wszechstronnych zainteresowaniach, wspaniałego erudyty.

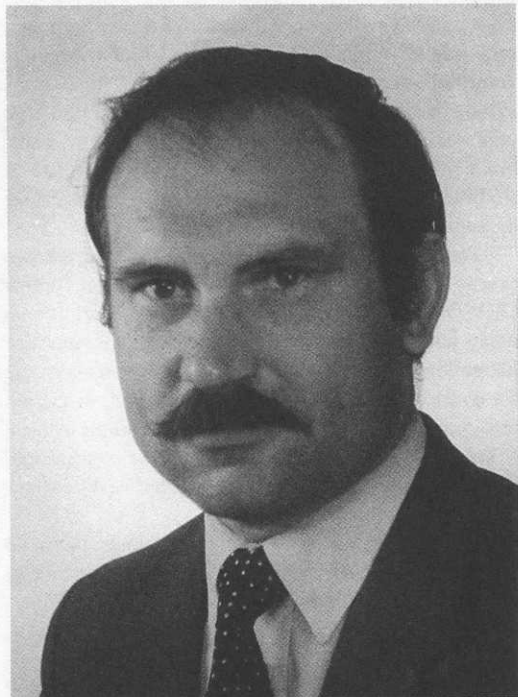
Krzysztof BIELECKI

WSPOMNIENIE O NASZYM MISTRZU, PROFESORZE TADEUSZU KIMSIE (1947–1999)

A remembrance of our Master,
Professor Tadeusz Kimsa (1947–1999)

29 października 1999 roku odszedł od nas na zawsze nasz Nauczyciel i Mistrz oraz wielki Przyjaciel, Profesor Uniwersytetu Śląskiego, doktor habilitowany Tadeusz Kimsa.

Być może niektórym nasze słowa wydadzą się nieco patetyczne, ale nie ma w nich egzaltacji ani przesady. Nam, uczniom Pana Profesora, trudno jest wyrazić smutek i żal jaki czujemy. Pozostała po Nim pustka, której naszym zdaniem nikt nie jest w stanie

wypełnić. Tym, którzy nie znali Pana Profesora osobiście, pragniemy przybliżyć Jego postać oraz wyrazić satysfakcję i dumę z tego, że dane nam było pracować z Nim i być Jego uczniami.

Prof. T. Kimsa urodził się 6 stycznia 1947 r. w Koszeliwce na Podlasiu. Studia wyższe ukończył z wyróżnieniem w 1970 r. na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W latach 1970–1980 pracował w Zakładzie Ekologii UMCS, gdzie w 1977 r. uzyskał tytuł doktora nauk przyrodniczych. Rozprawę doktorską pt. *Dynamika sezonowa i produkcja runa wybranych zbiorowisk borowych na Roztoczu Środkowym* wykonał pod kierunkiem prof. dr hab. Krystyna Izdebskiego.

W 1980 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Śląskim, w Katedrze Geobotaniki i Ochrony Przyrody Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska. W 1987 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego w zakresie geobotaniki, na podstawie rozprawy pt. *Problem powierzchni reprezentatywnej fitocenozy na przykładzie runa wybranych zbiorowisk leśnych Roztoczańskiego Parku Narodowego*. W 1991 r. uzyskał stanowisko profesora Uniwersytetu Śląskiego. W tym samym czasie został mianowany kierownikiem Katedry Ekologii.

Osobiste zaangażowanie Pana Profesora oraz Jego talent organizacyjny sprawiły, że w 1993 r. po-

wstało na Wydziale Biologii Studium Doktoranckie, którym od początku kierował. Następnie, w 1996 r. objął funkcję prodziekana Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UŚl. ds. studiów doktoranckich.

Prof. T. Kimsa przez kilka lat pracował też w Instytucie Chemii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, w którym prowadził zajęcia z ekologii i ochrony środowiska i gdzie w 1998 r. został mianowany kierownikiem Zakładu Ochrony Środowiska.

Profesor był członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Dwukrotnie, tj. w latach 1983–1985 oraz 1995–1998, pełnił funkcję przewodniczącego Oddziału Śląskiego PTB, ponadto był członkiem Zarządu Głównego oraz Głównej Komisji Rewizyjnej. Należał również do dwóch zagranicznych towarzystw naukowych, tj. International Association for Vegetation Science (IAVS) – od 1989 r. oraz International Ecological Association (Intecol) – od 1992 r. W latach 90. był członkiem i przewodniczącym Wojewódzkich Komisji Ochrony Przyrody przy Wojewodzie Katowickim i Wojewodzie Częstochowskim oraz przewodniczącym Rady Społeczno-Naukowej przy Zarządzie Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych w Złotym Potoku.

Podczas swojej pracy zawodowej Prof. Kimsa odbył dwa staże – pierwszy w Instytucie Ekologii PAN w Dziekanowie w 1972 r., jeszcze jako asystent, drugi w Państwowym Uniwersytecie w Leningradzie, w 1989 r. W okresie tym brał udział w wyprawie naukowej do europejskiej części Rosji. Trzy lata wcześniej, w 1986 r., uczestniczył w wyprawie do Algierii.

Praca naukowa i społeczna zaowocowała nagrodami i odznaczeniami, a mianowicie: nagrodą zespołową Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, nagrodami Rektora Uniwersytetu Śląskiego indywidualnymi I stopnia, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Odznaką Zasłużonego dla Uniwersytetu Śląskiego.

Prof. T. Kimsa publikował prace z zakresu fitosocjologii klasycznej i numerycznej, ekologii roślin, ochrony przyrody oraz biomonitoringu skażenia środowiska przyrodniczego. Był autorem ponad pięćdziesięciu prac naukowych, kilkunastu popularno-naukowych, 5 recenzji prac doktorskich, przygotował również do druku dwa skrypty. Był redaktorem naukowym 4 tomów *Acta Biologica Silesiana* oraz członkiem rad naukowych czasopism: *Ekoprofit* i *Kształtowanie Środowiska Geograficznego i Ochrona Przyrody na Obszarach Uprzemysłowionych i Zurbanizowanych*.

Pan Profesor był opiekunem ponad osiemdziesięciu prac magisterskich. Wypromował również pięciu doktorów; aż czworo z nich już w okresie choroby. Pomimo wielu tygodni spędzonych w szpitalu, pomi-

mo momentów zwątpień i strachu w pełnej uporze i determinacji walce o życie, nigdy nikomu nie odmówił pomocy. W każdą z promowanych przez siebie prac wkładał równie wiele serca, co ich autorzy. Kolejnych pięciu doktorantów nie zdążył już wypromować.

Pozostawił pogrążonych w smutku żonę i trójkę dzieci oraz grono oddanych mu przyjaciół.

A jaki był na co dzień? Co sprawiało, że przyciągał do siebie młodych ludzi i zjednywał sobie ich przyjaźń? Która z cech Jego charakteru powodowała, że zaskarbił sobie sympatię każdego ze swych uczniów? O tym niech powiedzą Jego wychowankowie.

Tomasz DURAK: Niestety, nie było mi dane pracować z Panem Profesorem na co dzień i moje doświadczenia opierają się zaledwie na kilku spotkaniach. Jesienią 1996 r. zwróciłem się do Prof. Tadeusza Kimsy (jako młody pracownik organizującej się Katedry Biologii WSP w Rzeszowie) z prośbą o pokierowanie moją pracą doktorską. Od tego czasu prowadziłem badania pod kierunkiem Profesora, korzystając z Jego doświadczenia i osobistego zaangażowania. W czasie naszych spotkań w Katowicach wiele czasu poświęcał na dyskusje o metodach opracowania zebranego materiału i kształcie przyszłej pracy. Uderzyła mnie również Jego postawa wobec ludzi. Pomimo ciężkiej choroby cechował Go spokój, pogoda, wyrozumiałość i życzliwość, co pozytywnie odbijało się na Jego najbliższym otoczeniu. Trudno opisać słowami jakim był człowiekiem. Dla mnie jest przykładem uczącym zamiłowania do wiedzy, połączonego z życzliwością dla ludzi, odpowiedzialnością i nadzieją.

Dariusz GIEC: Tak niewielu wspaniałych ludzi można spotkać w życiu. W każdym, choćby nawet przelotnym spotkaniu z życzliwą osobą tkwi coś, czego nie można wyrazić słowami. Gdy wspominam wspaniałego i kochanego przez wszystkich człowieka jakim był Prof. Tadeusz Kimsa, moje serce napęla się wdzięcznością i radością. Takich ludzi po prostu już nie ma, są dla nas promykami słońca w szarej codzienności i czynią nasze życie bardziej godnym. Czy nasz świat potrzebuje dziś czegoś więcej niż takich ludzi jak Prof. Kimsa?

Zawsze mogłem liczyć na Jego dobre słowo i radę w każdej dziedzinie. Nigdy, nawet podczas swej wyczerpującej choroby, nie odmówił mi pomocy. Był jednym ze znanych mi profesorów, który potrafił spotkać się ze swym studentem w niedzielę i święta, poświęcając swój prywatny, jakże cenny czas. Nie było dla Pana Profesora rzeczy niemożliwych. Wyczerpujące godziny spędzone w terenie, czy długie analizy zebranego materiału, były w obecności Pana Profesora

magiczną wyprawą w świat nauki, którą tylko On potrafił stworzyć.

Chylę czoło przed Tadeuszem Kimsą, profesorem dobroci, starając się jednocześnie być tak dobrym i szlachetnym człowiekiem jak mój Mistrz.

Anna ORCZEWSKA: Pamiętam moje pierwsze, bezpośrednie spotkanie z Panem Profesorem, jeszcze z czasów studenckich. Były to zajęcia seminaryjne na III roku, w Katedrze Geobotaniki, gdzie wówczas pracował. Niby zwyczajne seminaria, na początku których jakiś facet przedstawił propozycje tematów do przygotowania, oczekując od nas współpracy. Jakże jednak inny był ten „facet” od pozostałych. Podczas kolejnych spotkań zaskakiwał nas swoją niezwykłą łagodnością, uprzejmością i zawsze obecnym uśmiechem. Choć nie byliśmy wcale mądrzy, a przygotowanie się do dyskusji wymagało od nas wysiłku, traktował nas bardzo poważnie i po partnersku. Ta przygoda trwała jeden semestr. Potem, w kolejnym roku, były jeszcze wykłady monograficzne. Imponował nam, tak jak i wcześniej, swoją ogromną wiedzą i oryginalnością spojrzenia na różne problemy. Po seminariach czy wykładach znalazł zawsze czas, by z nami choć chwilkę porozmawiać na temat książek, polityki i wielu innych rzeczy, bo przecież interesowało Go wszystko. Ta przygoda również trwała jeden semestr.

Dwa lata później rozpoczęła się moja kolejna, tym razem dłuższa przygoda z Panem Profesorem, tj. praca w prowadzonej przez Niego Katedrze Ekologii. To, co z postaci Pana Profesora trwale zapisało się w mojej pamięci, niezależnie od sytuacji i okoliczności, to Jego szlachetność, uczciwość, cywilna odwaga, odpowiedzialność i konsekwencja. Między słowami i czynami Pana Profesora nigdy nie było rozbieżności. Były to dwie rzeczy, które niezmiennie szły ze sobą w parze. Zresztą owa szlachetność i uczciwość widoczna była już w spojrzeniu. Przenikliwe, badawcze i analizujące, ale zarazem niezwykle ciepłe i serdeczne. Przed takim spojrzeniem niczego nie dało się, i nie trzeba było, ukrywać. Swym wyrazem po prostu wymagało otwartości od rozmówcy. Otwartość zaś zawsze była doceniana. Pan Profesor traktował ją jak kredyt zaufania, a Jego wrażliwość na sprawy innych powodowała, że ludzie nie postrzegali swej szlachetności jako przejawu słabości charakteru.

Wiele było też ciekawych rozmów i dyskusji na seminariach doktorskich. Można się było wówczas tyle nauczyć, korzystając z wielkiego potencjału wiedzy Pana Profesora, Jego bezcennych spostrzeżeń i wskazówek. Pamiętam, gdy pewnego razu, ku mojemu wielkiemu zaskoczeniu, na szafce mieszczącej bibliotekę Profesora mogliśmy przeczytać umieszczony tam

przez Niego napis: *Studiuj Przyrodę a nie książki*. Pan Profesor potrafił zachować umiar, działał w sposób wyważony i nas też zapewne pragnął nauczyć tego samego. Pomimo że był profesjonalistą i perfekcjonistą, oceniał wszystko, w tym siebie, swoje miejsce i rolę z wyraźnym dystansem, krytycyzmem i przesadną skromnością.

Możnaby odnieść wrażenie, że był to skończenie logiczny, kartezyjański, pełen powagi, chłodu i wyniosłości umysł naukowca. Nic bardziej błędnego. Zdobytą wiedza, tytuły i stanowiska nie tylko nie pozbawiły Pana Profesora skromności, ale też i poczucia humoru, z którego był dobrze znany. Jego dowcip sprawiał, że chwile spędzane w pracy były miłsze, a podczas spotkań seminaryjnych Mistrza i uczniów nie dzieliły żadne bariery. Potrafił być i szefem i nauczycielem i nigdy przy tym nie przestawał być człowiekiem.

Nawet ciężka i wyczerpująca choroba nie zdołała pozbawić Pana Profesora uśmiechu, którym witał każdego, kto spotykał się z Nim w szpitalu. A przecież był w tak beznadziejnym położeniu, które niejednemu odebrałoby siły do walki, wpędziło w depresję. Jeśli nawet uczucia te nie były Mu obce, bo pewnie w końcu doświadcza ich każdy chory, to jednak nie okazywał ich. Wszystko jak zwykle dlatego, że o sobie zawsze myślał na samym końcu.

Jest tyle rzeczy, za które winna jestem Panu Profesorowi swą wdzięczność, że nie sposób powiedzieć o wszystkich. Był On źródłem wiedzy, nie tylko takiej, którą można wyczytać z książek, ale też takiej, o której książki nie mówią. Ludzie, którzy wiedzę tę posiadli, zaświadcniają o tym swoim życiem, swoją filozofią i postawą. Nie jest to zapewne postawa, dzięki której życie wśród innych ludzi staje się łatwiejsze, ale za to na pewno pozwala żyć w harmonii z samym sobą. Zachowując w pamięci osobę Pana Profesora, chciałabym dążyć do tego ideału wierząc, że dzięki temu moje z Nim spotkanie i przygoda nigdy się nie skończy.

Gabriela POTAPCZYŃSKA-BARCZYK: Profesora poznałam, gdy na III roku miałam przyjemność zaliczyć się do grona magistrantów Katedry Ekologii UŚI. Co prawda należałam do jej „zwierzęcej” części, tj. Ekologii Zwierząt, na szczęście szef był wspólny. Gdy po raz pierwszy zobaczyłam Profesora, pomyślałam: „O, to sąsiad !” Okazało się, że mieszkamy na tym samym osiedlu, często jeździmy tym samym autobusem i już wtedy zauważyłam, że jest to człowiek niesamowicie łagodny. Ta łagodność przyciągała, ośmielała tym bardziej, że zawsze na moje „dzień dobry” odpowiadał uśmiechem. Gdy zobaczyłam Pana Profesora w mojej Katedrze, wiedziałam że tutaj nie

zginę. Nie spotykałam Profesora na co dzień, poświęcając się ekologii zwierząt. Jednak zawsze szłam na seminarium z wielką radością. Profesor trzymał nas krótko. Nie pozwalał ociągać się, a zarazem gotowy był nam pomóc, gdyby wynikły jakieś problemy. W końcu była to nasza pierwsza praca naukowa! Dzień obrony zbliżał się nieubłaganie. Na szczęście moja praca była na ukończeniu. W tym czasie Profesor zachorował. Niestety jego stan wymagał hospitalizacji i nawet dochodziły nas słuchy, że nie będzie mógł uczestniczyć w naszych obronach. Przyznam się, że posmutniałyśmy bardzo... Profesor wrócił do nas. Często jeszcze bywał w szpitalu, ale prowadził nasze seminarium. Choć choroba odcisnęła na Profesorze swoje piętno, był uśmiechnięty i obiecał, że choćby miał uciec ze szpitala, będzie uczestniczył w naszych obronach. I rzeczywiście słowa dotrzymał. Egzamin magisterski był najmilszym egzaminem, jaki zdawałam w ciągu pięciu lat studiów. Kulturalnie, spokojnie, z szacunkiem i z Panem Profesorem w roli mojego recenzenta – w tych słowach mogę podsumować to doświadczenie. Zresztą taka atmosfera panowała zawsze w Katedrze. I choć Ekologia Zwierząt mieściła się w innym budynku, i tam dała się odczuć obecność łagodnego Profesora.

Śmierć Prof. Kimsy zaskoczyła mnie. I choć nie był mi bliski jak ktoś z rodziny, to jednak poczułam się tak, jakby odszedł dobry przyjaciel. Ktoś, kto był i na kim można było polegać.

Edyta SIERKA: Zrobiło się pusto, bo przecież Mistrz jest mniej samotny bez ucznia, niż uczeń bez Mistrza... Doskonale pamiętam moje pierwsze spotkanie z Panem Profesorem: Mogę w czymś pomóc? To były słowa Profesora i dewiza – zawsze służyć pomocą w mniej czy bardziej ważnych sprawach, dotyczących nauki, czy po prostu życia. Kiedy jako młoda matka, pełna obaw o moją przyszłość związaną z ukończeniem studiów w terminie, zwróciłam się do Pana Profesora, On gratulując mi narodzin syna powiedział: Najważniejszy egzamin życiowy już Pani zdała na szóstkę! Reszta będzie dużo łatwiejsza. Tak było. Gdy zносиłam gotową pracę magisterską do sprawdzenia, Pan Profesor wychodząc ze szpitalnej sali i uśmiechając się powiedział: A nie mówiłem. Pani wszystko może ! Moja radość była wielka, bo przecież Pana Profesora nie można było zawieść.

Kiedy myślę o naszych seminariach magisterskich, które zawsze były zbyt krótkie, a Pan Profesor mówił, uczył, opowiadał, wspominał, jakże mi ich brak. Czuło się atmosferę jakbyśmy się znali wiele lat. Dziękuję Panu Profesorowi za miejsce, w którym jestem dzisiaj.

Adam STEBEL: Profesora Tadeusza Kimsę poznałem bliżej pod koniec trzeciego roku studiów na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska, kiedy podjąłem się wykonania pod Jego kierunkiem pracy magisterskiej. Od pierwszego spotkania Profesor okazał się człowiekiem o szerokich horyzontach, życzliwym i przyjaznym. Jako nauczyciel potrafił zainteresować problematyką botaniczną, którą zajmował się z wielką pasją i oddaniem, stanowiąc godny naśladowania wzór. Do tej pory wspominam spotkania i dyskusje z Profesorem, który zawsze znajdował na nie czas i nigdy nie stronił od odpowiedzi, nawet na najtrudniejsze pytania. Szczególnie jestem Mu wdzięczny za to, że w tamtym czasie pomógł mi dokonać wyboru dalszej drogi życiowej, gorąco zachęcając do podjęcia działalności naukowej. Po ukończeniu studiów zachowałem przyjazny kontakt z Profesorem i miło mi w tym miejscu wspomnieć, że moją pierwszą opublikowaną pracą naukową był właśnie współautorski z Nim artykuł. Tak się złożyło, że kilka lat później, na kolejnym, ważnym etapie swojej drogi zawodowej znowu zetknąłem się z Profesorem, tym razem na egzaminie z ekologii przed obroną pracy doktorskiej. Wtedy również spotkałem się z Jego dużą życzliwością, a efektem długiej dyskusji były plany podjęcia wspólnych, interesujących zapowiadających się, badań naukowych. Niestety, choroba Profesora, a następnie Jego niespodziewane odejście przekreśliły te projekty. W mojej pamięci pozostanie takim, jakim był: uczciwym, rzetelnym naukowcem, poszukującym obiektywnej prawdy, a przede wszystkim wspomniałym Człowiekiem i Nauczycielem.

Zbigniew WILCZEK – kolega: Kiedy wspominam Tadeusza Kimsę, widzę jak wchodzi powolnym krokiem do budynku Wydziału Biologii, czytając gazetę lub skupiony pracuje przy swoim biurku, otoczony regałami szczelnie zapelnionymi książkami. Tadeusz był naukowcem o szerokich zainteresowaniach; oprócz ekologii, którą zajmował się zawodowo, uwielbiał muzykę rozrywkową, literaturę piękną i malarstwo. Zgromadził bogatą płytotekę oraz księgozbiór, w którym można znaleźć najpiękniejsze albumy malarstwa. Pod względem naukowym imponował wiedzą, czytaniem i rozwagą. Bardzo dużo czasu poświęcał na przeglądanie publikacji naukowych z całego świata, dzięki czemu zawsze potrafił rozwiązać stawiane przed nim problemy naukowe, służył radą, podsuwał literaturę lub proponował najbardziej odpowiednią i sprawdzoną metodykę badań.

Jego pasją były również programy komputerowe, z którymi, z właściwą sobie dokładnością, starał się zapoznać aby jak najlepiej wykorzystać je do analizy

materiałów naukowych, czy do prezentacji wyników badań. To wszystko zdecydowało, że poprosiłem Tadeusza, żeby został promotorem mojej pracy doktorskiej. Zostałem Jego pierwszym doktorantem. T. Kimsa na bieżąco udzielał mi wskazówek w trakcie realizowania pracy doktorskiej i później, po jej ukończeniu, zmobilizował mnie do jej opublikowania. Wspólnie ze mną publikacji dotyczącej analizy numerycznej zbiorowisk leśnych Beskidów nie zdążył już sfinalizować. Odszedł przedwcześnie pozostawiając po sobie wspomnienia, dzięki którym na zawsze będzie żył w mojej pamięci.

Przedstawiłyśmy wypowiedzi zaledwie kilku osób, które zapragnęły podzielić się swymi osobistymi refleksjami i przemyśleniami. Jesteśmy jednak przekonane, że każdy młody człowiek, któremu dane było spotkać na swej drodze Pana Profesora, powie-działby tyle samo ciepłych i serdecznych słów o naszym wspólnym Mistrzu. Wszyscy bez wątpienia wiele Mu zawdzięczamy i cieszymy się, że choć na tak krótko, to jednak mieliśmy szansę spotkania tak niezwykłej i wspaniałej osoby, jaką był Pan Profesor Tadeusz Kimsa.

Bardzo nam Ciebie brakuje, nasz Profesorze Dobroci.

Anna ORCZEWSKA, Edyta SIERKA

ROZMISZCZENIA JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

100. ROCZNICA URODZIN PROF. STEFANA MACKI (1899–1967)

100th anniversary of Prof. Stefan Macko's birth (1899–1967)

3 grudnia 1999 r. odbyła się w Świebodzicach uroczystość poświęcona pamięci prof. dr Stefana Macko, wybitnego ekologa, palinologa i geografa roślin, profesora Uniwersytetu Wrocławskiego, szczególnie zasłużonego dla ochrony przyrody Dolnego Śląska – w 100. rocznicę jego urodzin. W uroczystości wzięli udział uczeń i kontynuator dzieła naukowego prof. Macki – prof. dr hab. Jan Sarosiek, kierownik Zakładu Ekologii i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Wrocławskiego.

Uroczystość rozpoczęła się w miejskim parku, gdzie znajduje się głaz narzutowy z tablicą upamiętniającą prof. S. Mackę (Fot. 1). Złożono kwiaty, a prof. J. Sarosiek przybliżył zgromadzonym postać

Fot. 1. Złożenie kwiatów przy głazie w miejskim parku w Świebodzicach. Od lewej: Adam Bujak – z-ca dyrektora Zakładu Obsługi Komunalnej, prof. dr Jan Sarosiek, Alicja Szelemej – przedstawicielka Woj. Funduszu Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Halina Adamska – nauczycielka z Liceum Ogólnokształcącego, Barbara Kościelniak – przew. Komisji Ochrony Środowiska Urzędu Miasta, Konstanty Łukaszewicz – działacz Ligi Ochrony Przyrody, Leszek Gucwa – burmistrz Świebodzic (fot. H. Urbanik).

Phot. 1. Laying down the flowers by the monumental stone at the communal park in Świebodzice. From the left: Adam Bujak – vice-director of Communal Services, Professor dr Jan Sarosiek, Alicja Szelemej – representative of Regional Fund for Environmental Protection in Wrocław, Halina Adamska – secondary school teacher, Barbara Kościelniak – president of Nature Protection Committee in Świebodzice, Konstanty Łukaszewicz – representative of Nature Protection League, Leszek Gucwa – mayor of Świebodzice (phot. H. Urbanik).

prof. Macki. Następnie w Centrum Kultury odbył się występ artystyczny, przygotowany przez miejscową młodzież oraz wykład prof. Sarosieka na temat społecznej działalności prof. Macki na polu ochrony przyrody, a także współczesnych problemów ochrony środowiska. Po wykładzie gość z Wrocławia odpowiadał na pytania młodzieży dotyczące problematyki ekologicznej.

Końcowym akcentem uroczystości było spotkanie prof. J. Sarosieka z władzami Świebodzic oraz z przedstawicielami Ligi Ochrony Przyrody i Towarzystwa Kulturalno-Przyrodniczego, organizatorami tej uroczystości.

Henryk URBANIK

SESJA Z OKAZJI 260. ROCZNICY URODZIN KS. KRZYSZTOFA KLUKA (1739–1796)

Session on 260th anniversary of Rev. Krzysztof Kluk birth (1739–1796)

W Muzeum Rolnictwa im. Ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu odbyła się w dniach 11–12 września br., w przeddzień urodzin patrona tej placówki, uroczysta sesja popularno-naukowa. Jest to już kolejna sesja, na której prezentowano osiągnięcia w dziedzinie nauk przyrodniczych ciechanowieckiego proboszcza, jednego z czołowych przedstawicieli naszego Oświecenia, jak również przedstawiano najnowsze badania historyczne dotyczące jego osoby.

Sesja trwała dwa dni. W pierwszym dyrektor Muzeum, mgr Kazimierz Uszyński dokonał uroczystego

otwarcia i nakreślił sylwetkę ks. K. Kluka jako Obywatela Ciechanowca, przekazując przewodnictwo naukowe sesji prof. Zbigniewowi Wójcikowi (Muzeum Ziemi, Warszawa), który wygłosił referat pt. „Wokół doktoratu ks. K. Kluka”. Kolejne wystąpienie – prof. Ireny Maryniakowej nosiło tytuł „Obraz językowy Podlasia w czasach ks. K. Kluka i dziś”. Autorka pochodzi z Ciechanowca, jest trwale z nim związana, a badania językoznawcze prowadziła na tym terenie z ramienia Instytutu Slawistyki PAN w Warszawie. Następnie znana już autorka książki o ks. K. Kluku, dziennikarka mgr Krystyna Młyńczyk-Marszałek wygłosiła „Rady i przesłania ks. K. Kluka” – zapowiadając jednocześnie przygotowywanie drugiego wydania książki *A Polska śpi na pośmiwiska mądrzej Europy*. Dr Adam Wołk (Instytut Uprawy Nawozienia i Gleboznawstwa w Puławach) odczytał i zinterpretował tekst ks. Kluka „Wysadzanie drzewami miejsc różnych”, udowadniając jak aktualne i trafne są do dziś jego zalecenia w tej dziedzinie. Po przerwie obiadowej dyrektor K. Uszyński zaprezentował pewnego rodzaju sprawozdanie z działalności prowadzonej przez siebie placówki – „Muzeum Rolnictwa im. Ks. Krzysztofa Kluka – co to znaczy?”. Niezwykle ciekawe było wystąpienie prof. Stanisława Litaka (Katolicki Uniwersytet Lubelski) pt. „Dorobek kartograficzny księdza Krzysztofa Kluka”. Proboszcz ciechanowiecki podejmował bowiem także i takie prace – wykonał mapę parafii Siemiatycze, która niestety zaginęła. Odnaleziony zaś w archiwum kościelnym na Wawelu rękopis mapy Diecezji Łucko-Brzeskiej, do której należał Ciechanowiec, spotkał podobny los. Mapa zaginęła już współcześnie i trwają jej poszukiwania, a pewnym pocieszeniem jest fakt istnienia kopii kserograficznej, wykonanej przed dwoma laty, którą prezentował na sesji autor wystąpienia. Dr Jan Trynkowski (historyk z Uniwersytetu Białostockiego) wygłosił referat: „Książka K. Kluk a Gimnazjum w Białymstoku – pytania badawcze”. Sam tytuł już mówi o trwającym mozolnym dochodzeniu do prawdy, odkrywaniu nowych źródeł. Adam Wołk zaprezentował jedyny poster, który znajdzie się w nowo utworzonym Dziale Leśnym Muzeum: „Regestr drzewnych rzeczy, które z jakiego drzewa robione bywają wg Ks. K. Kluka”. Obejmuje on 230 pozycji – wyrobów z drewna, nieraz bardzo wymyślnie wybranego i właściwego z technicznego punktu widzenia. Warto tu wspomnieć, że to ks. Kluk wydzielił leśnictwo jako oddzielną dziedzinę gospodarczą.

Pierwszy dzień sesji zakończył się ogniskiem i stosownym poczęstunkiem, a na parkowej platformie za pałacem przygrywała nam orkiestra. Wieczór był, jak na jesienną porę roku, niezwykle ciepły.

Drugim dniem była niedziela i do niej dostosowany był program. Przed mszą św. uczestnicy sesji złożyli kwiaty pod pomnikiem ks. K. Kluka, znajdującym się na podwórzu kościelnym. Nabożeństwo odbyło się w kościele Św. Trójcy, zbudowanym przez Adriana Kluka, ojca późniejszego proboszcza. Po mszy uczestnicy udali się na tzw. polską stronę Ciechanowca, do pałacu – siedziby Muzeum Rolnictwa, gdzie ks. inf. Eugeniusz Borowski przedstawił najciekawsze archiwalia z czasów księdza Krzysztofa Kluka, znajdujące się w zbiorach Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie. Na wstępie przekazał do rozdania 20 teczek z przygotowanymi wypisami tekstów łacińskich, ich tłumaczeniami na język polski oraz kserokopiami oryginalnych dokumentów – poczynając od metryki chrztu, a kończąc na testamentie (w sumie 16 pozycji). W prezentowanych materiałach archiwalnych znalazła się też kserokopia księgi misji prowadzonych przez Księży Misjonarzy z Siemiatycz od roku 1720. Jest w niej poświadczony udział ks. K. Kluka w pięciodniowych rekolekcjach zamkniętych w domu Księży Misjonarzy w Siemiatyczach, w latach 1767, 1773, 1776, 1781 i 1782. Zapis brzmi: Roku Pańskiego 1767 w kwietniu. Dnia 15 kwietnia ukończył rekolekcje duchowe, pięciodniowe wielce czcigodny Kluk alterzysta i wikariusz kościoła ciechanowieckiego w celu odnowienia w sobie ducha kościelnego. Przewodnikiem duchowym jego był wielbny Paweł Cieśllicki ze Zgromadzenia Misjonarzy. Rok 1773. 28 listopada ukończył rekolekcje najprzewielebniejszy najczcigodniejszy pan Kluk prepozyt ciechanowiecki. Rekolekcje trwały przez okres pięciu dni i odbywane były pod kierunkiem wielbnego Ławickiego. Tymi faktami archiwalnymi ks. infułat udokumentował nieprawdziwość zarzutów czynionych w przeszłości ks. Klukowi.

Prof. Z. Wójcik w swoim wystąpieniu zamykającym sesję dokonał przeglądu publikacji dotyczących ks. Kluka. Już na poprzedniej sesji, w 1996 r., prof. Wójcik zachęcał do współpracy w przygotowaniu pełnej monografii tego wielkiego botanika, znawcy rzeczy kopalnych, instruktora rolnictwa i ogrodnictwa, twórcy zasad gospodarki leśnej, człowieka Oświecenia w pełnym tego słowa znaczeniu. Apel ten jest nadal aktualny.

Dyskusja zamknęła owocne obrady tegorocznej sesji.

Adam WOŁK

PRO MEMORIA

• **ok. 500 rocznica urodzin Marcina z Urzędowa (ok. 1500–22 VI 1573)**, ur. w Urzędowie, zm. w Sandomierzu, zielnikarza, lekarza nadwornego hetmana Jana Tarnowskiego, księdza, kanonika katedry sandomierskiej, autora jednego z pierwszych polskich tzw. zielników czyli ilustrowanych dzieł o roślinach leczniczych, *Herbarza Polskiego*, opracowanego w latach ok. 1543–1553, wydanego w Krakowie w 1595 r.

• **200 rocznica urodzin Wojciecha Pampucha (15 IV 1800–29 VI 1866)**, ur. we wsi Biadacz k. Opola, zm. w Pawłowicach k. Leszna, nauczyciela w Gliwicach i Trzemesznie, florysty, autora m.in. *Flora Tremesnensis* (1840).

• **200 rocznica urodzin Adama Podymowicza (1800–21 VIII 1830)**, ur. w Dańczypolu na Podlasiu, zm. w Żywcu, przyrodnika, poety, nauczyciela, adiunkta Gabinetu Zoologicznego Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego, autora *Botaniki dla płci pięknej czyli historii drzew, ziół i kwiatów* [...] (t. 1–2, 1834).

• **450 rocznica śmierci Hieronima Spicyńskiego (przed 1500–1 VI 1550)**, ur. prawdopodobnie w Wieluniu, zm. w Krakowie, członek Rady Miejskiej, rajcy Krakowa, autora nowej wersji edytorskiej tzw. zielnika czyli ilustrowanego dzieła o roślinach leczniczych Stefana Falimirza *O ziołach i mocy ich* (1534), zatytułowanej *O ziołach tutecznych i zamorskich* [...] (1542, 1556).

• **200 rocznica śmierci księżnej Anny z Sapihów Jabłonowskiej (1728–7 II 1800)**, zm. w Ostrogu, wojewodziny braclawskiej; autorki pism gospodarczych, miłośniczki przyrody; w pałacu w Siemiatyczach zgromadziła jedną z największych XVIII-wiecznych kolekcji przyrodniczych okazów roślin, zwierząt, minerałów i skamieniałości, które udostępniła przyrodnikom m.in. Krzysztofowi Klukowi; po śmierci Jabłonowskiej zbiory uległy rozproszению.

• **165 rocznica śmierci księżnej Izabeli z Flemingów Czartoryskiej (3 III 1746–17 VI 1835)**, ur. w Warszawie, zm. w Warszawie, miłośniczki roślin i ogrodów, założycielki ogrodów w Puławach i na Powązkach w Warszawie, autorki książki *Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów* zakończonej *Katalogiem drzew, krzewów, roślin i kwiatów* (1805).

• **140 rocznica śmierci Michała Szuberta (18 IV 1787–5 V 1860)**, ur. w Ząbkach k. Warszawy, zm. w

Płocku, profesora botaniki, dyrektora i organizatora Ogrodu Botanicznego Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego, autora pionierskich prac z anatomii roślin *Rozprawa o składzie wewnętrznym roślin* (1823), *Rozprawa o składzie nasienia* (1824) oraz pierwsze-

go podręcznika botaniki leśnej *Opisanie drzew i krzewów leśnych Królestwa Polskiego* (1827).

• **120 rocznica śmierci Jana Kantego Działyńskiego (28 IX 1829–30 III 1880)**, ur., zm. w Kórniku, mecenasa nauki, działacza patriotycznego, po ojcu Adamie Tytusie dziedzica i współtwórcy kolekcji Arboretum Kórnickiego, założyciela arboretum w Gołuchowie, gdzie zgromadził jedną z największych w Europie kolekcji drzew szpilkowych.

• **90 rocznica śmierci Franciszka Błońskiego (1867–17 IV 1910)**, ur. w Warszawie, zm. w Spicyń-

cach na Ukrainie, botanika, lekarza fabrycznego w cukrowni w Spicyńcach, badacza grzybów, wątrobowców i roślin naczyniowych, autora m.in. *Hepaticae polonicae* (1890–1891), *Fungi polonici novi* (1889).

• **90 rocznica śmierci Ignacego Szyszłowicza (30 VII 1857–17 II 1910)**, ur. w Granicy w okolicach Kielc, zm. we Lwowie, botanika, systematyka, profesora katedry systematyki i morfologii roślin Uniwersytetu Lwowskiego, autora pionierskiej pracy *O rozmieszczeniu wątrobowców w Tatrach* (1885) oraz m.in. opracowań systematycznych roślin zebranych przez K. Jelskiego w Peru i A. Rehmana w Afryce.

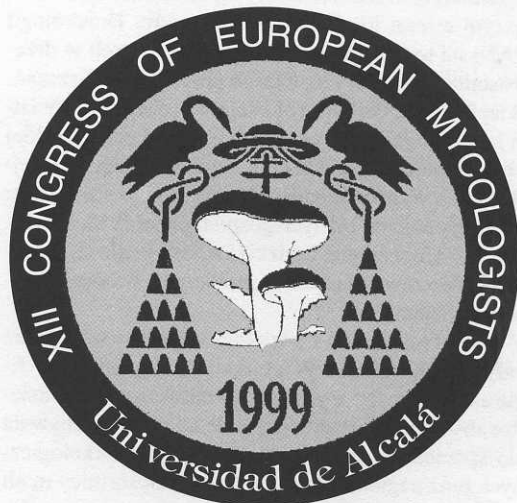
• **55 rocznica śmierci Jozefa Szotkowskiego (20 IX 1899–13 II 1945)**, ur. we wsi Mosty (dawny pow. jabłonkowski, Zaolzie), zm. tragicznie w Rogoźnie Wielkopolskim, nauczyciela, przyrodnika, autora projektu rezerwatu lasu bukowego w nadlesnictwie Kąty, opi-

sanego w pracy *Najpiękniejsza buczyna Wielkopolski pod Boguniewem* (1927).

• **25 rocznica śmierci Marii Czubińskiej (22 VII 1917–27 II 1975)**, ur. w Bełzie (kieleckie), zm. w Poznaniu, florystki, asystentki Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Poznańskiego, żony Zygmunta Czubińskiego, profesora Uniwersytetu Poznańskiego, autorki prac florystycznych m.in. *Bielawskie Błoto ginące torfowisko atlantyckie Pomorza* (1954, wspólnie z Z. Czubińskim i in., 1954).

• **25 rocznica śmierci Edmunda Massalskiego (16 XI 1886–23 III 1975)**, ur. w Michałowie (w dawnym woj. kieleckim), zm. w Kielcach, przyrodnika, geografę, nauczyciela, dyrektora Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach, działacza ochrony przyrody, autora m.in. *Obrazów roślinności krainy Gór Świętokrzyskich* (1962).

Alicja ZEMANEK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

**XIII KONGRES EUROPEJSKICH MIKOLOGÓW
(ALCALÁ de HENARES (MADRYT), HISZPANIA,
21–25 WRZEŚNIA 1999)**

**13th Congress of European Mycologists
(Alcalá de Henares (Madrid), Spain,
21–25 September 1999)**

Zgodnie z przyjętym przed laty zwyczajem, Kongresy Europejskich Mikologów odbywają się co trzy lata. Wyjątkowo bywał to okres czteroletni ze względu na terminy odpowiednich międzynarodowych kongresów, również poświęconych grzybom. W myśl życzeń wypowiadających się w owych czasach mikologów kongresy takie mają odbywać się – w miarę możliwości – na przemian w zachodniej lub wschodniej Europie albo w jej części północnej lub też na południu.

Trzynasty już Kongres Europejskich Mikologów (CEM) odbył się w Hiszpanii, w Alcalá de Henares koło Madrytu. Siedzibą jego był Uniwersytet założony w 1508 r. w Alcalá przez kardynała Cisnerasa, a w 1836 r. przeniesiony do pobliskiego Madrytu. Oficjalna ceremonia powitania przyjezdnych odbyła się w Patio Trilingüe Uniwersytetu cisneriańskiego, uświetniona występem chóru Uniwersytetu Alcalá de Henares. Obrady kongresowe umiejscowiono w nowoczes-

nym budynku Politechniki w dzielnicy uniwersyteckiej. Bliskie sąsiedztwo wszystkich posiedzeń, wystaw oraz stołówki uczelnianej stwarzały doskonałe warunki do odnawiania lub nawiązywania przez badaczy wzajemnych bliższych kontaktów.

W Kongresie wzięty udział delegacji ze wszystkich prawie krajów Europy, w liczbie 120 osób; z Polski przybyło pięć osób. Lista uczestników objęła nazwiska nie tylko referentów (w dużej mierze hiszpańskich), ale również współautorów pochodzących nawet z Argentyny, Brazylii, Maroka, Meksyku, Tunezji, Urugwaju oraz USA.

Obrady XIII Kongresu Europejskich Mikologów połączone były z 5. Zjazdem Europejskiej Rady Ochrony Grzybów (European Council for Conservation of Fungi – ECCF). Część naukowa Zjazdu ECCF włączona została do programu sesji plenarnej poświęconej ochronie grzybów. Sesję tę prowadziła M. Ławryniewicz, przewodnicząca ECCF w obecnej kadencji, zaś referat plenarny na temat przyszłości grzybów w Europie wygłosił E. Arnolds, jeden z założycieli ECCF.

Kolejne sesje dotyczyły taksonomii i ekologii grzybów w szerokim sensie, z włączeniem fitopatologii i symbioz grzybowo-roślinnych. W referatach podkreślano znaczenie dokumentacji zielnikowej w badaniach różnorodności gatunkowej, potrzebę sporządzania regionalnych i krajowych check-lists, stosowania metod molekularnych do rozstrzygnięć taksonomicznych oraz dążenia do integracji prac nad kartoowaniem grzybów w Europie.

Sesjom referatowym towarzyszyły sesje posterowe dogodnie rozwiązane czasowo i przestrzennie.

Z zainteresowaniem spotkały się doniesienia z Polski, w tym referat M. Rudawskiej (Instytut Dendrologii PAN) na temat grzybów ektomikoryzowych w drzewostanach sosnowych, a także poster: D. Hilszczańskiej (Instytut Badawczy Leśnictwa) o wpływie światła laserowego na wzrost grzybnii, M. Marcinkowskiej i współautorów (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego) o wynikach badań *Phoma exigua* var. *exigua* w odniesieniu do różnych gospodarzy oraz M. Ławrynowicz (Uniwersytet Łódzki) i A. Skirgiełło (Uniwersytet Warszawski) na temat problemów ochrony grzybów podziemnych.

Sesja plakatowa z udziałem autorów trwała przez cały czas Kongresu. Wszystkie teksty z posterów figurujących w sali wystawowej zamieszczono w książce abstraktów (Abstracts). Podczas przerwy odbywała się sprzedaż hiszpańskich wydawnictw mikologicznych oraz angielskich z Cambridge. Uczestnicy mieli także możliwość zaznajomienia się ze sprzętem optycznym prezentowanym przez Merck Research Laboratories.

Jedno popołudnie przeznaczono na obejrzenie audio-wizualnej projekcji Vivaldiego p.t. „Cztery pory roku autorstwa” C. Burgos’a, gdzie odpowiednio dobrane grupy grzybów swoją barwą, kształtem i dynamiką wzrostu stanowiły symfonię odmienną dla każdej pory roku. Po koncercie uczestnicy zostali zaproszeni na objazd średniowiecznej części miasta Alcalá de Henares, a następnie na przyjęcie wydane dla uczestników Kongresu przez władze municypalne.

Pod przewodnictwem F. D. Calonge obradował Standing Committee, skupiający delegatów poszczególnych krajów. Polskę reprezentowały autorki niniejszego sprawozdania. Przyjęto dwa ważne ustalenia; pierwsze to projekt utworzenia Europejskiego Towarzystwa Mikologicznego. Do opracowania założeń i projektu statutu powołano zespół w składzie: E. Arnolds (Holandia), D. Minter (Anglia) i R. Pöder (Austria). Drugie ustalenie dotyczy zorganizowania XIV Kongresu Europejskich Mikologów. Z zadowoleniem przyjęto gorące zaproszenie Iriny Dudki z Kijowa do odbycia XIV Kongresu w roku 2003 w Symferopolu na Krymie.

Ogromnie gościnni Hiszpanie umiejscowili pozaogólny obiad w średniowiecznym zamku w Sigüenza około 100 km od Madrytu. Zamknięcie Kongresu nastąpiło w sali obrad na Politechnice. Organizatorzy podkreślili aktywny udział przewodniczących sesji i autorów referatów, wręczając wszystkim okolicznościowe upominki. Uhonorowali również A. Skirgiełło jako jedyną osobę uczestniczkę wszystkich trzynastu EMC.

Po zakończeniu Kongresu odbyła się sesja ECCF

poświęcona dyskusji nad projektem kartowania zagrożonych gatunków grzybów w Europie.

Alina SKIRGIEŁŁO, Maria ŁAWRYNOWICZ

**DYNAMIKA PROCESÓW FIZJOLOGICZNYCH SYSTEMÓW KORZENIOWYCH DRZEW
- II MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
(NANCY, FRANCJA, 26-30 WRZEŚNIA 1999)**

**Dynamics of Physiological Processes in Woody Roots
- 2nd International Symposium
(Nancy, France, 26-30 September 1999)**

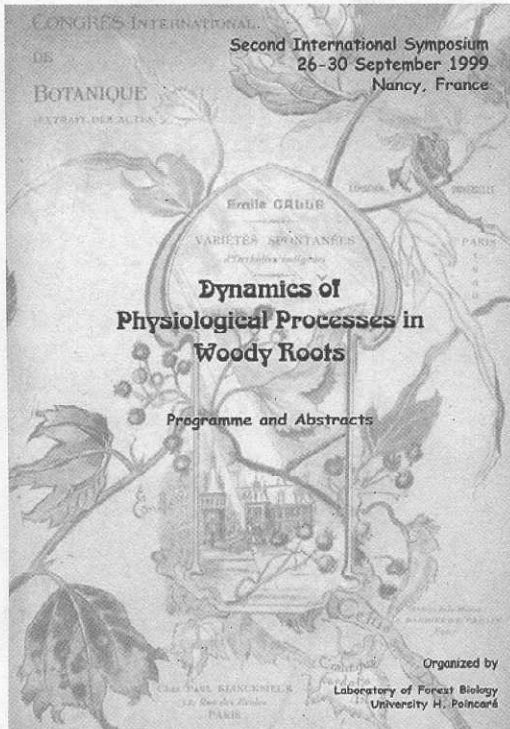
Podczas ostatnich paru lat wzrosło zainteresowanie naukowców fizjologią systemów korzeniowych roślin. Dotyczy ono szczególnie wpływu czynników środowiskowych, zarówno biotycznych jak i abiotycznych, na funkcjonowanie korzeni. Zastosowanie technik izotopowych i molekularnych umożliwiło lepsze poznanie rozwoju systemu korzeniowego, zasad transportu wody, soli mineralnych i produktów asymilacji oraz sposobu rozmieszczenia węgla w obrębie tkanek roślinnych.

Poprzednie sympozjum odbyło w Ithaca (USA) w 1995 r. Po upływie czterech lat trud zorganizowania konferencji podjęto Laboratorium Biologii Lasu Uniwersytetu H. Poincaré (Laboratory of Forest Biology, University H. Poincaré, Nancy I). Celem sympozjum było spotkanie naukowców, którzy zaangażowani są w badania fizjologii i ekofizjologii systemów korzeniowych roślin. Organizatorzy celowo zaproponowali dużą rozpiętość tematyczną sympozjum, aby stymulować dyskusje interdyscyplinarne oraz wymianę metod i doświadczeń pomiędzy anatomami, ekologami, mikrobiologami, fizjologami i biologami molekularnymi.

W konferencji wzięło udział ponad 170 osób z pięciu kontynentów: Europy (z Czech, Belgii, Finlandii, Francji, Irlandii, Niemiec, Polski, Słowenii, Szwajcarii, Szwecji, Wielkiej Brytanii), Ameryki Północnej (z Kanady i USA), Azji (z Izraela i Japonii), Afryki (z Nigerii i Kongo) oraz z Australii.

Na program konferencji złożyły się spotkania robocze (jeden dzień), obrady plenarne (trzy dni) oraz sesja posterowa. Spotkania robocze, poprzedzające obrady plenarne, zostały podzielone na dwa bloki tematyczne. Podczas pierwszego („*In situ* measurements of root physiological processes based on isotope technology”) po ogólnym wstępie dotyczącym teorii izotopów i opisu typów spektroskopii masowej, przedstawiono możliwości praktycznego zastosowania analityki izotopowej w badaniach nad fizjologią roślin. W trakcie drugiego bloku tematycznego („An

evaluation of methods to assess the demographics and dynamics of tree roots”) dyskutowano na temat różnych metod określania dynamiki rozwoju systemu korzeniowego oraz czynników modyfikujących żywotność korzeni.

Obrady plenarne otworzył referat autorstwa T. M. Hinckleya (University of Washington, USA), T. A. Martina (University of Florida, USA) i J. R. Brooks (EPA/NHEERL, USA) pod tytułem „Canopy Physiologists Exposed: Inadequate Belowground Support”. Podczas sympozjum, podzielonego na cztery sesje tematyczne, wygłoszono 46 referatów. W obrębie pierwszej sesji („Assimilate allocation and partitioning in roots”), której przewodniczyli P. Dizengremel i J. R. Leake, przedstawiono 12 referatów. Skupiły się one wokół tematyki pobierania produktów asymilacji i ich rozmieszczenia wewnątrz tkanek systemu korzeniowego roślin. Interesujący był referat przedstawiony przez J. R. Leakea (University of Sheffield, Wielka Brytania) zatytułowany „Rates and quantities of carbon flux to ectomycorrhizal mycelium following ^{14}C pulse labelling of tree seedlings”. Prelegent zwrócił uwagę, iż pomimo dużej wiedzy na temat roli grzybów ektomikoryzowych w obiegu węgla, nadal niewiele wiadomo o proporcjach w jakich produkty asy-

milacji roślin są lokowane w grzybni przerastającej podłoże. Przedstawił on wyniki doświadczenia, w którym stwierdzono wysokie tempo alokacji węgla ^{14}C (pochodzącego z produktów asymilacji) w obrębie systemu grzybni ekstramatrykalnej. Wykazano również aktywną reakcję grzybni mikoryzowej na pojawienie się w jej sąsiedztwie grzybni saprobiontycznej (wyrażała się ona transportem węgla do części grzybni ektomikoryzowej, oddalanej od strefy interakcji z saprobem). Ponadto w trakcie tej sesji I. Kottke (Eberhard-Karls-Universität, Tübingen, Niemcy) przedstawiła referat pod tytułem „ CO_2 -concentration and nitrogen input interact with the formation of glyco-gen and of N-containing vacuolar bodies in *Amanita muscaria* – *Picea abies* mycorrhizas”, który powstał między innymi przy współudziale K. Turnau (Uniwersytet Jagielloński, Kraków). Podczas kolejnej sesji („Root growth and development”), którą prowadzili D. Eissenstat i C. Plassard, poruszano tematy związane ze wzrostem i rozwojem systemów korzeniowych (13 referatów). Wyrazem dynamicznego rozwoju badań molekularnych w tej dziedzinie był między innymi referat C. Bretona (I. N. R. A., Francja) zatytułowany „Molecular study of root development in walnut tree: candidate genes and genetic transformation”. Prelegent przedstawił efekty amplifikacji różnych czynników transkrypcyjnych pochodzących z kultur tkankowych *Juglans* sp., które mogą być zaangażowane w rozwój systemu korzeniowego lub różnicowanie się tkanek korzeni. Co ciekawe, jeden z badanych genów zawiera bardzo podobne sekwencje do znanych już genów homeotypycznych opisanych u *Arabidopsis thaliana* (MADS box). Trzecia sesja („Water flux”), której przewodniczyli J. Sperry i M. B. Bogeat-Triboulot zawierała 8 wystąpień koncentrujących się wokół fizjologicznej roli wody podczas rozwoju systemów korzeniowych roślin. Bardzo interesujące było wystąpienie J. MacFall (Elon College, USA), która przedstawiła nową, nieinwazyjną technikę trójwymiarowej wizualizacji cząsteczek H_2O za pomocą rezonansu magnetycznego. Metoda ta jest oparta na analizie rozmieszczenia ^1H (ta postać wodoru jest najpowszechniejsza w cząsteczkach wody) i interakcjach molekularnych. Ten typ analizy umożliwia spektakularną wizualizację poboru i transportu cząsteczek wody przez tkanki systemu korzeniowego roślin. A. D.M. Glass i F. Martin przewodniczyli ostatniej sesji („Nutrient uptake and utilization”), podczas której wygłoszono 13 referatów o tematyce związanej z poborem substancji odżywczych i ich wykorzystaniem przez tkanki roślinne. Sesję otworzył A. D.M. Glass (UBC, Kanada) wystąpieniem zatytułowanym „Nutrient absorption by plant roots: regulating uptake to

match plant demand". Prelegent zwracał uwagę na potrzebę lepszego zrozumienia specyfiki przekazu informacji pomiędzy częściami nadziemnymi rośliny a systemem korzeniowym, szczególnie w przypadku uzupełniania niedoboru substancji mineralnych przez korzenie w zależności od potrzeb rośliny. Autor przedstawił aktualny stan wiedzy na temat transportu jonowego w obrębie systemów korzeniowych roślin, podkreślając rolę mechanizmów regulujących ekspresję genów, które indukują przekaz sygnału pomiędzy rośliną a jej systemem korzeniowym.

Dopelnieniem referatów była sesja posterowa, podczas której zaprezentowano 72 plakaty. Polscy uczestnicy sympozjum przedstawili dwa poster. Pierwszy zatytułowany był „Structural and functional diversity among *Pinus sylvestris* mycorrhizas from industrial wastes rich in heavy metals” (K. Turnau, P. Mleczko – Uniwersytet Jagielloński, Kraków; D. Blaudez, M. Chalot i B. Botton – Uniwersytet H. Poincaré, Francja). Prezentowano w nim wyniki prac nad zróżnicowaniem strukturalnym i funkcjonalnym mikoryz sosny zwyczajnej na terenie hałd przemysłowych w południowej Polsce, w odniesieniu do ich możliwości detoksyfikacji metali ciężkich. Drugi poster zatytułowany „Heavy metal distribution in *Betula pendula* mycorrhizas from zinc wastes in Southern Poland” (J. Unrug, K. Turnau – Uniwersytet Jagielloński, Kraków), opisywał różne morfotypy grzybów ektomikoryzowych z terenu hałd przemysłowych w okolicach Chrzanowa oraz ilustrował strategie grzybów w rozmieszczaniu i akumulowaniu metali ciężkich.

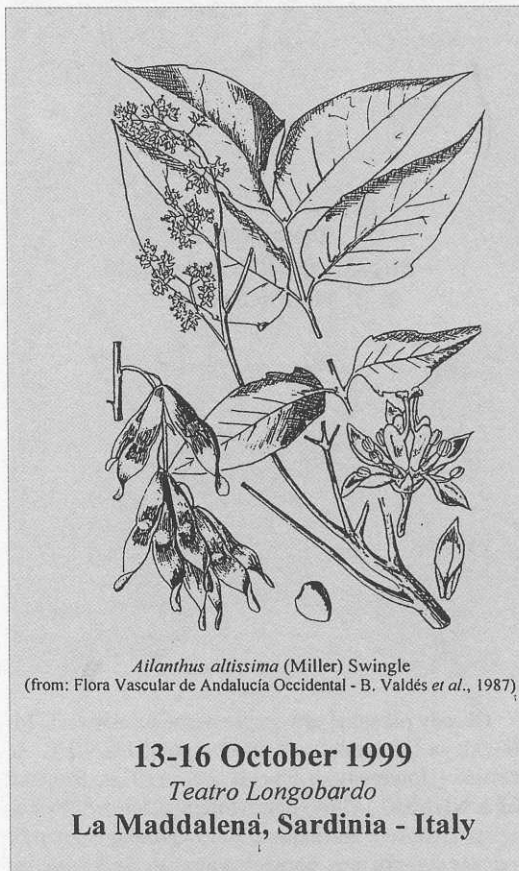
W ostatnim dniu sympozjum jego uczestnicy mieli możliwość wzięcia udziału w czterech wycieczkach zaproponowanych przez gospodarzy spotkania. Jedną z nich była wycieczka całodzienna, którą podzielono na dwie części: naukową i krajoznawczą. Na początku zaprezentowano terenową stację badawczą, w której prowadzone są badania nad wpływem podwyższonej zawartości CO₂ na rozwój ekosystemu leśnego. Następnie uczestników wycieczki zapoznano ze szczegółami pracy wieży meteorologicznej zlokalizowanej w bezpośrednim sąsiedztwie stacji badawczej. W drugiej części wycieczki uczestnicy zwiedzili malownicze miasteczka w Alzacji słynące z produkcji win.

W opinii uczestników sympozjum stanowiło ono doskonałe forum dyskusyjne. Przed zakończeniem konferencji zgodnie zdecydowano o potrzebie zorganizowania podobnego spotkania w roku 2003. Dodatkowe informacje na temat sympozjum w Nancy dostępne są w internecie pod adresem: <http://www.uhp.u-nancy.fr/root.symposium>

Juliusz UNRUG

**EKOLOGIA OBCYCH ROŚLIN INWAZYJNYCH
– V MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
(LA MADDALENA, SARDYNIA – WŁOCHY,
13–16 PAŹDZIERNIKA 1999)**

**5th International Conference on the Ecology of
Invasive Alien Plants (La Maddalena, Sardinia
– Italy, 13–16 October 1999)**

Ailanthus altissima (Miller) Swingle
(from: Flora Vasculare de Andalucía Occidental - B. Valdés et al., 1987)

13-16 October 1999

Teatro Longobardo

La Maddalena, Sardinia - Italy

Piąta konferencja dotycząca problemów rozprzestrzeniania się obcych gatunków roślin odbyła się na największej wyspie archipelagu – La Maddalena, w północnej części Sardynii we Włoszech. Od roku 1996 archipelag jest parkiem narodowym. Konferencja została zorganizowana przez Wydział Botaniki i Ekologii Roślin Uniwersytetu Sassari na Sardynii (Dipartimento di Botanica ed Ecologia Vegetale Università degli Studi di Sassari).

W konferencji wzięło udział około 160 osób; z Europy (z Anglii, Czech, Danii, Francji, Irlandii, Hiszpanii, Niemiec, Polski, Portugalii, Szwajcarii, Węgier, Włoch), Afryki Południowej, Ameryki Północnej

(z USA), Ameryki Południowej (z Argentyny), Azji (z Japonii, Malezji) i Australii. Polska reprezentowana była przez 7 osób (z Białowieży – 3, Katowic – 2, Krakowa – 1, z Warszawy – 1).

W programie konferencji dwa i pół dnia poświęcono na obrady, pół dnia na sesję posterową, a w czwartym dniu odbyła się wycieczka na sąsiednią wyspę archipelagu – Caprera, położoną na wschód od wyspy La Maddalena. Obrady wraz z sesją posterową odbywały się w „Teatro Longobardo”, wybudowanym przez włoską armię.

Uczestników konferencji powitali w imieniu organizatorów prof. Ignazio Camarda oraz prorektor Uniwersytetu w Sassari. Pierwszą sesję obrad otworzył prof. Sandro Pignatti referatem na temat roślin inwazyjnych w obszarze śródziemnomorskim. W tej sesji referaty skupiały się bardziej na teoretycznych rozważaniach związanych z inwazją gatunków obcych, ich sukcesem w rozprzestrzenianiu się oraz wpływem na bioróżnorodność rodzimych elementów w ekosystemach. W kolejnych sesjach referatowych większy nacisk położony został na lokalne problemy związane z ekspansją poszczególnych inwazyjnych gatunków, ich ekologią oraz z metodami kontroli, czy ich zwalczania.

Polscy uczestnicy wygłosili 4 referaty oraz przedstawili 5 posterów. I tak kolejno: Piotr Mędrzycki z Białowiejskiej Stacji Geobotanicznej mówił o wieloaspektowych relacjach między roślinami inwazyjnymi a człowiekiem („The invading plant and man – an interspecific relation? Functional and evolutionary approach”), Barbara Tokarska-Guzik z Uniwersytetu Śląskiego zarysowała historię badań nad obcymi roślinami inwazyjnymi w Polsce („History of studies of invasive alien plants in Poland”), Gabriela Woźniak, również z Uniwersytetu Śląskiego, omówiła wyniki swoich badań nad pierwszymi stadiami sukcesji w kopalnianych zbiornikach sedymentacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem inwazyjnych roślin („Invasive plants in course of primary succession on coal-mine sedimentation pools, Upper Silesia (Poland)”), a niżej podpisana przedstawiła, przygotowany wspólnie z mężem A. Zającem, referat na temat czynników sprzyjających sukcesowi kenofitów w penetracji masywów górskich na przykładzie północnej części polskich Karpat („Success factors enabling the penetration of mountain massifs by kenophytes: an example of the northern part of the Polish Carpathians”).

Przedstawione w sesji posterowej plakaty naszych rodaków formą graficzną oraz treścią reprezentowały dobry europejski poziom. Przytaczam ich tytuły: „Orchids as an invasive plants” – Wojciecha Adamowskiego z Białowiejskiej Stacji Geobotanicznej; „The

Manor Park in Białowieża as a nascent focus of plant invasions in Białowieża Forest (NE Poland)” – Wojciecha Adamowskiego i Piotra Mędrzyckiego, również z Białowiejskiej Stacji Geobotanicznej; „Success of early eradication: the case of *Impatiens parviflora* in Białowieża National Park (NE Poland)” – Wojciecha Adamowskiego oraz Andrzeja Kęczyńskiego z Białowiejskiego Parku Narodowego; „The role of *Acer negundo* L. in the structure of floodplain forests in the middle course of the Vistula river” – Piotra Künstlera z Uniwersytetu Warszawskiego; „Culture, nature and the plant invasion” – trójki autorów z Białowiejskiej Stacji Geobotanicznej: P. Mędrzyckiego, P. Pabjanka i E. Kęczyńskiej.

W trakcie sesji terenowej pod przewodnictwem prof. I. Camarda oraz dr Giuseppe Brundu – głównego organizatora konferencji, zapoznano uczestników z problemami zasiedlania Sardynii przez obce gatunki, jak np. *Opuntia ficus-indica*, *Agave americana*, *Nicotiana glauca*. W zalesieniach stosowane są: *Pinus nigra*, *P. radiata*, *P. canariensis*, *Cedrus atlantica*, *Acacia cyanophylla*, *Eucalyptus camaldulensis*, *E. globulus*. Na wyspie Caprera znajduje się dom bohatera narodowego Włoch – Garibaldiiego oraz muzeum archeologiczne. Pomimo wcześniejszych zapewnień organizatorów nie udało się nam ich zwiedzić; oglądanie i zbieranie roślin w makii, z których wiele jeszcze kwitło i owocowało, zajęło cały czas przeznaczony na sesję.

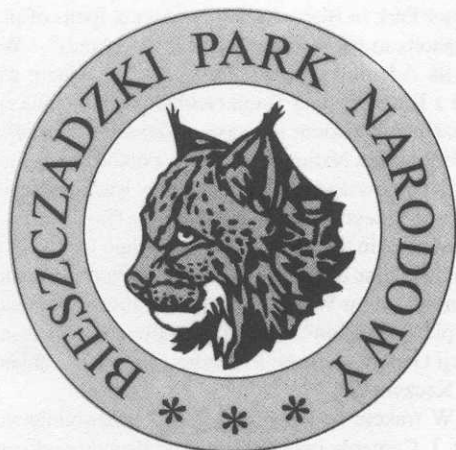
Organizatorzy obiecali, że zostaną wydrukowane pełne teksty referatów w jednym tomie, tak jak po poprzednich konferencjach, natomiast przed rozpoczęciem obrad uczestnicy konferencji otrzymali streszczenia referatów i posterów. O miejscu kolejnego spotkania za dwa lata oficjalnie jeszcze nie zdecydowano; były propozycje by odbyło się ono w Argentynie, Walii, a nawet Malezji.

Maria ZAJĄC

VIII KONFERENCJA „ZASOBY PRZYRODNICZE MIĘDZYKARPOWEGO REZERWATU BIOSFERY KARPATY W SCHODNIE I ICH OCHRONA” (USTRZYKI DOLNE, 14–16 PAŹDZIERNIKA 1999)

8th Conference „Natural resources of the International Biosphere Reserve Eastern Carpathians and their protection” (Ustrzyki Dolne, Poland, 14–16 October 1999)

Spotkania organizowane w Bieszczadzkiem Parku Narodowym (BdPN) od wielu lat są forum wymiany myśli nad „Planem Ochrony BdPN”. To wieloletnie

przedsięwzięcie, skupiające botaników, zoologów i gleboznawców pozwoliło na zinventaryzowanie zasobów przyrodniczych oraz wypracowanie racjonalnych podstaw ich ochrony. Wyniki badań publikowane były w latach 1994–1998 w *Rocznikach Bieszczadzkich*, a ostatnio w *Monografiach Bieszczadzskich*.

Miejscem obrad był Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny BdPN. Konferencję otworzyli i gości przywitani dyrektor BdPN Wojomir Wojciechowski i dyrektor Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego BdPN Tomasz Winnicki. Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie” wymaga szczególnej współpracy i dobrej koordynacji działań. Jest bowiem jedynym w Europie rezerwatem biosfery położonym na obszarze trzech państw (Polski, Słowacji i Ukrainy).

Spotkanie poświęcone było zagadnieniu: „Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania ochrony zasobów i procesów przyrodniczych Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Karpaty Wschodnie”. W koncepcji ochrony parku narodowego szczególną rolę odgrywa otulina. W przypadku BdPN jej rolę spełniają parki krajobrazowe: „Ciśniańsko-Wetliński” i „Doliny Sanu”. Problemy i propozycje rozwiązań zagadnień związanych z ich rolą ochronną przedstawił dyrektor parku krajobrazowego Jan Stachyrak. W dalszej części uczestnicy mogli zapoznać się z zagadnieniami ochrony zasobów i procesów przyrodniczych na terenie Użańskiego Parku Narodowego (Wasil Kopač) i BdPN (Tomasz Winnicki). Niestety, nie przybyli przedstawiciele nowo utworzonego (po stronie słowackiej) Parku Narodowego „Połoniny”. Część referatową zakończył niżej podpisany wykładem pt. „Etyczne aspekty ochrony przyrody”.

Druga, popołudniowa część obrad miała postać seminariów dyskusyjnych. Dotyczyły one najważniejszych aspektów ochrony przyrody żywej i

nieożywionej rezerwatu biosfery. Prowadzone tam dyskusje można streścić następująco: a) wypracowane w ramach planu ochrony, a obecnie wcielane w życie, wytyczne czynnej ochrony nieleśnych zbiorowisk roślinnych (o czym jeszcze poniżej) są w pewnym sensie pionierskie, a w przyszłości, wraz z gromadzonymi praktycznymi doświadczeniami mogą stać się modelowe (Stefan Michalik); b) stopień poznania flory BdPN jest zadawalający; obecnie należy skoncentrować uwagę na biomonitoringu najcenniejszych elementów flory Bieszczadów (Bogdan Zemanek); c) jedną z unikalnych cech Rezerwatu Biosfery jest zachowana naturalna struktura rozmieszczenia i wędrowek dużych kręgowców; należy określić krytyczną, minimalną wielkość populacji oraz ustalić zasady ochrony, a zwłaszcza gospodarki łowieckiej poza granicami rezerwatu biosfery (Kajetan Perzanowski); d) ochrona fauny bezkręgowców sprowadza się w zasadzie do ochrony ich biotopów; niektóre z nich o charakterze półnaturalnym (np. „caryniki”, czyli polany śródleśne) powinny zostać utrzymane, a w przyszłości będzie możliwa restytucja gatunków owadów, np. *Rosalia alpina* (Jerzy Pawłowski); e) stan wód płynących w BdPN jest ogólnie dobry, a większość potoków charakteryzuje się najwyższym stopniem czystości; istnieją jednak lokalne odcinki o znacznym zanieczyszczeniu, np. w Ustrzykach Dolnych (Krzysztof Kukuła); f) BdPN odwiedza rocznie ok. 300 tys. turystów; stwarza to poważne zagrożenia, przejawiające się np. w rozdeptywaniu szlaków; pojawia się pilna potrzeba edukacji mającej na celu uwrażliwienie zwiedzających na niepowtarzalny walor przyrodniczy Rezerwatu Przyrody (Stefan Skiba).

Uczestnicy mogli również wysłuchać innych, obok przewidzianych programem, referatów lub krótkich wystąpień zarówno gości, jak i pracowników Parku. Pracownicy Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego BdPN zreferowali wyniki kilkuletniego monitoringu tras turystycznych (Ryszard Pędki) oraz program edukacji w Parku Narodowym (Grażyna Holly). Duży ruch turystyczny powoduje, że w okresie 1995–1999 długość szlaków turystycznych w Parku o szerokości powyżej 5 m (czyli najbardziej zdewastowanych) powiększyła się z 7 do 10 km i wynosi obecnie 10,5% ich całkowitej długości. Wymaga to budowy specjalnych zabezpieczeń. Natomiast w drugim wystąpieniu podkreślona została rola programów edukacyjnych w kształtowaniu świadomości przyrodniczej mieszkańców okolicznych miejscowości, zwłaszcza w kształceniu dzieci młodzieży oraz doksztalcaniu kadry nauczycielskiej. Na marginesie należy zauważyć, że Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny BdPN uhonorowany został ostatnio przez Ministerstwo Ochrony Środo-

wiska nagrodą Złotego Liścia za zasługi w dziedzinie edukacji przyrodniczej, a szczególnie za system ścieżek dydaktycznych (jako jeden z pięciu laureatów, w tym jedyny park narodowy). Zagadnienie ochrony nietoperzy przedstawił Bronisław Wołoszyn. Według słów mówcy najsukcesywniejszą formą ich ochrony jest „pozwolić im spokojnie zwiśać”. Aby to osiągnąć muszą zaistnieć sprzyjające warunki, na które składają się odpowiednie ramy prawne ochrony, konkretne zabiegi ochronne, oraz, co najważniejsze, edukacja podnosząca świadomość przyrodniczą mieszkańców naszego kraju. Wieczorem Piotr Patoczka przedstawił i zilustrował „na żywo” zagadnienia rozpoznawania i ochrony śladów tradycyjnej gospodarki bojkowskiej, zachowanych w naturalizującym się krajobrazie kulturowym.

Drugi dzień konferencji wypełniła wycieczka. W jej trakcie mogliśmy zapoznać się ze śladami gospodarki rolno-pasterskiej Bojków w dawnej wsi Berehy, które obecnie są odsłaniane i zabezpieczane (podobnie, jak to zrobiono już wcześniej w Wołosatym, gdzie również mogliśmy np. zaczerpnąć wody ze starej, odsłoniętej studni). Najwięcej jednak czasu poświęcono zagadnieniu czynnej ochrony zbiorowisk półnaturalnych „krainy dolin” na przykładzie otoczenia torfowiska „Wołosate”. Jak wiadomo, w latach 80. dolinę tę odwodniono, naruszając również gospodarkę wodną torfowiska. Zaprojektowane i wykonywane obecnie działania zmierzają do odtworzenia warunków właściwego jego nawodnienia. W tym celu w sąsiedztwie torfowiska zbudowano 50 ziemnych zastawek mających za zadanie powstrzymanie odpływu wody. Najbliższe lata pokażą efekty tego zabiegu. Ochrona czynna to również powstrzymanie sukcesji wtórnej na łąkach „krainy dolin”, które żywią szereg cennych gatunków roślin i zwierząt. W tym roku, zgodnie z planem ochrony, na terenie BdPN wykonano ręcznie 30 ha, mechanicznie 145 ha oraz usunięto krzewy z ok. 60 ha łąk.

Konferencja uzmysłowiła nam wszystkim nieopozwalną wartość przyrodniczą Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery. Zarazem należy również dodać, że wzrastający ruch turystyczny, zwłaszcza w niektórych jego odcinkach (przede wszystkim w obszarze BdPN) stwarza realne zagrożenia. Zatem nader pilnym zdaniem jest uświadomienie społeczeństwu, że w niektórych przypadkach turystyczna i rekreacyjna wartość parku narodowego musi ustąpić miejsca innej, ważniejszej wartości, tj. efektywnej ochronie unikatowych zasobów przyrody, co nie zawsze jest łatwe do przeprowadzenia w praktyce.

Józef MITKA

II OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWO-TECHNICZNA „TRAWY W PROCESIE REKULTYWACJI I ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW TRUDNYCH” (USTROŃ-JASZOWIEC, 14–15 PAŹDZIERNIKA 1999)

2nd National Scientific-Technical Conference
„Grasses in the process of biological renovation and
managing of degraded areas”
(Ustroń-Jaszowiec, Poland, 14–15 October 1999)

Zgodnie z końcową sugestią uczestników I Konferencji poświęconej tzw. terenom trudnym, która odbyła się w 1997 r. w tym samym miejscu i o podobnej porze, drugie spotkanie dotyczyło przede wszystkim biologii traw rosnących na terenach zaburzonych w różnym stopniu i w różny sposób. Wielka szkoda, że powszechne dziś trudności finansowe, które boleśnie dotknęły organizatorów, spowodowały także zmniejszenie liczby uczestników, w porównaniu z konferencją sprzed dwóch lat. Tym razem w sympatycznym wczasowisku u stóp Czantorii w Beskidzie Śląskim zgromadziło się około 60 osób z różnych stron Polski, reprezentujących instytucje naukowe, przedsiębiorstwa rolniczo-hodowlane, produkcyjno-handlowe, przemysłowe oraz urzędy administracji wojewódzkiej. Radzono nad tym, jak najtaniej, najsukcesywniej i najmądrzej zapobiegać powstawaniu szkód w środowisku naturalnym, a w przypadku zniszczeń już zaistniałych, jak najszybciej zalecać rany zadane przyrodzie. Wszyscy zgromadzeni byli w jednym punkcie zgodni, że w działaniach tych najlepszymi sprzymierzeńcami człowieka są trawy.

W pierwszym dniu odbyła się część kameralna konferencji, na którą złożyły się trzy następujące po sobie sesje referatowe (4 referaty zamawiane i 13 zgłoszonych) oraz sesja plakatowa (7 posterów). Dla autora sprawozdania niewątpliwie najbardziej interesującą była sesja pierwsza, pt. „Biologia traw w aspekcie ich przydatności na tereny trudne”, którą miał przyjemność zainaugurować referatem zatytułowanym „Trawy niezwykłe (wybrane zagadnienia z biologii *Poaceae*)”. Omówione zostały niektóre specyficzne właściwości rozwoju i budowy traw, które sprawiają, że rośliny te spełniają niemal idealnie trzy podstawowe funkcje procesu rekultywacyjnego: przeciwozyjną, glebotwórczą i dekoracyjną. Drugi referat zamawiany – „Pozapaszowa funkcja traw” wygłosił prof. S. Kozłowski z Akademii Rolniczej w Poznaniu, mówiąc o wielkiej i ważnej roli jaką spełniają trawy pod względem ekologicznym, krajobrazowym i kulturowym. Cztery pozostałe wystąpienia traktowały o udziale traw w spontanicznym tworzeniu się trwałej

pokrywy roślinnej oraz ich roli w procesie naturalnej sukcesji pierwotnej i wtórnej na nieużytkach poprzemysłowych, zwałowiskach i osadnikach oraz na terenach porolnych, zniszczonych wskutek nieprzemysłowej działalności człowieka, gdzie *Poaceae* wkraczają często jako rośliny pionierskie. Obserwacje dotyczyły obszarów na Górnym Śląsku, w okolicach Gdańska i w środkowej Polsce.

Sesja druga była zatytułowana tak samo, jak referat wprowadzający dr inż. A. Patrzałek z Instytutu Podstaw Inżynierii Środowiska PAN: „Gatunki i odmiany dla celów specjalnych i ich użytkowanie”. Autorka podkreśliła z naciskiem, że na terenach trudnych konieczny jest dobór takich gatunków traw, a zwłaszcza odmian, które mają krótki okres kielkowania nasion, dobrze się krzewią, a równocześnie odznaczają się niskim wzrostem, długą żywotnością, łatwością odnawiania się oraz wytrzymałością na suszę. W pozostałych sześciu referatach omówiono przydatność różnych gatunków i odmian w procesie odbudowy terenów zniszczonych lub trudnych pod względem siedliskowym (np. *Festuca arundinacea*, na gruntach bezglebowych i odłogach, czy różne gatunki *Koeleria*, na terenach suchych). Omawiano też możliwości wykorzystania traw (m.in. rabatowych i gazonowych) do rekultywacji zwałowisk i popiołów powęglowych, rozważano problemy związane z kielkowaniem i rozwojem różnych odmian w warunkach zasolenia i alkalizacji podłoża oraz oceniano przyczyny i skutki zmian w składzie florystycznym, zachodzących na trawnikach miejskich.

Podczas sesji trzeciej „Nasiennictwo traw dla potrzeb rekultywacji terenów trudnych” zebrani wysłuchali 4 referatów. W otwierającym sesję wystąpieniu, które użyczyło jej swego tytułu, doc. S. Prończuk z Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie przedstawił problemy i kłopoty, z jakimi boryka się ostatnio polskie nasiennictwo. Ubolewał nad faktem, że ani hodowla, ani nasiennictwo traw na terenach trudnych nie są wydzielonymi kierunkami badań zarówno w Polsce, jak i w Europie. Przedstawił też siedem polskich stresów (m.in. susza, toksyczność podłoża, ostre zimy), na jakie narażone są nasze trawy. W pozostałych trzech referatach mówiono o stanie hodowli i nasiennictwa traw gazonowych w Polsce, zwrócono uwagę na korzyści płynące z zastosowania na terenach trudnych *Festuca rubra*, która nadaje się tam szczególnie jako trawa darniotwórcza i paszowa oraz zreferowano wpływ chorób wywołanych przez grzyby na obniżenie w Polsce plonów nasion.

Zaprezentowane postery były bardzo zróżnicowane pod względem treści, nie zawsze ściśle wiążącej się z głównym tytułem konferencji. Dotyczyły one m.in.: allelopatycznego oddziaływania liści *Poa pra-*

tensis na pierwsze stadia rozwoju innych gatunków traw (np. *Dactylis glomerata*), zastosowania rentgenografii w ocenie jakości nasion traw gazonowych, jak też plonowania i wartości pokarmowej traw na terenach pogórnicznych kopalni siarki w rejonie Tarnobrzega. Uzupełnieniem obrad były dwa filmy, pierwszy – ilustrujący budowę parku w Bieruniu na terenach zdegradowanych przez górnictwo, drugi – na temat metody hydroobsiewu stosowanego przy rekultywowaniu dużych powierzchni.

Podczas dyskusji podsumowującej część kameralną konferencji stwierdzono, że człowiek powinien wykazywać nie tylko daleko posuniętą troskę o środowisko naturalne, ale rozumnie uzdrawiać je tam, gdzie zachodzi tego potrzeba. Człowiek jest zobowiązany naprawić to, co zniszczył. W procesie naprawy wielką rolę mogą odgrywać odpowiednio dobrane gatunki i odmiany traw. Jednakże, aby móc naprawiać, trzeba dysponować odpowiednimi funduszami. W tym przypadku wsparcie finansowe powinno płynąć nie tylko ze źródeł prywatnych, ale także (a może głównie) od administracji państwowej i samorządowej. Oczywiście, pociąga to za sobą konieczność ciągłego zabiegania o odpowiednie środki na badania i wykorzystanie ich wyników w praktyce. Trzeba więc wytrwale i umiejętnie popularyzować wyniki obrad kompetentnego gremium, jakie było obecne na omawianej konferencji. Inaczej mówiąc – tematyka konferencji wymaga reklamy. Dlatego gorąco apelowano do organizatorów, aby nie ustawiali w tym niewdzięcznym działaniu.

W drugim dniu konferencji uczestnicy mieli możliwość obejrzenia, jak w praktyce wyglądają działania rekultywacyjne, głównie z wykorzystaniem traw, na zwałowisku popiołu na terenie byłej kopalni piasku w Przechlebiu oraz jak przebiegało w ciągu dwóch ostatnich lat zadarnianie zbudowanych z odpadów kopalnianych kopców, które mają stanowić park rekreacyjny w Bieruniu.

Pomoc sponsorów (mniej licznych i hojnych niż przed dwoma laty!) sprawiła, że spotkanie zostało bardzo dobrze przygotowane przez Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN w Zabrze, Hodowlę Roślin Nieznanice oraz Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, zwłaszcza dzięki niestrudżonym działaniom przewodniczącej komitetu organizacyjnego, dr inż. Anny Patrzałek z IPIŚ PAN. Nad stroną naukową przedsięwzięcia czuwał 7-osobowy komitet naukowy. Organizatorzy troszczyli się zarówno o ducha, jak i ciało uczestników, toteż nie tylko ich karmili i poili, ale także umożliwili im oglądnięcie występu artystów Operetki Śląskiej.

Materiały naukowe z II Konferencji będą opublikowane w czasopiśmie *Łąkarstwo w Polsce*, organie

Polskiego Towarzystwa Łąkarskiego. Trzeba mieć nadzieję, że za dwa lata miłośnicy i znawcy traw znów będą się mogli spotkać, aby mówić o tej niezwykłej grupie roślin.

Ludwik FREY

**WARSZTATY NT. SYSTEMU INFORMACJI
O KOLEKCJACH BIOLOGICZNYCH
W EUROPIE (SZCZECIN, DZIWNÓWEK,
26–27 LISTOPADA 1999)**

**Workshop „Access to Biological Collection
Information in Poland – a European Perspective”
(Szczecin, Dziwnówek, Poland,
26-27 November 1999)**

W 1997 r. powstał finansowany przez Unię Europejską program BioCISE (Biological Collection Information Service in Europe). Celem programu jest stworzenie ogólnodostępnego banku informacji na temat wszelkiego rodzaju kolekcji biologicznych oraz baz danych zawierających informacje biologiczne z Europy i Izraela. W banku zostałyby uwzględnione zbiory będące własnością zarówno instytucji jak i prywatnych kolekcjonerów, w tym także niewielkie kolekcje. W chwili obecnej zgromadzono informacje o zbiorach i bazach danych znajdujących się w ponad 460 instytucjach. Idea programu BioCISE powstała w trakcie realizacji od 1993 r. programu CDEFD (A Common Datastructure for European Floristic Databases).

W dniach 26 i 27 listopada 1999 r. odbyły się warsztaty, których celem było zapoznanie polskich badaczy i osób odpowiedzialnych za bazy danych i zbiory biologiczne z programem BioCISE. Spotkanie zostało zorganizowane z polskiej strony przez prof. Andrzeja Witkowskiego z Zakładu Paleooceanologii Uniwersytetu Szczecińskiego oraz jego współpracowników. Ze strony twórców programu BioCISE prowadzone było

przez koordynatora programu, dr Walthera Berendsohna z Ogródu Botanicznego i Muzeum Botanicznego w Berlinie (Dahlem) oraz jego współpracowników. W warsztatach uczestniczyło około 30 osób z Polski (w większości botanicy oraz zoologzy i geolodzy) oraz goście z Niemiec i Izraela.

Otwarcie warsztatów odbyło się w budynku rektoratu Uniwersytetu Szczecińskiego; uczestnicy mieli też możliwość obejrzenia nowo powstałego Muzeum Geologicznego, znajdującego się w tym budynku. Następnie udano się do Dziwnówka, gdzie miała miejsce dalsza część spotkania.

Po zapoznaniu się z założeniami BioCISE oraz doświadczeniami przy realizacji tego programu w innych krajach Europy, uczestnicy z Polski przedstawili informacje na temat posiadanych kolekcji i baz danych. Zwrócono uwagę na to, że tylko pewna część kolekcji biologicznych w Polsce ma katalogi komputerowe. Pojedynczy okaz może być w nich charakteryzowany różną liczbą informacji. Używane oprogramowanie i sprzęt komputerowy nie zawsze pozwalają na tworzenie baz danych w pożądanej formie. Niektóre instytucje nie mogą sobie pozwolić na tworzenie szczegółowych katalogów komputerowych kolekcji z uwagi na czasochłonność tej pracy i nieliczny personel obciążony wieloma obowiązkami.

Dr Linda Olsvig-Whittaker z Izraela zapoznała uczestników z praktycznym przebiegiem oraz problemami związanymi z tworzeniem systemu informacji o zbiorach i bazach danych oraz samych baz danych na przykładzie Izraela. Po dyskusji ustalono, że w przyszłym roku odbędzie się następne spotkanie poświęcone tworzeniu systemu informacji na temat zbiorów biologicznych w Polsce.

Informacje na temat BioCISE można znaleźć na stronie internetowej (<http://www.bgbm.fu-berlin.de/biocise/>) oraz uzyskać pod adresem biocise@mail.bgbm.fu-berlin.de.

Sławomir FLORJAN

**Z ŻYCIA PTB
POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS**

**CZASOPISMA POLSKIEGO TOWARZYSTWA
BOTANICZNEGO**

The Polish Botanical Society as a Publisher

Polskie Towarzystwo Botaniczne jest wydawcą siedmiu czasopism. Na kadencję 1999–2001 powołano następujące składy redakcji i rad redakcyjnych:

ACTA SOCIETATIS BOTANICORUM POLONIAE. Polish Journal of Botany. Published quarterly by the Polish Botanical Society [ISSN 0001-6977]; indexed in Current Contents; kwartalnik; w języku angielskim; ukazuje się od 1923 r.

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Jerzy FABISZEWSKI; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Beata ZAGÓRSKA-MAREK; **Sekretarz Redakcji:** dr Jan KONIAREK; **Członkowie Redakcji:** prof. dr hab. Jan KOPCEWICZ, prof. dr hab. Bronisława MORAWIECKA, prof. dr hab. Stefan ZAJĄCZKOWSKI.

Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Tomasz J. WODZICKI; Członkowie: prof. dr hab. Janusz B. FALIŃSKI, prof. dr hab. Zygmunt HEJNOWICZ, prof. dr hab. Alina KACPERSKA-LEWAK, prof. dr hab. Gabriela LORENC-PLUCIŃSKA, prof. dr hab. Anna MEDWECKA-KORNAŚ, prof. dr hab. Leon MEJNARTOWICZ, prof. dr hab. Marian MICHNIEWICZ; prof. dr hab. Maria J. OLSZEWSKA, prof. dr hab. Jerzy POSKUTA, prof. dr hab. Ewa SYMONIDES, prof. dr hab. Jerzy SZWEYKOWSKI, prof. dr hab. Kazimierz ZARZYCKI, prof. dr hab. Waldemar ŻUKOWSKI.

Adres Redakcji: Katedra Botaniki i Fizjologii Roślin Akademii Rolniczej, ul. Cybulskiego 32, 50-205 Wrocław; tel. +(71) 3438674

Sprzedaż i dystrybucja: VOLUMED sp. z o.o., ul. Olsztyńska 3, 51-423 Wrocław; e-mail sekretariat@volumed.com.pl

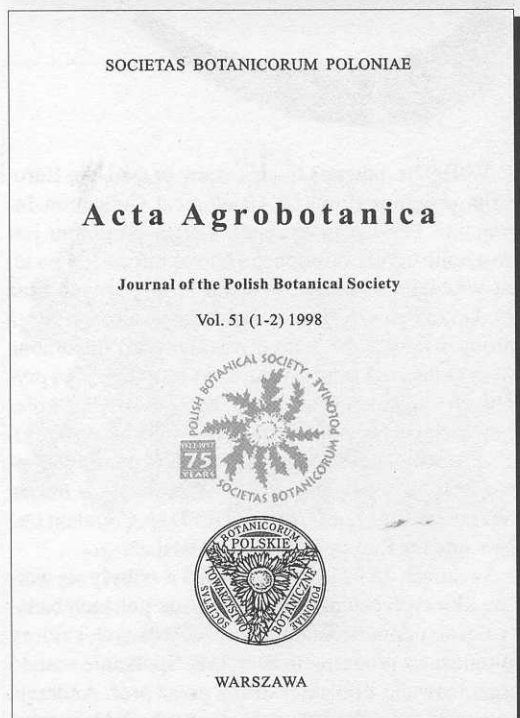
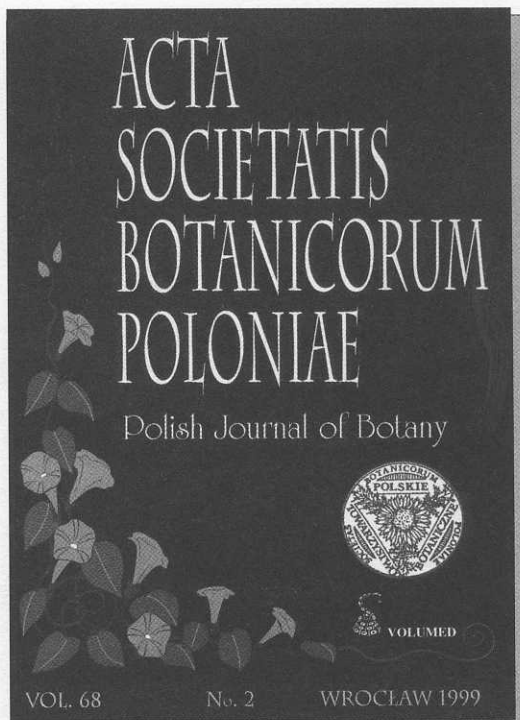
ACTA AGROBOTANICA. Journal of the Polish Botanical Society [ISSN 0065-0951]; półrocznik; w językach polskim, z abstraktem i streszczeniem w języku angielskim, oraz angielskim; ukazuje się od 1953 r.

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Janusz LIPECKI; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Maria SZYMAŃSKA; **Sekretarz Redakcji:** mgr Izabella ULATOWSKA.

Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Zofia STARCK; Sekretarz: mgr Izabella ULATOWSKA; Członkowie: prof. dr hab. Adam DOBRZAŃSKI, prof. dr hab. Leszek S. JANKIEWICZ, prof. dr hab. Zenon KRZYWAŃSKI, prof. dr hab. Barbara ŁACICOWA, prof. dr hab. Karol MAŃKA, prof. dr hab. Joanna NOWAK, prof. dr hab. Marian SANIEWSKI, prof. dr hab. Helena TRZCIŃSKA-TACIK, prof. dr hab. Aurelia WARCHOLIŃSKA.

Adres Redakcji: Katedra Sadownictwa Akademii Rolniczej, ul. Leszczyńskiego 58, 20-068 Lublin; tel. +(81) 5338241, e-mail katsad@consus.ar.lublin.pl

Sprzedaż i dystrybucja: mgr Barbara HON, Zarząd Główny PTB, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa; tel. +(22) 6213669; Księgarnia ORWN-PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa

ACTA MYCOLOGICA [ISSN 0001-625X]; półrocznik; w języku angielskim; ukazuje się od 1965 r.

Redaktor Naczelny: prof. dr hab. Alina SKIRGIEŁŁO; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Maria ŁAWRYNOWICZ; **Sekretarz Redakcji:** dr Joanna ŻELAZNA-WIECZOREK.

Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Tomasz MAJEWSKI; Członkowie: prof. dr hab. Alicja BOROWSKA, dr Andrzej CHLEBICKI, prof. dr hab. Stanisław CIEŚLIŃSKI, prof. dr hab. Maria LISIEWSKA, prof. dr hab. Maria ŁAWRYNOWICZ, dr hab. Wiesław MUŁENKO, prof. dr hab. Alina SKIRGIEŁŁO, prof. dr hab. Hanna ZARZYCKA.

Adresy Redakcji: Instytut Botaniki UW, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa; tel. +(22) 6219513 lub Zakład Algologii i Mikologii UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź; tel. +(42) 6354402, fax +(42) 6781314

Sprzedaż i dystrybucja: mgr Barbara HON, Zarząd Główny PTB, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa; tel. +(22) 6213669; Księgarnia ORWN-PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH, MUZEÓW I ZBIORÓW. Bulletin of the Botanical Gardens, Museums and Collections [ISSN 1230-3291]; rocznik; w języku polskim, ze streszczeniem w języku angielskim; jako samodzielny rocznik ukazuje się od 1991 r.

Redaktor Naczelny: doc. dr hab. Jerzy PUCHALSKI; **Zastępca Redaktora:** dr Maria LANKOSZ-MRÓZ; **Sekretarz Redakcji:** mgr Wiesław GAWRYŚ.

Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Władysław BUGAŁA; Członkowie: prof. dr hab. Janusz HEREŹNIAK, prof. dr hab. Aleksander ŁUKASIEWICZ, dr hab. Tomasz NOWAK, doc. dr hab. Jerzy PUCHALSKI, prof. dr hab. Jerzy TUMIŁOWICZ, dr Hanna WERBLAN-JAKUBIEC, dr hab. Bogdan ZEMANEK.

Adres Redakcji: Ogród Botaniczny - CZRB PAN, ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa; tel. +(22) 7542610, fax +(22) 7576645

Sprzedaż i dystrybucja: Ogród Botaniczny PAN, ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa

MONOGRAPHIAE BOTANICAE. Journal of the Polish Botanical Society [ISSN 0077-0655; także numer ISBN]; indexed in Biological Abstracts and Zoological Record; wydawnictwo seryjne; w językach polskim, z abstraktem i streszczeniem w języku angielskim, oraz angielskim; ukazuje się od 1953 r.

Redaktor Naczelny: prof. nadzw. dr hab. Krystyna CZYŻEWSKA; **Sekretarz Redakcji:** mgr Małgorzata RUSZKIEWICZ.

SOCIETAS BOTANICORUM POLONIAE

ACTA MYCOLOGICA

Vol. 33 (2) 1998

ISSN 1230-3291

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE

Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów

VOL. 7
1998

OGRÓD BOTANICZNY - CENTRUM
ZACHOWANIA RÓZNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Warszawa - Powsin

Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Romuald OLACZEK; Członkowie: prof. dr hab. Stanisław CIEŚLIŃSKI, prof. nadzw. dr hab. Krystyna CZYZEWSKA, prof. dr hab. Władysław MATUSZKIEWICZ, prof. dr hab. Krzysztof ROSTAŃSKI, prof. dr hab. Waldemar ŻUKOWSKI.

Adres Redakcji: Katedra Botaniki Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Banacha 12/16, 90–237 Łódź; tel. +(42) 6354596, fax +(42) 6781314, e-mail czyzew@biol.uni.lodz.pl

Sprzedaż i dystrybucja: mgr Barbara HON, Zarząd Główny PTB, Al. Ujazdowskie 4, 00–478 Warszawa; tel. +(22) 6213669; Księgarnia ORWN-PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00–901 Warszawa

ROCZNIK DENDROLOGICZNY. Organ Sekcji Dendrologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Annals of Dendrology. Official Publication of the Dendrological Section of the Polish Botanical Society [ISSN 0860–2646]; rocznik; w językach polskim, z abstraktem i streszczeniem w języku angielskim, oraz angielskim; ukazuje się od 1926 r.

Redaktor Naczelny: dr inż. Władysław DANIELEWICZ; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Mieczysław CZEKAŁSKI; **Sekretarz Redakcji:** mgr inż. Tomasz MALIŃSKI; **Członkowie Redakcji:** prof. dr hab. Jerzy TUMIŁOWICZ, prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI.

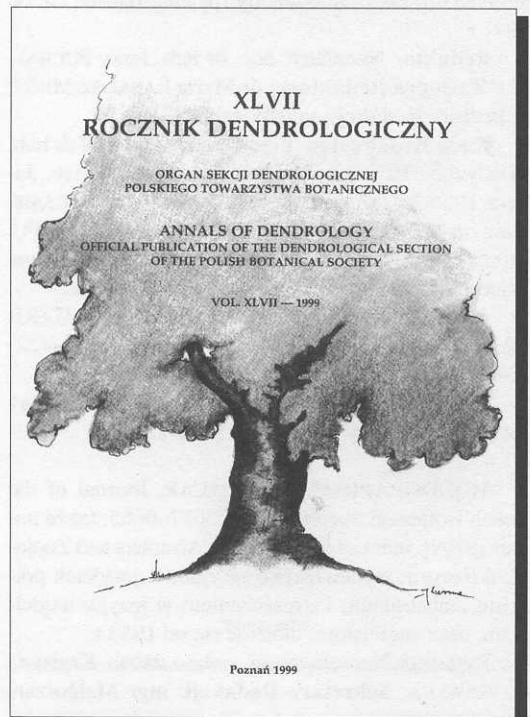
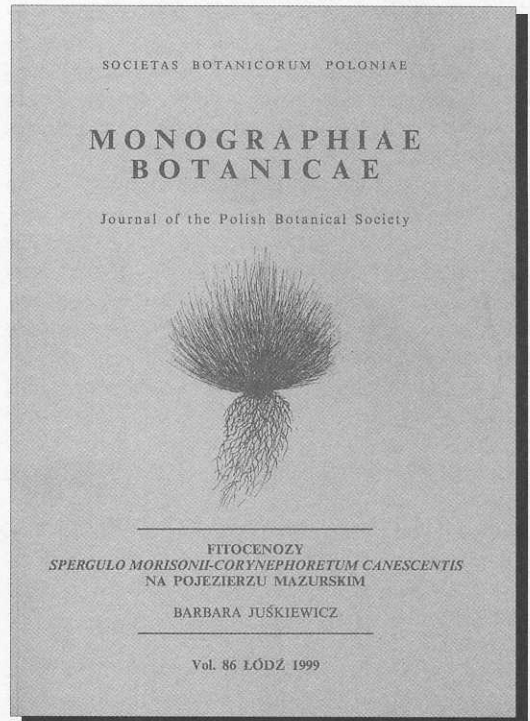
Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Władysław BUGAŁA; Sekretarz: mgr inż. Tomasz MALIŃSKI; Członkowie: dr inż. Zdzisław BEDNARZ, dr inż. Tomasz BOJARCZUK, prof. dr hab. Janusz HEREŹNIAK, prof. dr hab. Stanisław KRÓL, dr hab. Tomasz NOWAK, prof. dr hab. Romuald OLACZEK, prof. dr hab. Aleksandra STACHAK, dr hab. Piotr STYPIŃSKI, prof. dr hab. Tomasz J. WODZICKI.

Adres Redakcji: Katedra Botaniki Leśnej Akademii Rolniczej, ul. Wojska Polskiego 71d, 60–625 Poznań; tel. +(61) 8487746, fax +(61) 8487750, e-mail danw@owl.au.poznan.pl

Sprzedaż i dystrybucja: mgr Barbara HON, Zarząd Główny PTB, Al. Ujazdowskie 4, 00–478 Warszawa, tel. +(22) 6213669; Księgarnia ORWN-PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00–901 Warszawa

WIADOMOŚCI BOTANICZNE. Botanical News [ISSN 0043–5090]; kwartalnik; w języku polskim, ze streszczeniem w języku angielskim; ukazuje się od 1957 r.

Redaktor Naczelny: dr hab. Stefania LOSTER; **Sekretarz Redakcji:** mgr Marek LEDA; **Członkowie Redakcji:** prof. dr hab. Adam BORATYŃSKI, dr Jan J. WÓJCICKI, dr hab. Alicja ZEMANEK.

Rada Redakcyjna: Przewodniczący: prof. dr hab. Kazimierz ZARZYCKI; Zastępca Przewodniczącego: prof. dr hab. Romana CZAPIK; Sekretarz: mgr Marek LEDA; Członkowie: prof. dr hab. Kazimierz BROWICZ, prof. dr hab. Stanisław CIEŚLIŃSKI, prof. dr hab. Jerzy FABISZEWSKI, prof. dr hab. Janusz B. FALIŃSKI, prof. dr hab. Krystyna GRODZIŃSKA, dr hab. Andrzej JANKUN, prof. dr hab. Krzysztof JĘDRZEJKO, prof. dr hab. Alina KACPERSKA-LEWAK, prof. dr hab. Maria ŁAWRYNOWICZ, prof. dr hab. Tomasz MAJEWSKI, prof. dr hab. Zbigniew MIREK, prof. dr hab. Romuald OLACZEK, prof. dr hab. Krzysztof ROSTAŃSKI, prof. dr hab. Tomasz J. WODZICKI, prof. dr hab. Władysław WOJEWODA, dr hab. Ewa ZASTAWIAK, dr hab. Bogdan ZEMANEK.

Adres Redakcji: Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Kopernika 27, 31-501 Kraków; tel. +(12) 4215144 w. 284, e-mail loster@jetta.if.uj.edu.pl

Sprzedaż i dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; +(12) 4215144, fax +(12) 4219790, e-mail ed-office@ib-pan.krakow.pl

Krystyna CZYZEWSKA
Redaktor Wydawnictw PTB

**STRONA INTERNETOWA POLSKIEGO
TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO**
<http://ptb.ib-pan.krakow.pl>

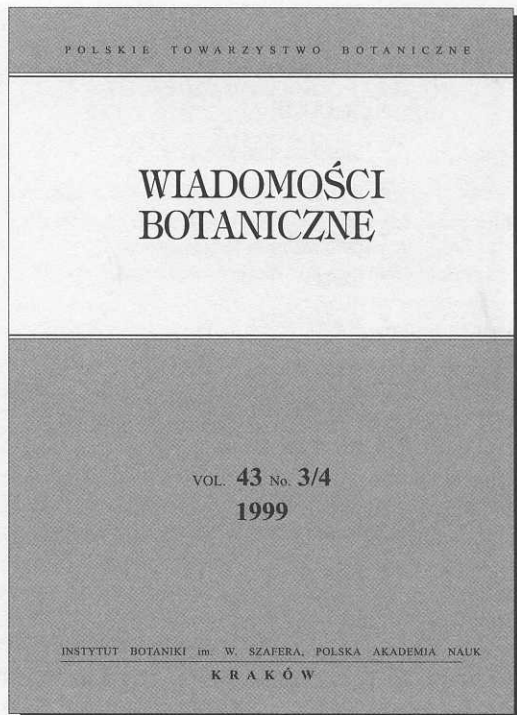
Web Page of Polish Botanical Society
<http://ptb.ib-pan.krakow.pl>

W ubiegłym roku została utworzona elektroniczna strona PTB. Zawarte tam informacje dotyczą organizacji i funkcjonowania Towarzystwa. Można na niej odnaleźć podstawowe wiadomości o historii Towarzystwa i bieżącej działalności poszczególnych Oddziałów i Sekcji na terenie kraju.

Cała Strona podzielona jest na 13 tematycznych rozdziałów: Informacja ogólna, Statut PTB, Struktura organizacyjna, Władze, Oddziały, Sekcje, Wydawnictwa, Medal im. B. Hryniewieckiego, Medal im. W. Szafera, Członkowie honorowi, Kalendarium, Regulamin wyborów, Co nowego. Na stronie tytułowej umieszczony jest symbol graficzny Towarzystwa.

W rozdziale „Informacje ogólne” znajdują się podstawowe dane o Towarzystwie – jego celach działania, strukturze, organach i członkostwie.

W rozdziale „Statut PTB” umieszczono statut Towarzystwa przyjęty po kolejnych zmianach w 1994 r. W ośmiu rozdziałach Statutu zostały określone cele

działania Towarzystwa, zapisane są postanowienia ogólne dotyczące praw i obowiązków członków, powoływania Sekcji i Oddziałów, działań Komisji Rewizyjnej i zasad zwoływania Walnego Zgromadzenia Delegatów.

Struktura organizacyjna Towarzystwa została przedstawiona w sposób graficzny, uwzględniający wszystkie organy Towarzystwa i ich wzajemne zależności.

Następny rozdział – „Władze” – zawiera wykaz osób pełniących obecnie główne funkcje w Towarzystwie. Wykaz uzupełniony jest dokładnymi adresami tych osób. W rozdziałach „Oddziały” i „Sekcje” znajduje się lista wszystkich Oddziałów i Sekcji Towarzystwa wraz z osobami pełniącymi funkcje przewodniczących.

Rozdział „Wydawnictwa” zawiera pełną listę czasopism wydawanych przez Towarzystwo oraz krótki opis każdego z nich. Umieszczono tu także kompletny wykaz rad redakcyjnych, adresy redakcji oraz krótką historię czasopism.

Kolejne dwa rozdziały poświęcone są medalom przyznawanym przez Towarzystwo. W 1984 r. powołano Komisję Medalu im. profesora Władysława Szafera. Medal ten nadawany jest autorom prac opublikowanych z zakresu botaniki odznaczających się wybitną wartością (pkt. 1. regulaminu). W rozdziale poświęconym temu Medalowi znajduje się regulamin je-

- [Informacja ogólna](#)
- [Statut PTB](#)
- [Struktura organizacyjna](#)
- [Władze](#)
- [Oddziały](#)
- [Sekcje](#)
- [Wydawnictwa](#)
- [Medal im. B. Hryniewieckiego](#)
- [Medal im. W. Szafera](#)
- [Członkowie honorowi](#)
- [Kalendarium](#)
- [Regulamin wyborów](#)
- [Co nowego?](#)

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE

Polish Botanical Society

Uwagi i komentarze prosimy przesyłać pod adresem: stachurska@fagus.ib.uj.edu.pl

go przyznawania, podany jest również skład Komisji rozpatrującej składane wnioski oraz lista osób, które dotychczas otrzymały ten Medal. Towarzystwo przyznaje także Medal im. profesora Bolesława Hryniewieckiego za upowszechnianie wiedzy botanicznej. Regulamin przyznawania tego medalu został przyjęty na Walnym Zgromadzeniu Delegatów PTB w Kielcach w 1994 r. i od 1995 r. Medale przyznawane są na kolejnych Zjazdach PTB. Na stronie internetowej znajduje się regulamin przyznawania Medalu, skład Kapituły oraz lista osób i instytucji, którym Medal ten został dotychczas przyznany.

Rozdział „Członkowie honorowi” zawiera wykaz wszystkich członków honorowych PTB.

Bardzo ważnym rozdziałem strony WWW jest „Kalendarium”. Znajduje się tutaj historia Towarzystwa od momentu jego powstania w 1922 r. do lat współczesnych. Uwzględnione zostały wszystkie ważniejsze wydarzenia w dziejach Towarzystwa.

Rozdział „Regulamin wyborów” zawiera zasady powoływania władz Towarzystwa – Prezesa, Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej, władz Oddziałów i Sekcji.

W rozdziale „Co nowego” umieszczane są informacje o tym, co dzieje się aktualnie w Oddziałach i Sekcjach Towarzystwa. Znaleźć tu można programy posiedzeń Oddziałów: Krakowskiego, Poznańskiego, Warszawskiego oraz informacje o spotkaniach nauko-

wych i konferencjach organizowanych przez Sekcje. W zamierzeniach miejsce to powinno być centrum informacji o bieżących wydarzeniach, posiedzeniach, konferencjach i sympozjach organizowanych przez poszczególne organy Towarzystwa.

Zakres informacji znajdujący się na stronie internetowej będzie ulegał poszerzaniu. Z inicjatywy prof. dr hab. K. Czyżewskiej, przewodniczącej Sekcji Lichenologicznej, powstaje strona Sekcji Lichenologicznej dołączona do strony głównej Towarzystwa. Mamy nadzieję, iż w przyszłości większość Sekcji będzie posiadać swoje strony na stronie WWW Towarzystwa.

Alina STACHURSKA-SWAKOŃ

CZWARTKI BOTANICZNE W ODDZIALE KRAKOWSKIM PTB W IV KWARTALE 1999 ROKU

**Botanical Thursdays at the Polish Botanical Society,
Cracow Division, in the 4th quarter of 1999**

Posiedzenia Krakowskiego Oddziału PTB w czwartym kwartale 1999 r. odbywały się tradycyjnie o godzinie 18⁰⁰, w sali konferencyjnej Instytutów Botaniki UJ i PAN, przy ul. Lubicz 46 w Krakowie.

Na pierwszym powakacyjnym spotkaniu, 14 X, dr Marek Krywult (Instytut Botaniki PAN) wygłosił

referat „Asymilacja azotu u gatunków północnej tajgi – badania pilotażowe”. Na następnym posiedzeniu, 21 X, prof. dr hab. Krystyna Grodzińska (IB PAN) przedstawiła referat „Hałdy cynkowe w okolicach Olkusza – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość”.

Tradycyjnie w czwartek poprzedzający uroczystość Wszystkich Świętych złożono wiązanek kwiatów i zapalono znicze na grobach botaników na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

W listopadzie odbyły się cztery spotkania. W środę, 3 XI, miało miejsce nadzwyczajne posiedzenie Oddziału, na którym prof. dr Pertti Eloranta (Department of Limnology and Environmental Protection, University of Helsinki) oraz dr Janina Kwadrans (Zakład Biologii Wód im. K. Starmacha PAN) przedstawili wyniki wspólnych badań w referacie „Records on freshwater red algae in Nordic waters”. W czwartek, 4 XI, wysłuchano dwóch referatów, najpierw mgra Tomasza Zielonki (IB PAN) „Najstarszy świerk Europy? – dendrochronologiczne aspekty niezwyklej długowieczności, następnie dr hab. Barbary Godzik (IB PAN) „Ozon przyziemny w Tatrzańskim Parku Narodowym – zagrożenie dla roślinności”. Kolejne posiedzenie odbyło się wyjątkowo we wtorek, 23 XI. Oddział gościł na nim prof. dr Vivienne Gianinazzi-Pearson (INRA, Dijon), która przedstawiła referat „Arbuscular mycorrhiza: a natural means for sustainable plant production”. Spotkanie w dniu 25 XI poświęcone było pamięci prof. dr Andrzeja Środonia, członka Krakowskiego Oddziału PTB i członka honorowego PTB. Referat „Życie i praca Profesora Andrzeja Środonia (1908–1998)” wygłosiła prof. dr hab. Kazimiera Mamakowa (IB PAN). Gośćmi Oddziału na tym posiedzeniu byli krewni Profesora.

W grudniu odbyły się trzy posiedzenia. Na pierwszym, 2 XII, Oddział gościł prof. dr hab. Andrzeja Legockiego z Poznania, który przedstawił referat „Ewolucja oddziaływań roślin i mikroorganizmów”. Tydzień później dr Maria Wędzony i doc. dr hab. Maria Filek (Zakład Fizjologii Roślin PAN) wygłosiły referat „Elektrofizjologiczne badania nad zapyleniem u petunii (*Petunia hybrida* Hort.)”. W dniu 16 XII, dr Konrad Wołowski (IB PAN) zapoznał słuchaczy z rezultatami badań nad florą *Euglenophyta* Anglii, a mgr Marcin Piątek (IB PAN) z monitoringiem grzybów związanych z drzewami i krzewami w Tarnowie.

W okresie powakacyjnym, w 1999 r., odbyło się 9 posiedzeń naukowych, na których 13 autorów, w tym 2 osoby spoza granic kraju, przedstawiło 11 tematów. W 1999 r. odbyło się 26 posiedzeń, referowało 31 osób, przedstawiono 29 tematów. Oddział gościł pięć osób z zagranicy.

Serdecznie zapraszamy Członków PTB z innych

Oddziałów do wygłaszania referatów na czwartkach botanicznych w Krakowie. Adresy do korespondencji podane są na stronie internetowej PTB.

Sławomir FLORJAN

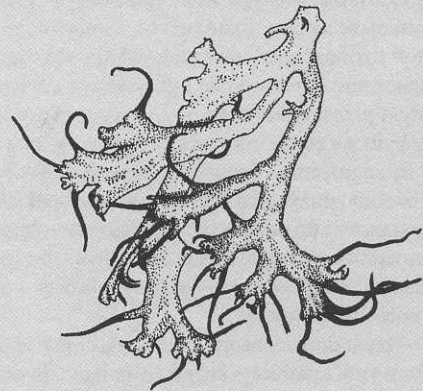
VARIA

POROSTY – ZAGROŻONE PARTNERSTWO (WYSTAWA W SŁOWACKIM MUZEUM NARODOWYM W BRATYSŁAWIE)

**Lichens – endangered partnership (an exhibition in
Slovak National Museum in Bratislava)**

Slovenské národné múzeum · Prírodovedné múzeum
Spolok botanikov Jána Futáka

Lišajníky ohrozené partnerstvo

W zalewie informacji oferowanych przez współczesną cywilizację, pokolenie skażone reklamą i dominacją mediów coraz częściej odczuwa potrzebę obcowania i utożsamiania z naturą. Jednym z elementów przyrody są porosty. Ze względu na niewielkie rozmiary i stonowane barwy, są porosty w środowisku przyrodniczym grupą mało wyróżniającą się. Ponadto w podręcznikach szkolnych traktowane są marginesowo, a jako trudne obiekty fotograficzne rzadko też uwzględniane w opracowaniach popularnonauko-

wych. Dlatego też organizowane co pewien czas wystawy poświęcane porostom cieszą się dużym zainteresowaniem.

„Lišajníky – ohrozené partnerstvo” (Porosty – zagrożone partnerstwo), to tytuł wystawy, którą od 22. 07. do 17. 10. 1999 r. można było zwiedzać w Przyrodniczym Muzeum Słowackiego Muzeum Narodowego w Bratysławie (Fot. 1). Inicjatorką wystawy, autorką scenariusza i komisarzem wystawy była Ewa Lisicka – pracownik naukowy tego Muzeum i Instytutu Botaniki Słowackiej Akademii Nauk. Dzięki znakomitej znajomości porostów E. Lisicka potrafiła wyeksponować wiele tajemnic tej specyficznej grupy organizmów. Wystawa adresowana była do osób w różnym wieku: dzieci, młodzieży szkolnej i akademickiej, nauczycieli, wszystkich zainteresowanych przyrodą i ochroną środowiska. Stanowiła szczególną okazję do przeprowadzenia lekcji biologii na temat porostów, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień ekologicznych. Jako eksponaty wykorzystano: zbiory zielnikowe, okazy z różnych rejonów świata zgromadzone specjalnie w tym celu, a także oryginalne fotografie, mapy, rysunki, wykresy, widokówki, plakaty itp. Uzupełnienie stanowił oszczędny, aczkolwiek wyczerpujący tekst objaśniający i wprowadzający w poszczególne działy.

Na wystawie porosty zaprezentowane były w kilku grupach tematycznych, które pozwoliły poznać ich najistotniejsze cechy anatomiczne i morfologiczne, sposoby rozmnażania, uwarunkowania ekologiczne oraz znaczenie w przyrodzie i gospodarce człowieka. Głównym przesłaniem wystawy, zawartym zresztą w tytule, było ukazanie niezwykle groźnego zjawiska, jakim są zagrożenia. Temu problemowi poświęcony został osobny, duży dział ekspozycji, ale wątek ekologiczny stanowił tło całej wystawy. Porosty – zagrożone partnerstwo w odniesieniu do samych porostów, ale także w relacji porosty – rośliny, porosty – zwierzęta, porosty – człowiek.

W dużym uproszczeniu można zdefiniować porosty jako wynik symbiotycznego zespolenia dwóch organizmów: grzyba (mykobiont) z fotobiontem, którym najczęściej jest zielenica, rzadziej sinica. W tym typie symbiozy, określanej też terminem lichenizacja, obydwa partnerzy pozostają w ścisłej zależności i żyją w określonej równowadze, bardzo czulej na niekorzystny wpływ czynników zewnętrznych. Spośród tych czynników największe zagrożenie dla porostów stanowią: zanieczyszczenie powietrza, zakwaszenie środowiska, współczesne metody stosowane w rolnictwie, nieprawidłowa gospodarka leśna itp. Zgromadzone w ciągu kilkudziesięciu lat liczne dowody wymiarowania porostów, zawarte są na przykład w tzw.

czerwonych księgach i listach zagrożonych organizmów. Słowacja nie jest w tym względzie wyjątkiem. Na wystawie można było się dowiedzieć, że spośród 1478 gatunków porostów podanych z tego terytorium, 100 zostało uznanych za wymarłe, 129 – wymierające, 246 narażone na wyginiecie, a 98 – rzadkie. Problem wymierania gatunków wiąże się z potrzebą ich ochrony. Na Słowacji od 1999 r. jedynie 20 gatunków porostów znajduje się pod ochroną prawną.

Porosty są organizmami rozpowszechnionymi we wszystkich klimatach na całej kuli ziemskiej, od obszarów podbiegunowych do krajów tropikalnych i pustyń. Akceptują najbardziej skrajne spośród stworzonych przez naturę warunki życia: tolerują niskie temperatury, długie okresy suszy, pozbawione związków organicznych podłoże. Zasiadają piaski wydm nadmorskich, czy nagie skały w krainie turni, gdzie nie mogą żyć żadne rośliny. Paradoksem jest, że porosty wytrzymują bardzo surowe, często ekstremalne warunki klimatyczne, znoszą suszę pustyni, czy mrozy Arktyki, a nie potrafią egzystować w miastach. Nazywane pionierami życia, równocześnie otwierają pochód śmierci, gdyż jako pierwsze reagują szybko i bardzo wyraźnie na wszelkie zmiany dokonujące się w środowisku ich życia, ostrzegając o niebezpieczeństwie zagrażającym innym organizmom, w konsekwencji całym biocenozom.

Ze względu na wielką wrażliwość na związki toksyczne, porosty są często wykorzystywane jako bioakumulatory i bioindykatory różnego typu skażeń oraz ekologicznych zaburzeń. Ten fakt przyczynił się do wzrostu popularności porostów, zwłaszcza w ostatnich latach. Nie dziwi więc, że na wystawie zagadnieniu temu poświęcono wiele miejsca. Obecność (lub brak) na badanym obszarze wybranych gatunków porostów nadrzewnych wskazuje na określony stopień zanieczyszczenia powietrza i umożliwia wyznaczanie stref skażeń. Zagadnienie to zilustrowane zostało na wystawie licznymi przykładami map lichenoindykacyjnych, skali porostowych, czy tematycznych plakatów pochodzących z wielu krajów, także z Polski. Zaprezentowano tam także materiały z międzynarodowego projektu „Air pollution project Europe”, w realizacji którego brali udział uczniowie 12 europejskich szkół, w tym również ze Słowacji. Oprócz przykładów gatunków porostów nadrzewnych, stosowanych w lichenoindykacji, zaprezentowano w tym dziale gatunki nalistne (epifille), które są czuлыми bioindykatorami ekosystemów tropikalnych lasów, a także gatunki wskazujące na obecność metali ciężkich (np. *Lecanora handelii* – wskaźnik obecności miedzi w podłożu).

Po przedstawieniu wyodrębnionych z lichenologii dziedzin nauki: lichenoindykacji i lichenometrii, w

Fot. 1. Fragment wystawy (fot. J. Matejká)

Phot. 1. Fragment of exhibition (phot. J. Matejká)

dalszej części wystawy zaprezentowano znaczenie porostów w przyrodzie (np. zwrócono uwagę na ich pionierską rolę w sukcesji roślinności) oraz podano liczne przykłady wykorzystywania porostów przez zwierzęta i ludzi jako pokarm, a także w przemyśle farmaceutycznym, kosmetycznym, farbiarskim, kwiatarskim. Jako eksponaty posłużyły tu m. in. fiołki z lekarstwami, kosmetyki, cukierki, wieniec, ikebana itp. W kolejnej gablocie zwiedzający mógł zapoznać się z podstawowym sprzętem i niezbędną aparaturą, którą posługuje się lichenolog w pracy terenowej i laboratorium.

Oprócz wartości poznawczych, dodatkowym – i w naszym odczuciu spełnionym – zamierzeniem wystawy było ukazanie swoistej urody porostów. W wersji E. Lisickiej wystawa o porostach prócz wielu informacji zawierała w sobie także piękno. Efekt ten został osiągnięty poprzez staranny dobór okazów porostów, trafne wyeksponowanie fragmentów ich plech, odpowiednie oświetlenie. Dużą zasługę w tym względzie ma Franciszek Hauskrecht, odpowiedzialny za oprawę plastyczną wystawy. Wiele kolorytu nadały

wystawie piękne fotografie porostów, których autorami byli: Józef Halda, czeski lichenolog, pracownik Okresnego Muzea Orlickich Hor w Rychnowie oraz Hanna Wójciak – nasza polska „foto-lichenolożka”.

Uzupełnieniem wystawy był folder, w którym zawarte zostały najważniejsze informacje o porostach, stanowiące podsumowanie wiedzy zdobytej na wystawie. Na okładce folderu zamieszczona została barwna fotografia porostu *Lobaria pulmonaria*, doskonale korespondująca z tytułem wystawy. Gatunek ten jest bowiem przykładem pięknego, puszczańskie makroporostu i często przedstawiany jest jako symbol ich wymierania. Sfotografowany okaz zawiera owocniki świadczące o tym, iż rozwijał się w dobrych warunkach środowiska, jednak widoczne na plesze jasne plamy oraz uszkodzone fragmenty, są wyraźnym objawem jego zamierania.

Zwiedzający wystawę mieli okazję do zdobycia podstawowej wiedzy o budowie, biologii, ekologii i znaczeniu porostów, a także do wielu refleksji na temat życia danego wszystkim stworzeniom niezależnie od ich rozmiarów czy kolorów. Za trud włożony w re-

alizację tego przedsięwzięcia, jej autorce należą się słowa uznania.

Laura BETLEJA, Urszula BIELCZYK

PROGRAM KOMPUTEROWY DO POMIARÓW BIOMETRYCZNYCH

Computer programme for biometrical measurements

Pojawienie się maszyn liczących (komputerów) znacznie ułatwiło zastosowanie metod analiz statystycznych i metod klasyfikacji w taksonomii. Metody te pozwoliły na szybką „obróbkę” dużych macierzy danych, umożliwiając przejście od decyzji intuicyjnych do dobrze podbudowanych rozstrzygnięć opartych o wyniki wielostronnych analiz. Niezależnie od dokonującego się postępu w badaniach taksonomicznych, nadal jako podstawowe pozostają cechy morfologiczne, głównie ze względów praktycznych. Współczesna taksonomia, opierając się na dużej liczbie danych wymaga, w przeciwieństwie do badań tradycyjnych, udoskonalania w coraz większym stopniu techniki pomiarów i wprowadzania ułatwień przyspieszających wstępną fazę prac metrycznych, a także zapisu i gromadzenia wyników w formie zapewniającej łatwy i szybki do nich dostęp.

W niniejszym tekście przedstawiony został krótki opis programu komputerowego, który ułatwił i usprawnił przygotowanie opracowania taksonomicznego kompleksu *Caltha palustris* L. Użycie programu do pomiaru wielkości i kształtu małych obiektów (mieszeków) warunkowane jest wcześniejszym odpowiednim przygotowaniem materiału pomiarowego. W tym celu suche mieszki naklejono na arkusze papieru (w formacie A4), na których obiekty mają jednoznacznie oznaczone miejsca. Średnio z jednej próby liczącej 30 osobników otrzymano około 300 mieszeków, które rozmieszczono na czterech arkuszach, z zachowaniem informacji o ich przynależności do poszczególnych osobników. Tak przygotowany materiał skanowano z rozdzielczością 300dpi, zakładając jedynie dwustopniową skalę szarości (czarny i biały), gdyż w tym wypadku interesowały nas wyłącznie cechy opisujące kształt i wielkość mieszka. Założona rozdzielczość urządzenia skanującego wystarcza do osiągnięcia późniejszej dokładności rzędu 0.01mm w przypadku pomiaru odległości. W wyniku skanowania otrzymano cztery pliki odpowiadające czterem arkuszom, zapisane w formacie graficznym. Program odczytuje te pliki, a następnie na drodze analizy numerycznej poszczególnych części obrazów zapisuje w osobnym pliku dane dotyczące kształtów obrysów po-

szczególnych mieszeków, z wiernym zachowaniem wszystkich ich cech oraz kolejności. Obliczenia i zapis odbywają się automatycznie, niemniej w przypadku „błędów” w zapisie kształtów wynikłych czy to z przyczyn technicznych, czy też z powodu źle przygotowanego materiału do skanowania, możliwa jest manualna korekta, która pozwala na poprawienie wadliwie zeskanowanego materiału. W wyniku otrzymujemy zbiór, zawierający pożądane informacje o kształtach mieszeków pochodzących z danej próby, zapisane w ustalonej wcześniej kolejności. Opisana procedura wywoływana jest tylko raz i pozwala znacznie zmniejszyć ilość potrzebnego miejsca na dysku, a równocześnie istotnie przyspiesza operację pomiaru. Pomiaru poszczególnych mieszeków przeprowadzamy posługując się tak przygotowanym plikiem z danymi. Na ekranie pokazany zostaje obrys mierzonego mieszka oraz informacje o jego pozycji w zbiorze zeskanowanych mieszeków, a także lista cech, według której będą przeprowadzane pomiary. Program automatycznie proponuje pomiary kolejnych cech (wcześniej ustalone przez badacza), ustawiając kursor w odpowiednim miejscu i automatycznie zapisuje wyniki na dysku, a także pokazuje je na ekranie. Po wykonaniu kompletu pomiarów dla jednego mieszka, pojawia się następny obiekt i procedura powtarza się. W przypadku *Caltha* dla opisanego kształtu i wielkości mieszka dokonywano pomiaru takich cech jak: wysokość, długość i szerokość mieszka, kąt wygięcia, długość obwodu, długość dzióbka oraz pole powierzchni mieszka. W celu uzyskania wartości wymienionych cech wystarczyło zaznaczyć cztery skrajne punkty leżące na obwodzie mieszka (pozwalające na pomiar jego długości i szerokości) oraz pięć dowolny wewnątrz jego obrysu (w celu pomiaru pola powierzchni), a wartości wszystkich wymienionych cech zostały wyliczone automatycznie. W programie możliwe jest również zapisywanie cech jakościowych, których zakres zmienności określa badacz i zaznacza w programie w odpowiednim miejscu. W przypadku *Caltha palustris* cechą opisującą kształt mieszka był stopień wygięcia dzióbka, oceniany w skali pięciostopniowej. W trakcie działania programu można w dowolnym momencie zapisać wyniki, jak również przerwać pomiary czy powrócić do nich w miejscu, w którym nastąpiło ich przerwanie, jak też powracać do już wykonanych pomiarów. W efekcie otrzymuje się pliki zawierające kolejne wartości cech zapisane w formacie tekstowym (ASCII), które później mogą być łatwo importowane przez inne programy służące do analizy wyników (np. Statistica) lub graficznej ich prezentacji.

Za pomocą przedstawionego programu, po niewielkiej jego modyfikacji, dokonano obmiarów

kształtów hełmów tojadu *Aconitum* [1]. W przypadku tego obiektu zmianie uległ wygląd arkusza do skanowania oraz zestaw i liczba generowanych wyników, ale zasada działania programu pozostała nienaruszona.

Przedstawiony program do poprawnego działania wymaga około 1MB miejsca na dysku, karty graficznej w standardzie VGA i zainstalowanej myszy. Z uwagi na zastosowane etapowe przetwarzanie danych opisane powyżej, program w drugim etapie wykonywania pomiarów posługuje się małymi obiektami (obrysami), w których zawarta jest cała informacja o kształcie mieszków, więc nie trzeba przetwarzać dużego pliku w formacie graficznym. Z tego powodu nie wymaga on bardzo szybkich komputerów z dużą ilością dostępnej pamięci RAM. W naszym przypadku wystarczał komputer klasy AT486 66MHz, 4Mb RAM.

Prezentowany program może stanowić użyteczne narzędzie przy wykonywaniu dużej liczby żmudnych pomiarów opisujących kształty różnych obiektów. Niewielkie modyfikacje pozwalają adaptować go do opisu dowolnego kształtu i dokonania żądanych pomiarów. Program umożliwia także łatwy pomiar cech (np. długości brzegu, pola powierzchni), które w tradycyjny sposób byłyby trudne do wykonania i dodatkowo czasochłonne lub w praktyce niewykonalne. Dalsze modyfikacje programu np. w kierunku analizy obrazów z większą liczbą kolorów lub odcieni szarości mogą ułatwić pomiary również innych grup cech, np. unerwienia czy skulptury powierzchni.

Dalszych informacji o programie udziela J. Cieślak: e-mail cieslak@novell.ftj.agh.edu.pl

Program powstał w ramach projektu badawczego KBN nr 6P04C 05113.

LITERATURA

- [1] CEREMUGA A. 1999. Waler diagnostyczny kształtu hełmów i liści w rodzaju *Aconitum* L. Praca magisterska wykonana w Instytucie Botaniki UJ w Krakowie.

Elżbieta CIEŚLAK, Jakub CIEŚLAK

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

33. MARIA FELIKSA STANISŁAWA (AMOURAUX) KOZŁOWSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 26 V 1906 na zamku Mirów koło Książa Wielkiego (miechowski), – 3 IX 1980 Kraków.

2. Rodzina – ojciec – Józef Amouraux ziemianin [po wojnie podawała: leśnik], matka – Maria z domu Wójcik, mąż – Jan Kozłowski, brat botaniczki Anieli Kozłowskiej późniejszej profesor UJ i WSR w Krakowie, ziemianin [ślub 21 X 1939 w kościele parafialnym w Luborzycy], został rozstrzelany 27 V 1944 r. w egzekucji publicznej na ul. Botanicznej w Krakowie za pomoc partyzantom, syn – Maciej, działacz antykomunistyczny, później dziennikarz, obecnie dyplomata (ambasador w Izraelu), córka – Barbara, zginęła podczas wyprawy wysokogórskiej na K2 w Himalajach.
3. Wykształcenie – 1918/1919–1919/1920 – Prywatne Liceum SS. Urszulanek w Krakowie, 1920/1921–1924/1925 – Prywatne Gimnazjum Realne SS. Urszulanek w Krakowie, 1925 – świadectwo dojrzałości tamże, 1925/1926 – Wydział Rolniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1926/1927–1929/1930 – Wydział Filozoficzny UJ, przedmiot główny – botanika, poboczny – geologia, 1929/1930 – Dwuletni Kurs Ogrodnicy na Wydz. Rolniczym UJ [ukończony w ciągu jednego roku, świadectwo 15 II 1932].
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 17 III 1931 – magister filozofii w zakresie botaniki [promotor: prof. W. Szafer] – „Historja torfowisk w Międzyrzeczu i Zalesiu w świetle analizy pyłkowej” [niepublikowana], 21 I 1933 do-

ktor filozofii w zakresie botaniki [praca obroniona na Wydziale Filozoficznym UJ, promotor: prof. W. Szafer] – „Historja torfowisk podlaskich w świetle analizy pyłkowej” [niepublikowana, przechowywana w archiwum Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, sygn. 100], 24 V 1933 – egzaminy naukowe przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w Krakowie dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich [przyrodznawstwo i dodatkowo geologia], 17 X 1964 – kolokwium habilitacyjne i uchwała Rady Wydziału Rolnego WSR w Krakowie o nadaniu stopnia docenta w zakresie warzywnictwa [12 VII 1965 – zatwierdzenie przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną] – „Badania nad czosnkiem uprawnym Polski południowej” (*Zesz. Nauk. WSR w Krakowie*, 1965, ser. *Rozprawy* 3: 3–72).

5. Przebieg pracy zawodowej – 1928/1929–1932/1933 – wolontariusz w Instytucie Botanicznym UJ [opracowywała niektóre torfowiska Śląska, Podlasia i Podola metodą analizy pyłkowej], 1 X 1931–30 VI 1932 – praktyka w Prywatnym Gimnazjum SS. Urszulanek w Krakowie. 1932–1934 i 1935–1937 – Uniwersytet Jagielloński: 1 X 1932–30 IX 1934 – zastępca asystenta w Katedrze Gleboznawstwa na Wydz. Rolniczym, 1 X 1934–31 XII 1934 – bez pracy, 1 I 1935–30 IX 1937 – starszy asystent w Katedrze Gleboznawstwa. 1937–1939 – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: 1 X 1937–31 I 1938 – młodszy asystent w Katedrze Uprawy i Hodowli Warzyw na Wydziale Ogrodnictwym, 1 II – 30 IX 1938 – starszy asystent, 1 X 1938 do wybuchu drugiej wojny światowej [umowa podpisana była do dnia 31 VIII 1941] – adiunkt w tejże Katedrze. IX 1939 – II 1946 – mieszkała w Luborzycy koło Krakowa (poczta Kocmyrzów) i prowadziła majątek rodzinny. 1945–1953 – ponownie Uniwersytet Jagielloński, następnie 1954–1969 – Wyższa Szkoła Rolnicza w Krakowie: 1 II – 31 XII 1945 – asystent wolontariusz w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin na Wydz. Filozoficznym [faktycznie pracowała w Ogrodzie Botanicznym na Wydz. Filozoficznym], 1–31 I 1946 – starszy asystent w Ogrodzie Botanicznym, 1 II – 31 VIII 1946 – adiunkt w Ogrodzie Warzywno-Owocowym na Wydz. Rolniczo-Leśnym, 1 IX 1949–11 VII 1965 – adiunkt w Zakładzie Ogrodnictwa UJ [powstałym z przekształcenia Ogródu Warzywno-Owocowego], od 1954 – w Katedrze Ogrodnictwa WSR w Krakowie, równocześnie 8 I 1949–31 VIII 1951 – kon-

traktowy wykładowca na Wydz. Rolniczo-Leśnym, 12 VII 1965–30 VI 1968 – docent w Katedrze Ogrodnictwa na Wydz. Rolnym, 1 VII 1968–9 VII 1969 – docent w Zakładzie Warzywnictwa Szczegółowego w Zespole Zakładów Warzywnictwa na Wydz. Ogrodnictwym. 9 VII 1969 – zawieszona przez rektora w czynnościach w trybie natychmiastowym na podstawie zawiadomienia prokuratury wojewódzkiej w Krakowie o wszczęciu przeciwko niej postępowania karnego w związku z zarzutem „udzielania pomocy osobom działającym w interesie obcych zagranicznych organizacji poprzez kontaktowanie się z nimi lub przekazywanie im informacji oraz przetrzymywanie tych osób w swym mieszkaniu podczas ich nielegalnego pobytu w Polsce” [syn Maciej był jednym z oskarżonych o działalność antykomunistyczną w procesie „taterników”]. Zostało wszczęte postępowanie przed Komisją Dyscyplinarną WSR w Krakowie, na tej podstawie minister oświaty i szkolnictwa wyższego z dniem 31 XII 1969 r. rozwiązał „stosunek służbowy”. 9 V 1970 – prokuratura wojewódzka w Krakowie zmieniła kwalifikację zarzutów przeciwko M. Kozłowskiej i umorzyła postępowanie, pomimo tego nie przywrócono z nią „stosunku służbowego”. Otrzymując głodową emeryturę dorabiała do niej uprawiając i sprzedając kwiaty z własnego ogródka, sporadycznie recenzowała i brała udział w redagowaniu prac zbiorowych. 4 X 1990 Senat AR w Krakowie przyjął uchwałę o „publicznym przywróceniu dobrego imienia p. doc. M. Kozłowskiej”. Przez wiele lat była konsultantem w Zakładach Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego (Harsznica, Jasło, Jurków, Rzeszów, Tarnów, Tenczynek, Tymbark).

6. Podróże naukowe – Austria, początek lat 60. [dane niepewne]
- 7a. Zakres badań botanicznych – przed wojną: paleobotanika, po wojnie botanika stosowana, warzywnictwo: uprawa i odmianoznawstwo warzyw, głównie możliwości wprowadzenia do uprawy krajowej nowych, zagranicznych odmian fasoli szparagowej, cebuli, kapusty białej, kalafiorów i pomidorów; rejonizacja upraw warzywniczych na terenie Polski południowej oraz możliwość rozszerzenia lub wprowadzenia do uprawy warzyw na zapleczu zakładów przetwórstwa owocowo-warzywnego w ich bazach surowcowych.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Opublikowała po II wojnie światowej 75 prac i artykułów [z tego 52

- popularne], w tym 6 podręczników i książek popularnonaukowych z dziedziny warzywnictwa, autorka szeregu niepublikowanych opracowań rejonizacyjnych dla Polski południowej. Pełna bibliografia prac nie została opublikowana; bibliografia częściowa: H. Jurkowska, T. Komornicki, T. Lityński (red.). 1965. *Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890–1962*. PWN Kraków; E. Turczyńska, M. Zawłocka. 1990. *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie za lata 1963–1970*. AR w Krakowie. Najważniejsze prace: 1. 1952. *Uprawa fasoli*. PWRiL Warszawa, ss. 27, nlb. 4.; 2. 1958. *Czosnek*. PWRiL Warszawa, ss. 38, nlb. 2. [wyd. 4 – 1971, dodruk – 1971]; 3. 1960. *Warzywnictwo dla praktyków*. Tow. Ogrod. w Krakowie, Kraków, ss. 232; 4. 1963. *Analiza obecnego stanu sadownictwa i warzywnictwa w Karpatach i na Podkarpaciu oraz dalsze kierunki rozwoju*. Polska Akademia Nauk. Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych. Komitet Zagospodarowania Ziemi Górskich, 3, *Z zagadnień ogrodniczych ziem górskich*, s. 3–116 [praca zbiorowa, M. Kozłowska opracowała zagadnienia dotyczące warzywnictwa].
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – jako jedna z pierwszych w Polsce podjęła badania nad możliwością zastosowania folii w warzywnictwie do przyspieszania plonowania, ma ogromny wkład w rozwój warzywnictwa w Polsce południowej, była inicjatorką i przez wiele lat prowadziła rejestr i dokumentację odmian warzyw; wprowadziła do uprawy nowe gatunki i mniej znane odmiany warzyw (np. pomidory karłowate, sałaty kruche, papryka). Na szczególną uwagę zasługują wieloletnie badania nad czosnkiem, których wyniki zawarła w monografii *Czosnek*, zebrała odmiany czosnku z Polski, wykonała ich dokładne opisy botaniczne i odmianoznawcze.
8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – od I II 1945 r. – wykłady zleczone „Podstawy warzywnictwa”, „Warzywnictwo szczegółowe” na Wydziale Rolniczym UJ, wykłady i ćwiczenia z warzywnictwa dla studentów WSR w Krakowie w ciągu całego okresu zatrudnienia, prowadziła liczne wykłady z zakresu warzywnictwa dla instruktorów i producentów w terenie i na kursach ogrodniczych organizowanych przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Ośrodek Rozwoju Postępu Technicznego w Rolnictwie na WSR w Krakowie, Wojewódzki Zarząd Rolnictwa w Krakowie, Rady Narodowe i Kółka Rolnicze województwa katowickiego i krakowskiego, Krakowskie Towarzystwo Ogrodnicze, Centralę Spółdzielni Ogrodniczych, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Ogrodnictwa Naczelnej Organizacji Technicznej, Spółdzielnię Ogrodniczą Ziemi Krakowskiej, Związek Młodzieży Wiejskiej, oraz podczas dorocznych zjazdów producentów w ośrodkach upraw warzyw i podczas zimowych szkoleń dla działkowców, w czasie pracy w SGGW – prowadziła ogrody i szklarnie doświadczalne w Skierniewicach. 1946–1948 – udział w organizowaniu popularnych kursów ogrodniczych i wykłady warzywnictwa podczas tych kursów; była współorganizatorem Wydziału Ogrodniczego WSR w Krakowie (1966–1968); wypromowała 65 magistrów i I doktora.
9. Działalność w innych dziedzinach – Mieszkając w czasie II wojny światowej w Luborzycy niedaleko Krakowa współpracowała wraz z mężem z ruchem oporu, udzielała pomocy profesorom UJ i ich rodzinom dostarczając żywność, należała też do komitetu organizującego pomoc po powstaniu warszawskim dla wysiedlonych oraz przyjmowanie pociągów z uchodźcami.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – I VII 1968–9 VII 1969 – kierownik nowo powstałego Zakładu Warzywnictwa Szczegółowego w Zespole Zakładów Warzywnictwa na Wydziale Ogrodniczym WSR w Krakowie; była członkiem: Rady Naukowej Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach (1965–1969), Zespołu Oceny Odmian Warzywnych przy Ministerstwie Rolnictwa.
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [nie była wyróżniana, ani odznaczana]
12. Inne informacje – Po przymusowym rozparcelowaniu majątku Luborzycy w 1945 r. M. Kozłowska przeniosła się do Krakowa. Była projektantem i opiekunem baz surowcowych szeregu Zakładów Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego (Jasło, Rzeszów, Tarnów, Nowy Sącz i inne), była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Krakowskiego Towarzystwa Ogrodniczego, International Society for Horticultural Science [z siedzibą w Hadze], Zespołu Rzecznawców Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Ogrodnictwa Naczelnej Organizacji Technicznej, Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego w Krakowie (1955–1958), Rady Spółdzielni Ogrodniczej Ziemi Krakowskiej, była doradcą naukowym Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych, sprawowała nadzór na-

ukowy nad pracami w Pracowni Odmianoznaczej w Stacji Doświadczalnej w Węgrzcach koło Krakowa (Rejestr Odmian Warzyw). Pochowana na Cmentarzu Salwatorskim w Krakowie

13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne: Archiwum AR w Krakowie – II-128, 28WR(H); Archiwum SGGW – K-27; Archiwum UJ – KM 56 (Maria F. S. Amouraux), PKEN 26 (Maria Amouraux), S II 619 (Maria Amouraux), WF II 504 (Maria Amouraux), WR 44 (Maria Kozłowska); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) – B 93. Publikowane: E. Gorlach (red.), 1990. *Profesorowie i Docenci Studium Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej i Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 1890–1990*. Wyd. Resovia, Kraków-Rzeszów, s. 207; K. Kropp, E. Wróblewska, 1983. Doc. dr hab. Maria Feliksa Kozłowska (1906–1980). *Zesz. Nauk. AR w Krakowie ser. Historia Rolnictwa* 6: 175–177 [biogram, zdjęcie]; M. Poniedziałkowska, [w druku]. *Pani doc. dr hab. Maria Feliksa Stanisława Kozłowska (1906–1980)*. [w:] *Złota Księga Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie*. Informacje ustne uzyskane od syna – Macieja Kozłowskiego.
14. Materiały ikonograficzne – Archiwum AR w Krakowie: II-128 [publikowane przy niniejszym biogramie]; Archiwum UJ: WF II 504, zdjęcie 9416 I; Biblioteka Jagiellońska: Przyb. 796/76. Publikowane – *Hasło Ogrodniczo-Rolnicze* 1962 19(12): 495; *Studia rolnicze w Krakowie. W XXX-lecie Polski Ludowej*. AR w Krakowie, Warszawa 1975, s. 155.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

34. STANISŁAWA ANTONINA (BULANDA) PAWŁOWSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 22 VI 1905 Tarnów, – 20 IV 1985 Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Jan Bulanda, nauczyciel gimnazjalny w Tarnowie, matka – Zofia z Gronowskich, mąż – Bogumił Pawłowski, wybitny botanik, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiej Akademii Nauk, członek Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk, kierownik Zespołu Katedr Botanicznych Wydziału

- Biologii i Nauk o Ziemi UJ, dyrektor Instytutu Botaniki PAN i Ogródu Botanicznego UJ [ślub 28 VI 1931 r. w bazylice katedralnej p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Tarnowie].
3. Wykształcenie – 1912/1913–1914/1915 – szkoła ludowa 4-klasowa ss. Urszulanek w Tarnowie, 1915/1916–1922/1923 – II Prywatne Gimnazjum Żeńskie im. E. Orzeszkowej w Tarnowie, matura tamże 18 VI 1923 [inne daty i lata błędnie podawane], 1923/1924–1927/1928 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego z zakresu botaniki i zoologii oraz dodatkowo geografii z geologią, 1949–1951 – studia doktoranckie.
 4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 1930 – egzaminy naukowe z biologii jako przedmiotu głównego i geografii z geologią jako przedmiotu dodatkowego przed Państwową Komisją Egzaminacyjną dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich w Krakowie, 12 V 1931 [inne daty i lata błędnie podawane] – dyplom nauczyciela szkół średnich (egzamin pedagogiczny) teże Komisji, praca nauczycielska „Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz ich znaczenie” [nie publikowana]. Uchwałą Rady Wydziału Humanistycznego UJ z dn. 30 IV 1946 uznano dyplom nauczyciela szkół średnich za równorzędny z magisterium filozofii w zakresie botaniki, 13 IV

- 1951 – doktor nauk przyrodniczych [promotor: prof. W. Szafer, obrona na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UJ]; Stanowisko systematyczne i rozmieszczenie geograficzne śleddziennicy alpejskiej. *De positione systematica et distributione geographica Chrysosplenii alpini* Schur. *Mat. Fizjog. Kraju* 1947 4: 1–48.
5. Przebieg pracy zawodowej – 1 IX 1928–30 VI 1934 – nauczycielka przyrodoznawstwa w II Prywatnym Gimnazjum Żeńskim im. E. Orzeszkowej w Tarnowie, od jesieni 1934 wolontariuszka w Zielniku Instytutu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, a od 1937 – w pracowni Zielnika. 1945–1947 – Uniwersytet Jagielloński: 1 IV – 31 VIII 1945 – starszy asystent w Instytucie Botanicznym [sic], 1 XI 1945–31 VIII 1947 – młodszy asystent w Instytucie Botanicznym [sic !], 1 II – 31 VIII 1949 – bezpłatny asystent w Instytucie Botanicznym [sic !!]. 1948–1950 – wolontariusz-stypendysta Komitetu dla Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej w Instytucie Botanicznym UJ w celu wykonania pracy doktorskiej. 1951–1954 – kontraktowy wykładowca w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. 1953–1975 – początkowo Zakład, potem Instytut Botaniki PAN w Krakowie: 1 XII [lub XI] 1953–31 X 1954 – pomocniczy pracownik naukowy, 1 XI 1954–30 IX 1965 – adiunkt, od 1 X 1965 – adiunkt stabilizowany. Była opiekunem wspólnego zielnika roślin naczyniowych UJ i PAN w latach 1953–1967. Przeszła na emeryturę 31 XII 1975 r.
 6. Podróże naukowe (i wyprawy odbywała wraz z B. Pawłowskim) – 1933–1936 – uczestniczyła w corocznych badaniach Gór Czerwonych (Karpaty Wschodnie) w zespole swego męża, 1936 – Bułgaria, 1937 – Rumunia, 1938 – Jugosławia, 1957 – Jugosławia, 1959 – Austria i Międzynarodowa Wycieczka Geobotaniczna (I.P.E.) do Czechosłowacji, 1960 – Austria i Francja, 1961 – Włochy, 1962 – Jugosławia i Francja, 1963 – Rumunia, 1964 – Francja.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – systematyka, florystyka, fitogeografia i fitosocjologia.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Opublikowała 26 prac [nie licząc następnych ich wydań lub wznowień], w tym 3 popularnonaukowe. Pełna bibliografia: Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa, 1990. Dr Stanisława Pawłowska (22.VI.1905–20.IV.1985) – w 5 rocznicę śmierci. *Wiad. Bot.* 34(4): 51–52. Najważniejsze prace: 1. praca doktorska [patrz p. 4]; 2. 1953. Rośliny endemiczne w Polsce i ich ochrona. *Ochrona Przyr.* 20: 1–33; 3. 1963. *De Soldanellis, quae in parte septentrionali Carpatorum crescunt. Fragm. Flor. Geobot.* 9(1): 1–30; 4. 1959. Charakterystyka statystyczna i elementy flory polskiej. [w:] W. Szafer (red.). Szata roślinna Polski. T. 1. PWN Warszawa, s. 129–225 [również w następnych wydaniach]; 5. 1965. Pochodzenie flory kośnych łąk północnej części Tatr i Podtatrza. *Fragm. Flor. Geobot.* 11(1): 33–52; 6. 1966. *De positione systematica speciei Saxifraga Wahlenbergii* Ball (= *S. perdurans* Kit.). *Fragm. Flor. Geobot.* 13(4): 337–347.
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – opracowanie systematyczne dla monumentalnego wydawnictwa *Flora Polska* wielu taksonów (rodziny *Saxifragaceae*, *Crassulaceae*, *Linaceae*, *Oxalidaceae*, *Geraniaceae*, *Zygophyllaceae*, *Primulaceae*, *Apocynaceae*, rodzaje *Ajuga*, *Teucrium*, *Scutellaria*, *Marrubium*, *Sideritis*, *Swertia*, *Centaurium*, *Arctium*, *Saussurea*, *Serratula*, *Leontodon*, *Picris*, *Helminthia*), opracowanie systematyczne dla *Flora Europaea* dwóch taksonów (rodzaje: *Chrysosplenium*, *Soldanella*), opracowanie pochodzenia flory kośnych łąk Tatr i Podtatrza – patrz p. 7b – 5.
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – WSP w Krakowie: 1951/1952 i 1952/1953 – wykładała fitogeografię i ekologię, 1953/1954 – wykładała geografię roślin. Uczestnicząc w badaniach terenowych wraz z B. Pawłowskim zbierała rośliny. Część zbiorów, szczególnie tych wcześniejszych, jest wcielona do Zielnika Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego (KRA), pozostałe zbiory w liczbie ok. 30 000 arkuszy przechowywane w Zielniku Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie (KRAM) nie są wcielone do zbioru głównego.
 9. Działalność w innych dziedzinach – Pracując przed wojną w Zielniku Instytutu i Ogrodu Botanicznego UJ dezynfekowała, porządkowała i wcielała zbiory. Miała znacznie większe wyczucie redaktorskie od swego męża, stąd ciężar korekt i pracy redakcyjnej nad jego publikacjami spadał na nią, pracy tej poświęcała mnóstwo czasu. Wykonała żmudną pracę przy redagowaniu i zestawianiu całości rękopisu pierwszego powojennego wydania *Roślin polskich* W. Szafera, B. Pawłowskiego i S. Kulczyńskiego (z 1953 r.).
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – [brak danych].
 11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak danych].

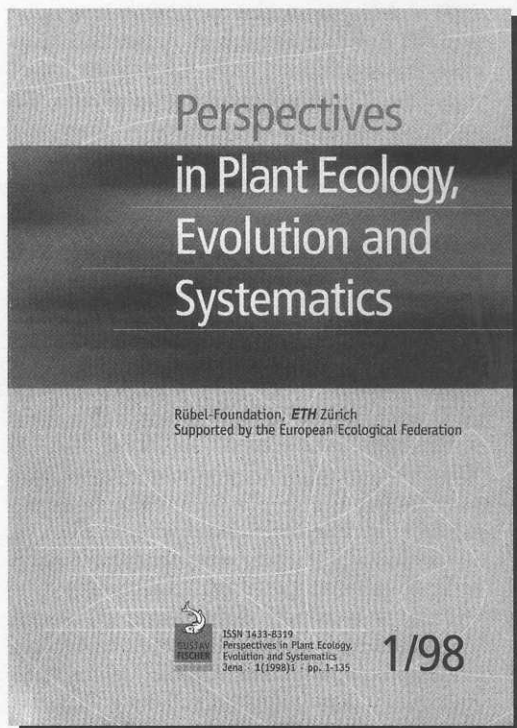
12. Inne informacje – Członek Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (1931–1939), Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych (w 1932 r.), Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1949 r.), Polskiego Towarzystwa Botanicznego (prawdopodobnie od końca lat 40-tych). Rozpoczęła przygotowywać rozprawę habilitacyjną, nie ukończyła jej jednak, a zebrane materiały opublikowała [patrz p. 7b – 5]. Znała język niemiecki, francuski i łaciński, słabiej – angielski. Była osobą cichą i skromną, towarzyszyła i pomagała swemu mężowi w codziennej pracy zawodowej oraz jego licznych badaniach terenowych; dzięki jej staraniom i poświęceniu mógł osiągnąć tak wiele. Pochowana na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie we wspólnym grobie z mężem.
13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne: Archiwum Akademii Pedagogicznej w Krakowie –teczka osobowa; Archiwum UJ: PKEN (Stanisława Bulandzianka), S III (Stanisława Pawłowska), WMP 171 (Stanisława Pawłowska); Biblioteka Jagiellońska –rkps Przyb. 796/76 „Kronika Instytutu i Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1918–1938”; Instytut Botaniki PAN w Krakowie:teczka osobowa; Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) B 283. Publikowane: Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa, 1990. Dr Stanisława Pawłowska (22.VI.1905–20.IV.1985) – w 5 rocznicę śmierci. *Wiad. Bot.* **34**(4): 50–52.
14. Materiały ikonograficzne – Biblioteka Jagiellońska: Przyb. 796/76; Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). Publikowane: Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa, 1990. Dr Stanisława Pawłowska (22.VI.1905–20.IV.1985) – w 5 rocznicę śmierci. *Wiad. Bot.* **34**(4): 50.

Piotr KÖHLER

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

PERSPECTIVES IN PLANT ECOLOGY, EVOLUTION AND SYSTEMATICS

W 1998 roku Geobotanical Institute of the Swiss Federal Institute of Technology (ETH), Rübel Foundation zakończył wydawanie swojej głównej monograficznej serii *Veröffentlichungen des Geobotanischen Institutes*, w której ukazało się ponad 120 to-

mów, w tym wiele klasycznych dzieł pióra m.in. E. Rübela, R. Tüxena, J. Braun-Blanquetta, H. Ellenberga, E. Landolta. Równocześnie, wspólnie z czołowym wydawnictwem naukowym Urban & Fischer Verlag München, przy wsparciu przez European Ecological Federation, rozpoczął wydawanie nowego międzynarodowego czasopisma *Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics* (ISSN 1433–8319). W czasopiśmie publikowane są artykuły przeglądowe obejmującego swym zakresem dyscypliny zawarte w tytule. Wszystkie prace są recenzowane przez przynajmniej dwóch niezależnych recenzentów. Dotychczas ukazały się m.in. następujące prace: P. E. Hulme – *Post-dispersal seed predation: consequences for plant demography and evolution*, S. S. Renner – *Phylogenetic affinities of Monimiaceae based on cpDNA gene and spacer sequences*, M. Fenner – *The phenology of growth and reproduction in plants*, K. B. Hungerer, J. W. Kadereit – *The phylogeny and biogeography of *Gentiana L. sect. Ciminalis* (Adans.) Dumort.: A historical interpretation of distribution ranges in the European high mountains*, N. M. Waser, M. V. Price – *What plant ecologists can learn from zoology*, T. F. Stuessy et al. – *Systematics, biogeography and conservation of Lactoridaceae*, J. B. Grace – *The factors controlling species density in herbaceous*

plant communities: an assessment, R. Braendle, R. M. M. Crawford *Plants as amphibians*, C. D. K. Cook – *The number and kinds of embryo-bearing plants which have become aquatic: a survey*.

Czasopismo *Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics* ukazuje się w cyklu półrocznym, jeden wolumin tworzą dwa numery. Redagowane jest w układzie dwułamowym, w formacie B5; drukowane na wysokiej klasy papierze kredowym, co zapewnia wierny druk rycin i fotografii zarówno czarno-białych, jak i barwnych. Koszt prenumeraty w roku 2000 wynosi orientacyjnie 150 DM dla instytucji i 75 DM dla odbiorców indywidualnych. Więcej szczegółowych informacji znajduje się na stronie internetowej wydawcy pod adresem <http://www.urbanfischer.de/>.

Przedstawiane czasopismo znajduje się w zbiorach wspólnej Biblioteki Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Redakcja: Karl Fleischmann

Geobotanisches Institut ETH

Stiftung Rübel

Zürichbergstr. 38

CH – 8044 Zürich, SWITZERLAND,

Tel. ++41–55 614 1687

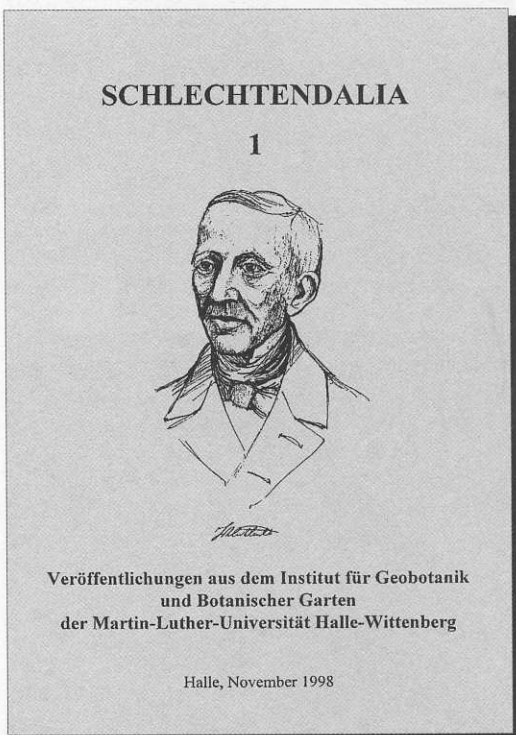
Fax: ++41–55 614 1687

e-mail: Perspectives@geobot.umnw.ethz.ch

Jan J. WÓJCICKI

SCHLECHTENDALIA

Kilku nowym czasopismom i seriom botanicznym wydanym w różnych krajach nadano tytuły pochodzące od nazwisk wybitnych botaników. Dołączyła do nich wydawana od 1998 roku seria wydawnicza *Schlechtendalia. Veröffentlichungen aus dem Institut für Geobotanik und Botanischer Garten der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg* (ISSN 1436–2317). Jej tytuł upamiętnia eminentnego niemieckiego botanika Dietricha Franza Leonharda von Schlechtendala (1794–1866), autora tak znanych dzieł, jak np. *Animadversiones botanicae in Ranunculeas Candollii*, *Flora berolinensis* czy *Hortus halensis*. Zasłużył się on także jako redaktor licznych wydawnictw botanicznych, co zgodnie podkreślają różne źródła biograficzne. D. F. L. von Schlechtendal był np. redaktorem *Linnaea*, od czasu założenia czasopisma w roku 1896 aż do swojej śmierci; wspólnie z Hugo von Mohlem (1805–1872) współredagował też *Botanische Zeitung*, czasopismo uznawane za bardzo nowatorskie, zrywające z tradycyjną formą ówczesnych niemieckich cza-

sopism botanicznych. Jego nazwisko upamiętnione zostało przez C. L. Willdenowa (1765–1812) nazwą rodzajową *Schlechtendalia* (Asteraceae). Więcej informacji o patronie przedstawianego czasopisma przynosi obszerny artykuł biograficzny pióra H. Heiklau, zamieszczony w pierwszym numerze.

W dwóch numerach *Schlechtendalia*, jakie ukazały się dotychczas, dominują prace z zakresu taksonomii roślin i grzybów oraz florystyki. Seria wydawana jest w cyklu rocznym, techniką kserograficzną, w formacie A5. Cena pojedynczego numeru wynosi 5 DM. Seria *Schlechtendalia* znajduje się w zbiorach wspólnej Biblioteki Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

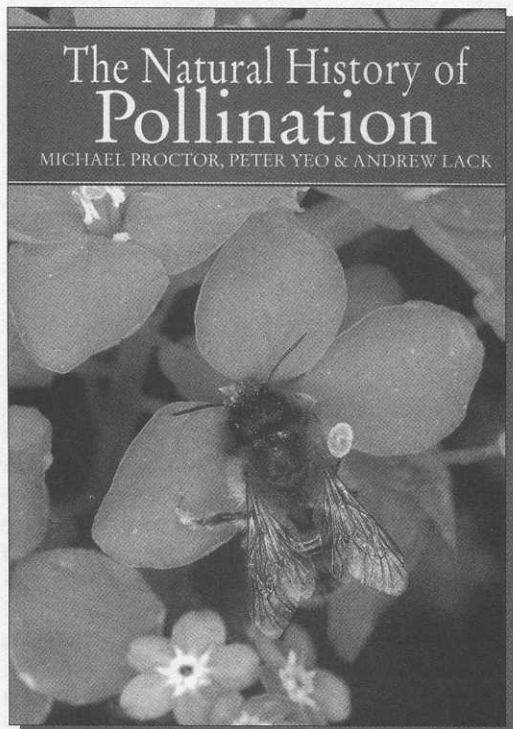
Redaktorzy:

Dr. Regine Stordeur & PH Dr. Uwe Braun
Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
Fachbereich Biologie
Institut für Geobotanik und Botanischer Garten
Neuwerk 21
D-06099 Halle/Saale, GERMANY
Fax: +49 345 5527094
E-mail: stordeur@botanik.uni-halle.de
lub.braun@botanik.uni-halle.de

Jan J. WÓJCICKI

RECENZJE BOOK REVIEWS

PROCTOR M., YEO P. & LACK A. *The Natural History of Pollination*, Harper Collins Publishers, London, 1996, ss. 480. ISBN 000 219905 X (hardback), ISBN 000 219906 8 (paperback). Cena wydania „paperback” 16,99 GBP.

Istnieją książki, które powinny znaleźć się w bibliotece każdego ekologa roślin. Większość z nas bez z wahania wymieni *Ecology* Begona, Harpera i Townsenda czy *Ekologię populacji* Begona i Mortimera. Znamy jednak także inne tytuły, które choć nie dotyczą szerszej tematyki ekologicznej, powinny stanowić podstawę zbiorów szanującego się botanika. Taką pozycją jest *The Natural History of Pollination* Proctora, Yeo i Lacka. Dwaj pierwsi autorzy znani są już prawdopodobnie wielu czytelnikom z wydanej w 1973 roku *The Pollination of Flowers*. Dla wielu botaników zajmujących się biologią i ekologią zapyłania roślin kwiatowych pozycja ta, wraz z *The Principles of Pollination Ecology* autorstwa Faegriego i van der Pijla, to swego rodzaju bible, do których odnosiła się nie-

mal każda publikacja naukowa z tej dziedziny. Nauka jednak idzie naprzód – w biologii i ekologii zapyłania od czasu wydania powyższych tytułów pojawiło się wiele nowych faktów i prawideł, które stały się bodźcem do uwspółcześnienia pierwszej z nich (ze zmienionym tytułem i z nowym współautorem). Mimo tej rewolucji *The Natural History of Pollination* to wciąż książka klasyczna – w zamysle autorów przeznaczona nie tylko dla specjalistów, lecz również dla osób zainteresowanych przedmiotem. W pierwotworze autorzy stosowali podejście bardziej morfologiczne – obecnie przeważa podejście funkcjonalne, z naciskiem na rachunek wzajemnych strat i zysków roślin i ich zapylaczy.

Książka składa się z 16 rozdziałów. Pierwszy to krótka historia badań na zagadnieniach zapyłania. Drugi stanowi opis morfologii kwiatów, fizjologii zapyłania i zapłodnienia oraz prezentuje czynniki wabiące zwierzęta do odwiedzin na kwiatkach. Dalsze dziewięć rozdziałów dotyczy już poszczególnych systemów zapyłania. Są one ułożone w sposób klasyczny, tzn. pogrupowane ze względu na wektory przenoszenia pyłku (owady, ptaki, wiatr etc.) lub też ze względu na stosowaną przez roślinę strategię zwabiania zapylaczy (kwiaty „padlinowe” czy kwiaty imitujące miejsca lęgów). Wśród tych rozdziałów oddzielne miejsce zajmuje wyjątkowo ciekawa część poświęcona storczykom. Końcowe części dotyczą samo – i obcopolności, wykorzystaniu mechanizmów zapyłania roślin w uprawach gospodarczych, historii powstawania obecnych systemów reprodukcyjnych, a końcu odniesienie opisanych zjawisk do skali populacji i ekosystemu. Wszystkie rozdziały są doskonale zilustrowane przykładami oraz licznymi czarno-białymi fotografiami (w książce znajduje się też kilka tablic barwnych). Całość jest pisana niezwykle zgrabnym, potoczystym językiem – wiele opisów, szczególnie tych, które dotyczą storczykowatych, czyta się wręcz z wypiekami na policzkach! Oczywiście znalazłoby się także kilka uwag krytycznych – dotyczą one jednak nie tego, co w książce jest, lecz rzeczy, które się tam nie znalazły, a być może warto by było o nich wspomnieć lub mocniej je zaakcentować. Myślę tu np. o pewnych pracach poddających w wątpliwość zasadność generalnego podziału na rośliny prymitywne i zaawansowane pod względem zapyłania (np. baldaszkowate uważane w opisywanej książce jako prymitywne, wydają się posiadać znacznie bardziej wyspecjalizowaną ekologię zapyłania niż do tej pory przypuszczano).

Mimo tych drobnych uwag bez wątpienia *The Natural History of Pollination* to doskonałe kompendium wiedzy o zapyłaniu. Jeśli tylko chcemy wie-

dzieć jak działają kwiaty storczyków, albo niezbędna jest nam lista kwiatów ornitogamicznych czy wreszcie chcemy znać zapylaczy srebrnikowatych – wszystko to (i wiele, wiele więcej!) znajdziemy w tej książce.

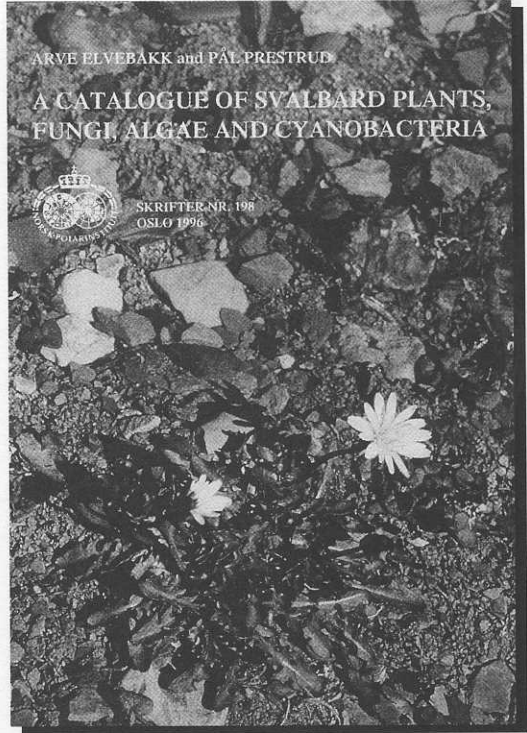
Zawarta na końcu lista cytowanych publikacji zajmuje 37 stron. To świetny odnośnik dla osób poszukujących literatury przedmiotu. Znalazły się tam chyba wszystkie zasługujące na uwagę prace poświęcone zapylaniu, nie tylko dawne, ale także te z lat 90. *The Natural History of Pollination* omawia też wszystkie nowe trendy i koncepcje powstałe ostatnio w badaniach nad zapylaniem okrytozalążkowych, co czyni ją książką bardzo aktualną. Gorąco polecam ją wszystkim botanikom, nie tylko osobom zainteresowanym ekologią kwiatów i zapylania.

Marcin ZYCH

ELVEBAKK A., PRESTRUD P. (red.), *A catalogue of Svalbard plants, fungi, algae and cyanobacteria*. Norsk Polarinstitut Skrifter Nr. 198. Norsk Polarinstitut, Oslo, 1996, 395 str. Miękka opr., format 24,0 × 17,5 cm. Cena: nie podano. ISBN 82-7666-094-0.

Svalbard jest norweskim terytorium autonomicznym położonym między 74° a 81° szerokości geograficznej północnej i obejmującym największy europejski archipelag arktyczny Svalbard oraz samotną Wyspę Niedźwiedzią. W skład archipelagu svalbardzkiego wchodzi 8 większych wysp, z których największą jest Spitsbergen, oraz wiele mniejszych wysepek. Zajmują one w sumie powierzchnię 62748 km², z czego ponad 55% jest całkowicie zlodowacona. Svalbard został odkryty w 1596 r. przez W. Barentsa i od tego czasu, w odróżnieniu od rosyjskich archipelagów arktycznych: Ziemi Franciszka Józefa i Nowej Ziemi, był najczęściej odwiedzanym obszarem w europejskiej Arktyce, a na początku XVII w. holenderscy, duńscy i angielscy wielorybnicy podjęli nawet próbę kolonizacji osadniczej.

Od czasu opublikowania w 1840 r. przez A. E. Lindbloma pierwszego wykazu roślin ze Svalbardu, obejmującego 223 gatunki roślin naczyniowych, mszaków, glonów, porostów, grzybów i sinic, z archipelagu tego podano bądź opisano bardzo liczne gatunki. Informacje o nich można znaleźć w setkach, często rozproszonych i trudno dostępnych, przyczynków w licznych międzynarodowych czasopismach, książkach i sprawozdaniach z wypraw. Autorzy niniejszej książki podjęli się ambitnego zadania zestawienia wszystkich danych z literatury, a w miarę możliwości również i ich zweryfikowania, na temat roślin naczyniowych, mszaków, glonów, grzybów i sinic pochodzących z tego obszaru. Jest to więc opracowanie kry-

tyczne, stawiające sobie za cel „oczyszczenie” flory ze zbędnego balastu błędnych, mało prawdopodobnych lub pomyłkowych danych, a tym samym przedstawienie realnego obrazu flory.

Poza krótkim wstępem, w którym zostały przedstawione podstawowe założenia opracowania, książka obejmuje 9 rozdziałów poświęconych różnym organizmom. Są one przygotowane według podobnego schematu i obejmują część wstępną, która prezentuje historię badań danej grupy na Svalbardzie, oraz zestawioną w formie tabelarycznej listę akceptowanych gatunków. Po nich następują wyczerpujące komentarze na temat gatunków uznanych za poprawnie podanych i skreślonych z flory Svalbardu, wykaz najważniejszych synonimów oraz spis literatury przedmiotowej. W przypadku mszaków, które zostały najdokładniej i najobszerniej opracowane, wykazowi towarzyszą 3 dodatki, w których podano wykaz taksonów opisanych z materiałów svalbardzkich (wielka szkoda, że nie zostały tu zacytowane typy), wykaz eksykatów svalbardzkich mszaków oraz wykaz zbiorowisk roślinnych zdominowanych przez mszaki.

Lista gatunków zaakceptowanych nie jest tylko „suchym” wykazem nazw, ale każdy takson autorzy starali się zwaloryzować przez określenie jego znaczenia w ekosystemie (*ecosystem component value*).

W trzostopniowej skali oszacowane zostały: stopień rzadkości, znaczenie fitogeograficzne, tzw. wskaźnik ekologiczny czyli stopień wyspecjalizowania, lokalna obfitość oraz znaczenie jako środowiska dla bezkręgowców. Ze względu na słabe poznanie i niedostateczne dane, parametry te nie zostały określone dla lichenizujących grzybów, glonów i sinic.

W wyniku krytycznych badań ustalono, że cała flora Svalbardu liczy obecnie 2885 gatunków. Jak można się było spodziewać, najbogatszą w gatunki grupą są glony obejmujące w sumie 1122 gatunki, z czego na morskie glony bentosowe i sinice przypada 163 gatunki, na morskie mikroalgi – 193, a na lądowe i słodkowodne glony i sinice aż 766. Drugą pod względem liczebności grupą są porosty (593 gatunki) oraz lichenizujące grzyby (60 gatunków) liczące łącznie 653 gatunki, zaś trzecie miejsce zajmują grzyby z 564 gatunkami. Z roślin wyższych najliczniejsze są mszaki – 373 gatunki, natomiast rośliny naczyniowe i wyższe rośliny zarodnikowe liczą tylko 173 gatunki, co potwierdza ich znacznie mniejszą rolę w ekosystemach polarnych.

Podczas przygotowywania omawianego wykazu autorzy stwierdzili w sumie 131 gatunków z różnych grup organizmów dotąd ze Svalbardu nie podawanych, a nawet opisany został jeden nowy dla nauki gatunek mchu, *Plagiothecium svalbardense* Frisvoll. Znacznie więcej jednak gatunków skreślono z flory jako błędnie podanych: z porostów 62 gatunki, a z grzybów 57 gatunków. Prawdziwej jednak „masakry” dokonano w mszakach skreślając aż 190 gatunków, czyli ponad połowę tego co zostało zaakceptowane. Liczba ta musi budzić pewną refleksję a nawet grozę, gdyż dowodzi wielkiej beztroski lub wręcz braku odpowiedzialności niektórych autorów za publikowane wyniki, co przyczynia się tylko do „zaśmiecania” literatury bezwartościowymi informacjami, nie mówiąc już o wprowadzaniu w błąd briogeografów.

Niniejsza książka jest wręcz modelowym przykładem nowoczesnego wykazu roślin i grzybów, na którym mogą wzorować się autorzy podobnych zestawień dla na innych obszarów. Najczęściej listy tego typu są niczym innym jak tylko mechanicznymi zestawieniami danych z literatury, bez krytycznej ich oceny. Omówiony tu wykaz winien stanowić znakomity punkt wyjściowy do dalszych badań nad florą Arktyki europejskiej, która ciągle należy do najslabiej zbadanych części kontynentu.

Ryszard OCHYRA

BAI XUELIANG, ZHAO ZUNTIANG, *Flora bryophytarum intramongolicarum* [sic!]. Typis Universitatis

Intramongolicae, Hohhot, 1997. [14] + 541 str., 1 mapa, 174 tablic. Miękką opr., format 19,0 × 25,8 cm. Cena: 60 renminbi. ISBN 7-80015-708-6/Q.23.

Dający się zaobserwować wzrost aktywności chińskich briologów w kilku ostatnich dekadach znajduje swe odbicie w kolejnych Florach lokalnych, opisujących mszaki różnych prowincji tego ogromnego azjatyckiego kraju i przyczyniających się tym samym do coraz lepszego poznania briogeografii Chin. Co prawda w wielu wypadkach należy podchodzić z dużą ostrożnością do prezentowanych koncepcji taksonomicznych, zwłaszcza w odniesieniu do nowo opisywanych gatunków, ale usprawiedliwieniem jest tu wieloletni brak kontaktów z briologami zagranicznymi i będący tego wynikiem trudny dostęp do literatury i zbiorów zielnikowych. Podstawową „wadą” chińskich Flor jest ich ograniczona użyteczność dla briologów spoza Chin ze względów lingwistycznych. Są one na szczęście bogato ilustrowane, co pozwala zorientować się odnośnie do prezentowanych ujęć i koncepcji taksonomicznych. Podobną sytuację mamy również w przypadku omawianej tu Flory mszaków Mongolii Wewnętrznej, chociaż w odróżnieniu od in-

nych Flor, np. Tybetu¹ czy Shandongu² ma ona przedmowę i objaśnienia również w języku angielskim. Dzięki temu można dobrze zapoznać się z historią badań briologicznych na tym obszarze oraz historią powstania samej Flory.

Mongolia Wewnętrzna jest autonomicznym rejonem w północno-wschodniej części Chin, zajmującym obszar prawie czterokrotnie większy od Polski (1.18 mln km²), co stanowi 12,3% powierzchni całego kraju. Graniczy on z południową i wschodnią Mongolią i rozciąga się pomiędzy 97°10'–126°09' długości geograficznej wschodniej i 24°–53°20' szerokości geograficznej północnej. Obszar ten w większości położony jest w południowo-wschodniej części Wyżyny Mongolskiej, zaś jego północno-wschodnią część zajmuje skraj Wielkiego Chinganu. Mimo że większą część Mongolii Wewnętrznej zajmuje płaska pustynia Gobi i semiarydowe stepy, to jej brioflora jest wyjątkowo bogata, na co kolosalny wpływ ma przede wszystkim duże zróżnicowanie siedlisk w górach. Rośnie tu aż 511 gatunków mszaków należących do 184 rodzajów i 63 rodzin, z czego na same mchy przypada 393 gatunki, 147 rodzajów i 39 rodzin. 14 gatunków zostało podanych po raz pierwszy z Chin, zaś dwa nowe gatunki są opisane jako nowe dla nauki – *Tortula bidentata* X.-L. Bai i *Cratoneuron longicostatum* X.-L. Bai.

We florze dominują gatunki borealne i umiarkowane, a uzupełniają ją mające znacznie mniejszy udział procentowy elementy: dalekowschodni (sino-japoński), centralnoazjatycki, śródziemnomorski oraz subtropikalny. Briologów europejskich na pewno zainteresuje fakt odkrycia w Mongolii Wewnętrznej *Hilpertia velenovskyi* (Schiffn.) Zand. (= *Tortula velenovskyi* Schiffn.), gatunku uważanego przez długi czas za śródkiuropejski endemit występujący na lessowych obszarach Polski, Słowacji, Węgier i Chorwacji. Odkrycie to potwierdziło dawno wyrażane przez A. Borosa i B. Szafrana przekonanie o możliwości znalezienia tego gatunku na lessowych obszarach Chin.

Omawiana książka jest klasyczną Florą opisową z kluczami do oznaczania i opisami gatunków i rodzajów. Ponad 2/3 wszystkich taksonów została zilustrowana bardzo dobrymi rycinami kreskowymi. Nowości taksonomicznych jest niewiele i poza opisem wspomnianych wyżej dwóch nowych gatunków, można tu znaleźć tylko jedną nową kombinację

nomenklatoryczną *Tetraplodon angustatus* (Hedw.) B., S. & G. var. *longisetus* (Ch. Gao) X.-L. Bai. Przeważają szerokie, tradycyjne ujęcia wiele rodzajów, np. *Drepanocladus* (Müll. Hal.) G. Roth czy *Tortula* Hedw., chociaż z drugiej strony autorzy wyróżniają *Streblotrichum* P. Beauv. i *Semibarbula* Hen. ex Hilp., które słabo różnią się od rodzaju *Barbula* Hedw.

Sądząc po ilustracjach, które wykonane są na podstawie lokalnych materiałów, kilka gatunków może być niepoprawnie interpretowanych. Ryciny liści *Racomitrium canescens* (Hedw.) Brid. (str. 247) wskazują, że ilustrowany materiał należy raczej do *R. ericoides* (Brid.) Brid. lub nawet *R. japonicum* Doz. & Molk., gdyż żebro dochodzi do szczytu liścia, podczas gdy u *R. canescens* kończy się ono w połowie blaszki liściowej.

Nazewnictwo taksonów odznacza się dużą poprawnością i tylko w kilku wypadkach można obserwować rozbieżności w stosunku do najnowszych ustaleń, np. użycie nazwy *Fissidens cristatus* Wils. zamiast *F. dubius* P. Beauv., *Tortula schmidii* (Müll. Hal.) Broth. w miejsce *T. fragilis* Tayl., czy przypisanie autorstwa *Dicranum fuscenscens* i *D. majus* Turnerowi, a nie J. E. Smithowi. Są to jednak uchybienia wybacalne, zwłaszcza w świetle trudnej dostępności do najnowszej literatury.

Flora sprawia wrażenie bardzo solidnego opracowania i z całą pewnością dobrze będzie służyć chińskim briologom, zwłaszcza pracującym w północno-wschodniej części kraju. Natomiast dla briologów europejskich czy północnoamerykańskich będzie to bardzo dobre źródło wiedzy o rozmieszczeniu gatunków w tej części Chin.

Ryszard OCHYRA

SÖDERSTRÖM L. (red.), *Preliminary distribution maps of bryophytes in northwestern Europe*. Vol. 3. Musci (J–Z). Mossornas Vänner, Trondheim, 1998, 69 str., 462 mapy. Miękka opr., format 14,7 × 20,7 cm. Cena: nie podano.

Druga część atlasu rozmieszczenia mchów w krajach nordyckich i bałtyckich zawiera mapy zasięgowe 441 gatunków oraz 20 podgatunków i odmian mchów, ułożonych w porządku alfabetycznym według nazw rodzajowych, od *Kiaeria* I. Hag. do *Zygodon* Hook. & Tayl. Podobnie jak w części pierwszej¹ zestawione zostały najważniejsze synonimy, ułatwia-

¹ Patrz recenzja R. Ochyry *Wiadomości Botaniczne* 33(3): 121 (1989)

² Patrz recenzja R. Ochyry *Wiadomości Botaniczne* 43(1–2): 106–107 (1999)

¹ Patrz recenzja R. Ochyry *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* 4: 396–397 (1997)

PRELIMINARY
DISTRIBUTION
MAPS OF
BRYOPHYTES IN
NORTHWESTERN
EUROPE

VOL. 3 MUSCI (J-Z)

Lars Söderström (ed.),

Austra Abolina, Hans H. Blom, Kell Damsholt, Johannes Enroth,
Reino Fagerstén, Kjell Ivar Flatberg, Arne A. Frisvoll,
Matti Haapasaaari, Kristian Hassel, Lars Hedenäs, Einar Heegaard,
Sanna Huttunen, Nele Ingerpuu, Bergthor Jóhannsson,
Aino Juslén, Bengt Gunnar Jonsson, Ilona Jukoniené,
Leiti Kannukene, Timo Koponen, Mare Leis,
Jette Lewinsky-Haapasaaari, Geir Løe, Sinikka Piippo,
Tommy Prestø, Karen Thinggaard, Tauno Ulvinen, Kai Vellak,
Risto Virtanen, Viivi Virtanen, Hanna Wahlberg, Henrik Weibull

Mossornas Vänner
Trondheim 1998

jące szybkie odnalezienie określonych gatunków, zwłaszcza o niestabilizowanej pozycji taksonomicznej. W wykazie tym *Meesia trifaria* Crum, Steere & Anderson błędnie uznana jest za synonim *M. uliginosa* Hedw.; w rzeczywistości jest ona synonimem *M. triquetra* (Jolycl.) Ångstr. Mapom rozmieszczenia towarzyszy kilkanaście przypisów omawiających najczęściej gatunki wykluczone z flor poszczególnych obszarów. Największego „spustoszenia” dokonali tu A. A. Frisvoll i A. Elvebakk, którzy z flory Svalbardu i Wyspy Niedźwiedziej skreślili ponad 60 gatunków mchów w opublikowanym w 1996 r. wykazie mszaków tych wysp.² Przynajmniej w odniesieniu do *Paludella squarrosa* (Hedw.) Brid. było to nieuzasadnione, gdyż gatunek ten faktycznie rośnie na Spitsbergenie. Z flory mchów Islandii skreślonych zostało 14 gatunków.

W atlasie uwzględnione zostały mapy rozmieszczenia licznych gatunków i podgatunków z rodzaju *Schistidium* Bruch & Schimp., opisanych ostatnio ze Skandynawii przez H. H. Bloma. Dokładna analiza wielu map potwierdza rzeczywistość ich tymczasowy charakter i dopiero krytyczna rewizja pełnych zasobów

zielnikowych może pozwolić na wykreślenie realnych map zasięgów. Dla przykładu można podać, że z mapy wynika, iż *Seligeria calcarea* (Hedw.) B., S. & G. występuje w Szwecji tylko na jednym stanowisku, podczas gdy jest ich faktycznie znacznie więcej, m.in. na Ölandii i Gotlandii. Na tej ostatniej wyspie rośnie również *S. pusilla* (Hedw.) B., S. & G., co także nie zostało uwidocznione na mapie. Podobne przykłady można mnożyć w nieskończoność. Niestety, rewizja wszystkich zbiorów zielnikowych mchów zgromadzonych w skandynawskich zielnikach jest dziś prawie niemożliwa, przede wszystkim z powodu niewielkiej liczby briologów profesjonalnie trudniących się tą dziedziną.

Podobnie jak w pierwszej części zaprezentowane zostały dane statystyczne odnośnie do pospolitości gatunków oraz bogactwa florystycznego poszczególnych prowincji. Dwa gatunki, *Polytrichum juniperinum* Hedw. i *Tortula ruralis* (Hedw.) Gaertn., Meyer & Scherb. zostały zanotowane w 90 prowincjach, ustępując tylko *Aulacomnium palustre* (Hedw.) Schwaegr., które stwierdzone zostało we wszystkich 91 prowincjach. Tuż za nimi plasują się *Plagiothecium denticulatum* (Hedw.) B., S. & G. i *Sanionia uncinata* (Hedw.) Loeske, które stwierdzone zostały w 89 prowincjach. Najbogatszą florystycznie prowincją jest norweska Sør-Trøndelag z 333 taksonami (w sumie 597 taksonów z całej flory mchów). Z całego opracowania wynika jasno, że najsłabiej zbadaną florę mchów ma Litwa, gdzie stwierdzono dotychczas tylko 284 gatunki mchów. Wyraźnie odstaje ona od pozostałych dwóch krajów bałtyckich, Łotwy (385 gatunków) i Estonii (389 gatunków tylko w części lądowej), ale to nie powinno nikogo zaskakiwać, ponieważ kraje te mają długą i chlubną tradycję badań briologicznych.

Atlas mchów krajów nordyckich i bałtyckich jest, mimo ewidentnie swego prowizorycznego charakteru, bardzo ważnym i niezbędnym opracowaniem chorologicznym, dającym zarys rozmieszczenia geograficznego mszaków w tej części Europy. Briologów skandynawskich czeka jeszcze sporo pracy zanim przygotują bardziej szczegółowe opracowanie chorologiczne, chociażby na wzór atlasu mszaków Wysp Brytyjskich.

Ryszard OCHYRA

BISCHLER H., *Systematics and evolution of the genera of the Marchantiales*. Bryophytorum Bibliotheca, Band 51. J. Cramer in der Gebrüder Borntraeger Verlagsbuchhandlung, Berlin – Stuttgart, 1998, 201 str., 15 ryc., 32 mapy, 9 tablic, 24 plansze. Miękką

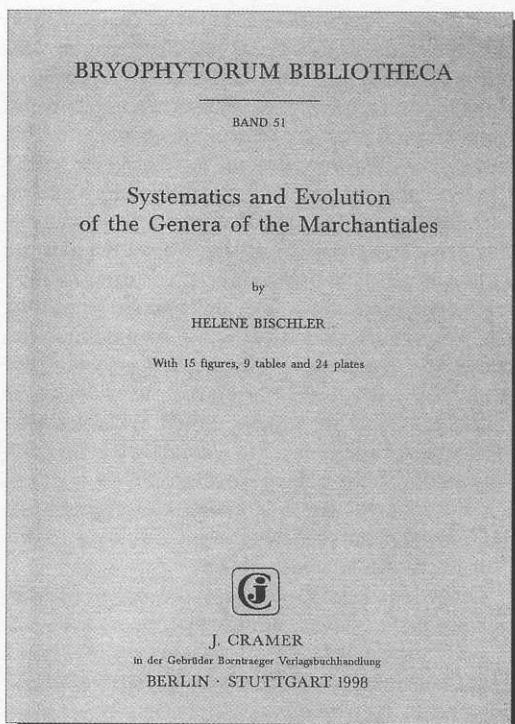
² Patrz recenzja R. Ochyry w tym tomie, str. 89–90.

opr., format 14.2 × 22.5 cm. Cena: 120 DEM. ISBN 3-443-62023-x.

Porostnicowce (*Marchantiales*) są wybitnym i łatwo odróżniającym się rzędem wątrobowców, obejmującym plechowate organizmy o złożonej strukturze morfologicznej i anatomicznej plechy, posiadające epidermalne pory i tkankę asymilacyjną na stronie grzbietowej oraz łuski i kolcowate chwytniki na stronie brzusznej. Ponadto u wielu taksonów gametangia wykształcają się na wzniesionych gametangioforach, które nie występują w innych grupach wątrobowców. Helene Bischler, czołowa briolożka francuska ze słynnego Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu, prowadzi badania nad tym rzędem od ponad 20 lat, a jej największym osiągnięciem na tym polu jest trzyczęściowa monografia rodzaju *Marchantia* L.¹ Omawiana książka stanowi godne uwagi, oryginalne podsumowanie problemów taksonomicznych i ewolucyjnych rzędu *Marchantiales*. Jest to unikatowe w literaturze briologicznej opracowanie, dające znakomity przegląd wszystkich rodzajów badanego rzędu oraz rekonstrukcję przypuszczalnych dróg ich ewolucji.

Rząd *Marchantiales* obejmuje 28 bardzo wybitnie różniących się od siebie rodzajów, z których prawie połowa jest monotypowa. Dzieli się go na 5 podrzędów (*Monocarpineae*, *Ricciineae*, *Corsiniineae*, *Targioniineae* i *Marchantiineae*) oraz 14 rodzin. W sumie zalicza się do niego około 380 gatunków, z których co najmniej 150 należy do rodzaju *Riccia* L., 80 do *Asterella* P. Beauv. i 36 do *Marchantia*. Wiele gatunków ma szerokie, kosmopolityczne rozmieszczenie, sięgając na południu do Antarktyki. Są to przeważnie rośliny naziemne, często spotykane na siedliskach zaburzonych, a wiele z nich wykazuje kserofityczne przystosowania i występuje w suchych, arydowych rejonach globu.

W pierwszym rozdziale autorka przedstawia charakterystykę rzędu, dyskutuje jego cechy diagnostyczne oraz daje przegląd teorii na temat jego pochodzenia w oparciu o cechy morfologiczne, ontogenetyczne i cytologiczne, osobno zaś zajmuje się ewolucyjnym scenariuszem na podstawie danych fitochemicznych i molekularnych. Rozdział ten ma charakter kompilacyjny, chociaż autorka częściowo wykorzystuje wcześniej publikowane wyniki własnych badań. W dalszych podrozdziałach podsumowane są dane na te-

mat pokrewieństw ewolucyjnych *Marchantiales* z innymi roślinami lądowymi, problemy ekologiczne i briogeograficzne oraz dane kopalne. Rozdział drugi zawiera dwa klucze do oznaczania rodzajów, skonstruowane w oparciu o cechy roślin płonnych i posiadających gametangia. Natomiast w rozdziale trzecim jest zaprezentowany systematyczny przegląd podrzędów, rodzin i rodzajów. Wszystkie taksony są krótko scharakteryzowane, a rozmieszczenie geograficzne każdego rodzaju przedstawione na mapach. Ponadto większość badanych taksonów została zilustrowana znakomitymi zdjęciami z mikroskopu skaningowego ilustrującymi rozmaite szczegóły budowy, m.in. strukturę plechy i epidermy, łuski brzuszne, chwytniki, rozmnożki, gametangia, sporogony i zarodniki.

W podobny sposób autorka charakteryzuje rodzaje *Sphaerocarpos* Boehmer (*Sphaerocarpaceae*), *Monoclea* Hook. (*Monocleales*) oraz *Makinoa* Nakai i *Pellia* Raddi (*Metzgeriales*), które wybrane zostały jako grupy zewnętrzne w analizie kladystycznej rzędu *Marchantiales*. Jej wyniki przedstawiono w następnych rozdziałach książki, które zajmują blisko połowę całej książki. W oparciu o analizę 43 wybranych cech dla 230 gatunków autorka potwierdziła w ogólnych zarysach tradycyjny podział rzędu na podrzędy i rodziny. Jedynymi wyjątkami są rodzaje zaliczane do

¹ Patrz recenzje R. Ochyry *Wiadomości Botaniczne* 34(2): 48 (1990), *Fragmenta Floristica et Geobotanica* 37(1): 20 (1992) i *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* 4: 399-400 (1997)

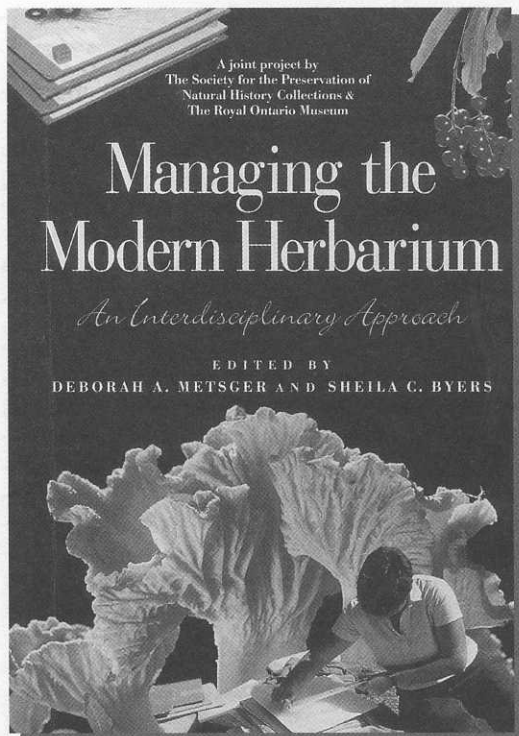
Cleveaceae i *Targioniineae*, które w świetle badań kladystycznych są taksonami parafiletycznymi. Obszernie i interesująco autorka dyskutuje zagadnienia ewolucji poszczególnych struktur morfologicznych i anatomicznych plechy, gametangiów, gametoforów i sporogonów. Wyprowadza na tej podstawie cechy hipotetycznego przodka *Marchantiales*, który według niej odznaczał się stosunkowo prostą budową morfologiczną, komplikującą się dopiero w toku rozwoju ewolucyjnego. Podobną analizę przeprowadza również w oparciu o cechy z dziedziny biologii gatunków, m.in. przystosowania kserofityczne, rozmnażanie wegetatywne, typ płciowości, długość sety oraz wielkość zarodników i ich liczbę, dochodząc do wniosku, że przodkowie rzędu mogli mieć krótki cykl życiowy i stosunkowo proste cechy, które umożliwiały im kolonizowanie krótkotrwałych siedlisk. Pojawiły się u nich stosunkowo wcześniej cechy kserofityczne, co było prawdopodobnie związane z ewolucją na suchych obszarach kontynentalnych.

Omówiona książka jest bardzo ważnym i wartościowym przyczynkiem do literatury hepatikologicznej, podsumowującym dotychczasowy stan wiedzy na temat taksonomii i ewolucji plechowatych wątrobowców z rzędu *Marchantiales*. Zaletą książki jest przeprowadzona wręcz modelowo analiza kladystyczna, której autorka nie traktuje jako niepodważalnej i jedynej metody ustalania scenariusza rozwoju ewolucyjnego, jak to niestety niejednokrotnie czynią ortodoksyjni zwolennicy tej metody badawczej.

Ryszard OCHYRA

METSGER D. A., BYERS S. C. (red.), *Managing the modern herbarium. An interdisciplinary approach*. Society of the Preservation of Natural History Collections, Washington, DC, 1999, 384 str., 38 ryc. Miękka opr., format 15,0 × 22,8 cm. Cena: 29,95 USD. ISBN 0-9635476-2-3.

Udokumentowane zbiory roślin i grzybów, czyli zielniki, są jednym z najstarszych, a zarazem jednym z najbardziej podstawowych elementów botaniki systematycznej. Do dziś nic nie straciły ze swego znaczenia, pomimo częstego przypinania systematyce etykietyki nauki staromodnej lub wręcz skończonej, a nawet ich znaczenie i rola wzrasta z każdym rokiem. W szybko zmieniającym się świecie, z błyskawicznie postępującą degradacją naturalnego środowiska i będącą jej następstwem eksterminacją wielu gatunków i zastępowaniem ich roślinami adwentywnymi, zielniki stanowią jedyne dostępne źródło, umożliwiające weryfikację podstawowych danych z dziedziny systematyki i fitogeografii. Prócz tego nowe techniki badaw-

cze, np. morfometria czy sekwencjonowanie DNA, dostarczające nowego typu danych systematycznych, również wymagają dostępu do okazów zielnikowych.

Zielnikom poświęcono wiele opracowań wprowadzających potencjalnych ich użytkowników w tajniki sztuki zielnikowej, szczegółowo omawiających zasady przechowywania zbiorów, ich zabezpieczenia, konserwacji oraz udostępniania do badań. Do tej bogatej kolekcji dochodzi omawiana tu książka, a jej podstawowym walorem są liczne praktyczne informacje i zalecenia odnośnie do ochrony okazów w przypadku destrukcyjnego pobierania prób do badań molekularnych. Książka jest efektem warsztatów zatytułowanych „Zarządzanie nowoczesnym zielnikiem”, które odbyły się w czerwcu 1995 r. w Uniwersytecie w Toronto w Kanadzie, w trakcie których kustosze z kilkudziesięciu zielników, głównie amerykańskich i kanadyjskich, wymieniali swoje doświadczenia na temat zbiorów zielnikowych.

Książka obejmuje 21 rozdziałów oraz 8 krótkich komunikatów przygotowanych przez 41 autorów. Podzielona jest na 3 części układające się w logiczną i spójną całość. Część pierwsza dotyczy tradycyjnych zagadnień jakimi są przechowywanie i ochrona zbiorów. Nie są to problemy nowe, zwłaszcza walka z odwiecznymi wrogami zbiorów zielnikowych, jakimi są

owady, ale jest tu kilka ciekawych nowości, m.in. adresy wyspecjalizowanych firm, które mogą zapewnić profesjonalną pomoc przy pracach konserwatorskich. Niestety, są to bez wyjątku adresy amerykańskie i kanadyjskie, a więc mało przydatne dla Europejczyków.

W kilku rozdziałach autorzy zajmują się pomieszczeniami zielnikowymi i ich wyposażeniem. Są w nich szczegółowo zaprezentowane konkretne rozwiązania zastosowane w dużych amerykańskich zielnikach, m.in. w Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley, w Uniwersytecie stanu Michigan w Ann Arbor oraz w Ogrodzie Botanicznym w Brooklynie. Niezwykle istotne znaczenie w praktyce zielnikowej mają materiały używane do przechowywania i zabezpieczania zbiorów. Stosowanie niewłaściwych materiałów może mieć groźne następstwa i prowadzić nawet do uszkodzenia zbiorów. Można tu więc znaleźć interesujące uwagi na temat rodzajów papieru, środków do klejenia roślin i dokumentowania zbiorów, a także kontrowersyjnego ciągle używania materiałów plastycznych do przechowywania zbiorów. Wartość przekazanych tu informacji podnosi fakt, że rekomendowane środki zostały już przetestowane w zielnikach, co pozwala na uniknięcie nieprzewidzianych efektów, gdy stosuje się niesprawdzone metody lub materiały.

Druga część książki, na którą składa się 8 rozdziałów, przedstawia problemy jakie stwarzają w zielnikach nowe czasy i nowe techniki badawcze. Omówione są tu obszernie kody paskowe, których stosowanie stanie się w niedalekiej przyszłości rutynową praktyką w zielnikach. Zupełnie nowym i dotychczas nieznanym wyzwaniem dla zielnika jest rozwój technik molekularnych w badaniach taksonomicznych. Zielniki są wręcz niezastąpionym źródłem materiałów do tego typu badań, ale niestety narażają one na zniszczenie pewnej części kolekcji, co w przypadku rzadkich i niezbyt obfitych okazów wydaje się rozwiązaniem nie do przyjęcia. Wobec coraz większej powszechności tych badań, opracowanie racjonalnych i przejrzystych zasad wykorzystania materiałów zielnikowych do tych badań ma niebagatelne znaczenie dla pomyślnej i bezkonfliktowej koegzystencji tradycji i nowoczesności. W siedmiu rozdziałach pracownicy wielkich amerykańskich zielników, m.in. Farlow Herbarium w Cambridge, Field Museum w Chicago i Smithsonian Institution w Waszyngtonie, próbują osiągnąć konsensus na tym polu i prezentują konkretne rozwiązania tych problemów zastosowane w tych instytucjach.

Ostatnia, trzecia część książki zawiera 8 krótkich przyczynków, w których autorzy dzielą się swymi ciekawymi pomysłami i spostrzeżeniami, które mogą okazać się bardzo przydatne w praktyce konserwatorskiej. Na uwagę zasługuje np. nowa technika suszenia

delikatnych roślin wodnych i roślin szpilkowych, co jest zmurą każdego zbieracza roślin.

Książka prezentuje ogrom praktycznych informacji i rad i bez wątpienia będzie ona pasjonującą lekturą dla każdego kustosza opiekującego się zbiorami zielnikowymi. Nie powinna więc wymagać specjalnej rekomendacji, tym bardziej, że jako pierwsza książka poświęcona zbiorom roślin i grzybów obszernie porusza problemy związane z używaniem materiałów zielnikowych w badaniach molekularnych.

Ryszard OCHYRA

CROSBY M. R., *Vade Mecum Bryologiae I. Abbreviations for bryological nomenclatural literature, with full titles and other useful information*, Contr.[ibutions of the] Hedw.[igan] Soc.[iety] No. 2, St. Louis, 1999, 108 str. Mięka opr., format 13,7 × 21,6 cm. Cena: 10 USD. ISBN 99 00 01 02 4 3 2 1.

Czołowy amerykański briolog specjalizujący się w nomenklaturze mszaków, Marshall R. Crosby z Ogródu Botanicznego stanu Missouri w St. Louis, oddał do rąk briologom niewielką broszurę, która wypelnia dotkliwą lukę w literaturze biologicznej. Jak objaśnia szczegółowo podtytuł, jest to wykaz skrótów i pełnych tytułów czasopism, książek i innych publikacji, w których wprowadzone zostały nowe nazwy dla mszaków, czy to w formie opisu nowych taksonów, czy też jako nowe kombinacje nomenklatoryczne. Pozornie może wydawać się, że jest to rzecz niezbyt oryginalna i mało przydatna, ale w rzeczywistości katalog ten ma duży ciężar gatunkowy. Docenić tę pozycję potrafią na pewno badacze zajmujący się na co dzień problemami nomenklatury, potrzebujący jednoznacznych i klarownych cytatów bibliograficznych dla rozmaitych nazw. Na pewno wdzięczni będą autorowi redaktorzy czasopism i książek, dla których najczęściej prawdziwą zmurą i nieszczęściem są źle lub beztrosko przygotowane spisy cytowanej literatury. Oczywiście wszystkie znajdujące się tu pozycje można sprawdzać w odpowiednich kompendiach, takich jak *Botanico-Periodicum-Huntianum* czy *Taxonomic literature*, chociaż w tym ostatnim przypadku tylko do 1940 r. Biorąc jednak pod uwagę masowość tych dzieł, obejmujących albo całą naukę albo wszystkie działy botaniki, każdy zainteresowany z przyjemnością, kosztującą tylko 10 dolarów amerykańskich, może sprawdzić odpowiednie dane w omawianej broszurze zamiast wertować opasłe tomiska.

Nowe nazwy briologiczne opublikowane od 1753 r. ukazały się w ponad 1500 czasopismach i książkach. Jest ich w sumie około 88 tys., z czego ponad 5 tys. opublikowanych zostało w niewydawanym już

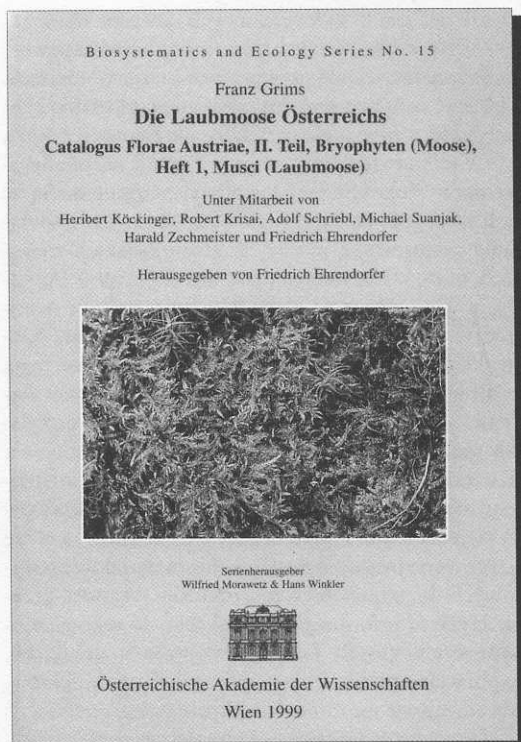
niemieckim czasopiśmie poświęconym roślinom zarodnikowym *Hedwigia*, które ukazywało się w latach 1852–1944. Znacznie mniej, bo tylko ponad 3 tys. nowych nazw ukazało się we francuskim *Revue bryologique* i kilku jego wariantach, a po około 2 tys. nowości nomenklatorycznych opublikowanych zostało w *Index bryologicus* E. G. Parisa (1894–1898 i 1903–1906) oraz *Genera et species muscorum* A. Jaegera i F. Sauerbecka (1869–1879). Warto zaznaczyć, że te dwa ostatnie dzieła wydawane były w „odcinkach” w regularnych czasopismach: *Actes de la Société Linnéenne de Bordeaux* i *Bericht über die Thätigkeit der St. Gallischen Naturwissenschaftlichen Gesellschaft*. Podobną liczbę nowości zawierają dwa wydania mchów V. F. Brotherusa i jedno wątrobowców V. Schiffnera w epokowym serialu *Die Natürlichen Pflanzenfamilien* A. Englera i K. Prantla. W kilkunastu książkach i czasopismach ukazało się ponad 1000 nowych nazw, zaś w ponad 130 wydawnictwach opublikowanych zostało ponad 100 nowości. W tej grupie mieszczą się również nasze *Fragmenta Floristica et Geobotanica* (wraz z *Seria Polonica*), w których można znaleźć blisko 250 briologicznych *nova*.

Jak zwykle w opracowaniach tego typu narzuca się pytanie czy jest ono wyczerpujące, chociaż osiągnięcie ideału jest tu prawie niemożliwe. Autor na pewno przeoczył *Mchy (Musci)* B. Szafrana (1957, 1961), w których opublikowanych zostało, co prawda nieważnie, kilkadziesiąt nowych kombinacji nomenklatorycznych. Brak tu jest również książki N. Jolyclera z 1810 r. *Système sexuel des vegetaux*, w którym autor opublikował wiele nowych kombinacji. M.in. legitymizował on tu nazwę *Mnium triquetrum* L., która jest bazonimem powszechnie znanej nazwy *Meesia triquetra* (L. ex Jolycl.). Ångstr. Z pewnością opuszczonych pozycji jest więcej, ale jak można sądzić nie zawierają one jakichś znaczących nowych nazw. Można mieć nadzieję, że uważni czytelnicy podpowiedzą Marshallowi Crosbyemu pominięte tytuły i zostaną one uzupełnione, ku ogólnemu zresztą pożytkowi.

Ryszard OCHYRA

GRIMS F., *Die Laubmoose Österreichs. Catalogus Florae Austriae, II. Teil, Bryophyten (Moose), Heft 1, Musci (Laubmoose)*. Biosystematics and Ecology Series No. 15. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 1999, vii + 418 str., 52 wielobarwne fotografie, 38 map. Miękka opr., format 17 × 24 cm. Cena: 136 DEM. ISBN 3-7001-2796-0.

Badania nad florą mszaków Austrii mają bardzo długą i chlubną tradycję, a rozpoczęły się jeszcze w

drugiej połowie XVIII w., gdy pierwsze przyczynki poświęcone mszakom ogłaszali tej miary badacze co N. J. Jacquin, F. X. Wulfen, I. A. Scopoli, B. Hacquet czy P. Schrank. Są to znaczące nazwiska, a ich posiadacze kładli podwaliny nowoczesnej botaniki. Optimum rozwoju briologia austriacka osiągnęła w XIX w., a nazwiska J. Juratzki, F. Matouschka, J. Baumgartnera, V. Schiffnera i J. Bredlera są dziś świetnie znane każdemu briologowi. Niestety w obecnym stuleciu nastąpił zmierzch świetności austriackiej briologii i obecnie kraj ten, zresztą znacznie okrojony w swej powierzchni w porównaniu do monarchii Habsburgów, jakoś nie może doczekać się briologów szerzej znanych światowej, czy choćby europejskiej społeczności briologicznej. Tym niemniej brioflora Austrii należy do jednej z najlepiej poznanych na kontynencie europejskim, co jest zasługą intensywnej eksploracji tego kraju w ubiegłym stuleciu zarówno przez rodzimych badaczy, jak i licznych obcokrajowców, których przyciągały tu m.in. atrakcyjne dla każdego briologa Alpy.

Omawiana książka jest pełnym katalogiem mchów stwierdzonych w Austrii, opracowanym przez F. Grimsa przy współpracy kilku innych briologów. Wszyscy oni, z wyjątkiem F. Ehrendorfera, są szerzej

nieznany botanikami, ale jak dobitnie pokazuje niniejsza książka, nieobca jest im zarówno najnowsza literatura briologiczna jak i problematyka taksonomiczna, nie mówiąc już o dobrej znajomości mchów.

W części wstępnej została zarysowana historia badań briologicznych w dziewięciu krajach związkowych Austrii. Jest to bardzo interesująca lektura, będąca zarazem ciekawym przyczynkiem do historii badań muskologicznych w Europie Środkowej. Zasadniczą część książki wypełnia wykaz mchów stwierdzonych dotąd w Austrii. Jest ich 758 gatunków, które ułożone zostały w porządku systematycznym. Dla każdego z nich podane są najważniejsze synonimy ich nazw, dane ekologiczne i geograficzne, krytyczne uwagi odnośnie do zmienności i taksonomii, o ile zachodzi taka potrzeba, zasięgi wysokościowe w Austrii oraz wykazy stanowisk w poszczególnych krajach związkowych. Dla poszczególnych rodzin i rodzajów zacytowana została podstawowa literatura taksonomiczna.

Najbogatszym w gatunki krajem związkowym w Austrii jest Styria, w której stwierdzono 661 gatunków. Niewiele ustępują jej Tyrol (647 gatunków), Karyntia (604 gatunki) i Salzburg (603 gatunki). W Górnej Austrii rośnie 529 gatunków, zaś w Dolnej Austrii i Wiedniu 513 gatunków. Najuboższą florę mchów mają Voralberg i Burgenland, odpowiednio 355 i 277 gatunków. Rozmieszczenie 41 gatunków zostało przedstawione na mapach punktowych, zaś kilkadziesiąt gatunków zostało zilustrowanych dobrej jakości wielobarwnymi fotografiami. Prócz tego na kilkudziesięciu fotografiach przedstawione zostały charakterystyczne typy siedlisk zajmowanych przez mchy.

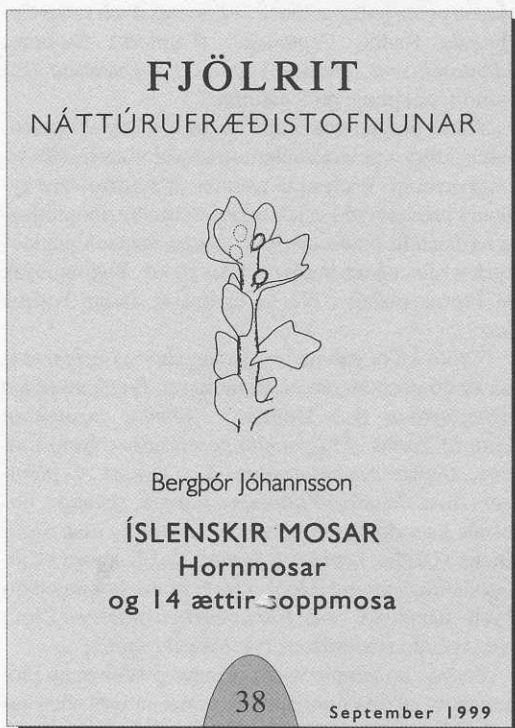
Omawiany katalog jest opracowaniem krytycznym. Autor i jego współpracownicy starali się w wielu wypadkach weryfikować materiały zielnikowe dokumentujące konkretne stanowiska, dzięki czemu wiele danych z literatury zmieniło swój status. Dotyczy to zwłaszcza krytycznych kompleksów gatunków i rodzajów, w których ujęcia taksonomiczne poddane zostały w ostatnich latach rewolucyjnym zmianom, np. grupa *Racomitrium canescens* (Hedw.) Brid., *R. heterostichum* (Hedw.) Brid. czy *Schistidium Bruch & Schimp*. Ujęcia taksonów odpowiadają na ogół powszechnie przyjętym koncepcjom, chociaż w przypadku rodziny *Pottiaceae* czy rodzaju *Drepanocladus* (Müll. Hal.) G. Roth autor przyjął konserwatywne rozwiązania.

Katalog flory mchów Austrii jest bardzo ważnym opracowaniem, mającym duży ciężar gatunkowy. Trudno będzie sobie wyobrazić jakiegokolwiek prace chorologiczne w Europie bez konsultowania tego dzieła, które zawiera ogrom zweryfikowanych danych

odnośnie do rozmieszczenia wielu rzadkich gatunków mchów w newralgicznym punkcie Europy Środkowej.

Ryszard OCHYRA

JÓHANSSON B., *Íslenskir mosar. Hornmosar og 14 ættir söppmosa* [Icelandic bryophytes. Hornworts and 14 families of liverworts]. Fjörlit Náttúrufræðistofnunar No. 38. Náttúrufræðistofnun Íslands, Reykjavík, 1999, 108 str., 68 ryc. Miękka opr., format 24,4 × 17,0 cm. Cena: nie podano. ISSN 1027–832x.

Zgodnie z wcześniejszymi zapowiedziami, po pomyślnym zakończeniu długiej, publikowanej w latach 1989–1998, serii prac składających się na Florę mchów Islandii,¹ B. Jóhannsson rozpoczął wydawanie w podobny sposób Flory wątrobowców tego wyspiarskiego kraju. Dotychczas stwierdzono tu około 150 gatunków tych roślin, ale ich ostateczna liczba z całą pewnością ulegnie zmianie w wyniku krytycznych studiów taksonomicznych oraz postępu w badaniach terenowych. Literatura hepaticologiczna poświęcona Islandii jest więcej niż skromna i na dobrą

¹ Patrz recenzja R. Ochyry *Wiadomości Botaniczne* 43(1–2): 104–105 (1999)

sprawę jedyną znaczącą pozycją z tej dziedziny jest opublikowany w 1981 r. przez nieżyjących już H. Inouego i W. C. Steerea obszerny przyczynek do flory wątrobowców tego kraju.

Fascykuł inicjujący serię hepaticologiczną Flory mszaków Islandii zawiera opisy i klucze do oznaczenia 34 gatunków należących do 15 rodzin i 22 rodzajów. Tylko jeden gatunek, *Phaeoceros carolinianus* (Michx.) Prosk., reprezentuje klasę glewików (*Anthocerotopsida*), pozostałe zaś należą do klasy wątrobowców (*Marchantiopsida*). Większość, bo aż 13 rodzajów wątrobowców z tego fascykułu jest reprezentowana przez jeden gatunek, a z pozostałych tylko *Calypogeia* Raddi, *Cephalozia* (Dumort.) Dumort., *Odontoschisma* (Dumort.) Dumort i *Frullania* (L.) Dumort. obejmują po 3 gatunki.

Autor przyjął dokładnie ten sam schemat opracowania, który z powodzeniem stosował w serii poświęconej mchom. Wszystkie gatunki są zilustrowane rycinami kreskowymi, a ich rozmieszczenie geograficzne na Islandii przedstawione jest na mapach punktowych w siatce kwadratów o boku 10 km. Podobnie jak we Florze mchów, nie są cytowane żadne badane okazy.

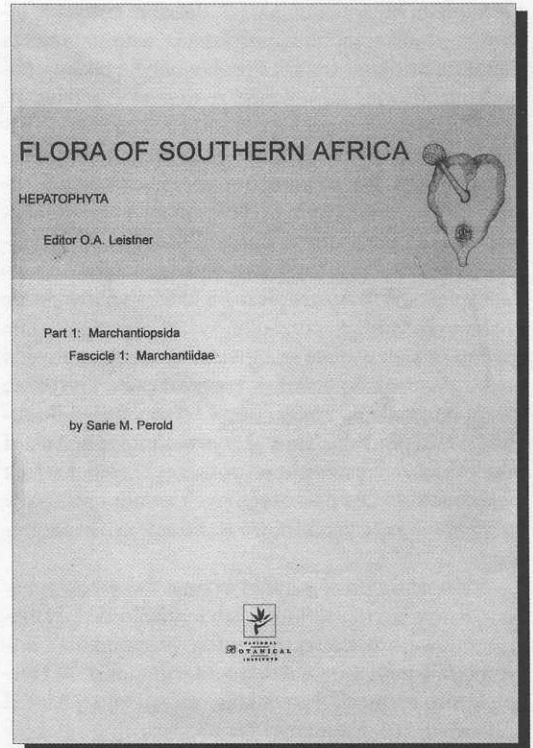
Tylko kilka gatunków opisanych w tym zeszycie należy do pospolitych na Islandii, np. *Blepharostoma trichophyllum* (L.) Dumort., *Anthelia juratzkana* (Limpr.) Trevis., *Plagiochila porelloides* (Nees) Lindenb., *Cephalozia bicuspidata* (L.) Dumort., *C. pleni-ceps* (Aust.) Lindb. i *Ptilidium ciliare* (L.) Hampe. Pozostałe gatunki są raczej rzadkie, a *Kurzia pauciflora* (Dicks.) Grolle, *Lepidozia reptans* (L.) Dumort. i *Cladopodiella francisci* (Hook.) Jørg. znane są z pojedynczych stanowisk, zaś *Haplomitrium hookeri* (Sm.) Nees zostało stwierdzone tylko dwukrotnie.

Sądząc po tempie w jakim autor pracował na Florę mchów można mniemać, że praca na wątrobowcami będzie równie efektywna i skuteczna, czego należy szczerze życzyć, gdyż opracowanie to wypełni dotkliwą lukę w znajomości brioflory północnej Europy.

Ryszard OCHYRA

PEROLD S. M., *Flora of Southern Africa which deals with the territories of South Africa, Lesotho, Swaziland, Namibia and Botswana. Hepatophyta. Part 1: Marchantiopsida. Fascicle 1: Marchantiidae*. National Botanical Institute, Pretoria, 1999, vi + 252 str., 73 ryc., 34 mapy. Miękka opr., format 17,5 × 23,5 cm. Cena: nie podano. ISBN 1-919795-44-8.

Podobnie jak w przypadku wielu innych grup roślin, Afryka Południowa znacznie wyprzedza w badaniach hepaticologicznych inne części Czarnego Łądu,

a pierwsze prace opisujące wątrobowce z Kraju Przyłaskowego autorstwa C. G. Neesa ab Esenbecka i J. G. C. Lehmana ukazały się drukiem w latach 20. ubiegłego stulecia. Pełne opisowe Flory wątrobowców Afryki Południowej zostały opracowane przez T. R. Sima w 1926 r. oraz S. W. Arnella w 1963 r., co nie oznacza, że rośliny te należy uznać za dobrze poznane w tej części Afryki. Wręcz przeciwnie, badania przeprowadzone w ostatnich kilkunastu latach przez autorkę omawianej tu książki dowiodły niezbicie, że wiele jeszcze pozostaje do zrobienia na tym polu i liczne gatunki ciągle czekają na swoich odkrywców.

Niniejsza książka jest pierwszą z czterech planowanych części poświęconych wątrobowcom w ramach wielkiego przedsięwzięcia wydawniczego, jakim jest zainicjowana w 1963 r. Flora Południowej Afryki. Obejmuje ona taksony z podklasy *Marchantiidae*, do której w Afryce Południowej należy 8 rodzin, 13 rodzajów i 77 gatunków, z czego ponad 2/3, bo aż 52 gatunki, należy do jednego rodzaju *Riccia* L. Rodzaj ten, obejmujący w przeważającej większości gatunki kserofityczne występujące w suchych, arydowych regionach zajmujących znaczną część obszaru objętego Florą, był szczególnie słabo zbadany i w ciągu ostatnich 15 lat autorka poświęciła mu kilkadziesiąt osob-

nych studiów, w których opisała aż 22 nowe dla nauki gatunki.

Inne rodzaje są znacznie uboższe w gatunki. Po 5 gatunków mają *Plagiochasma* Lehm. & Lindenb., *Asterella* P. Beauv. i *Marchantia* L., zaś *Exorotheca* (Godm.) Mitt. liczy 2 gatunki. Pozostałych 8 rodzajów to taksony monotypowe.

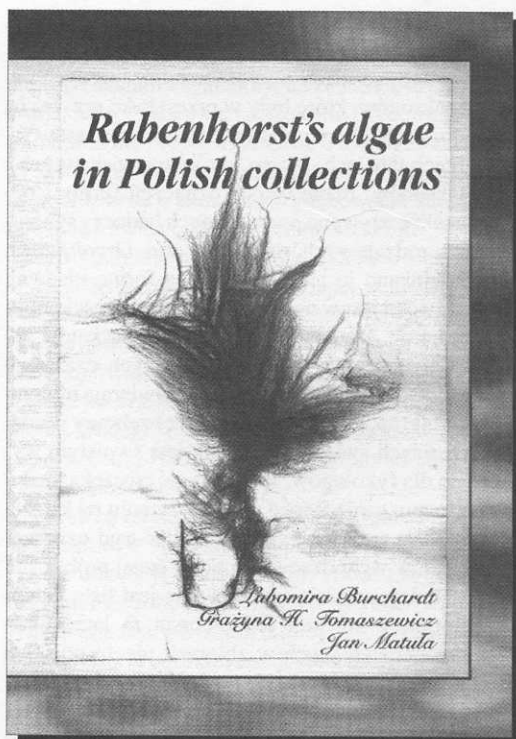
Flora opracowana została według tego samego schematu, jaki przyjęty został w innych tomach tej serii. Wszystkie taksony są szczegółowo opisane, ich nazwy opatrzone dokładnymi danymi bibliograficznymi, a dla wszystkich nazw gatunkowych cytowane są typy nomenklatoryczne, w wielu wypadkach osobiście badane przez autorkę. Każdy gatunek jest zilustrowany bardzo dobrymi rycinami kreskowymi, a dla większości z nich dodatkowo dołączone zostały znakomite zdjęcia zarodników i elaterów z mikroskopu skaningowego, mających duże znaczenie diagnostyczne. Rozmieszczenie geograficzne wszystkich gatunków przedstawione jest na mapach punktowych w narodowej siatce kwadratów o boku 100 km, podzielonej dodatkowo na 4 mniejsze kwadraty. W krótkim wstępie autorka podaje przegląd najważniejszych formacji roślinnych Afryki Południowej, wymieniając dla nich przewodnie gatunki wątrobowców plechowatych.

Książka wydana jest bardzo starannie, co w połączeniu z jej wysokim poziomem naukowym sprawia, że ta ważna Flora stanie się na pewno standardowym dziełem hepatikologicznym dla Afryki. Autorce, jedynej zresztą aktywnie działającej hepatikolożce w Afryce, należy pogratulować tego pięknego dzieła i życzyć wytrwałości w kontynuowaniu badań nad tą trudną grupą roślin.

Ryszard OCHYRA

L. BURCHARDT, G. H. TOMASZEWICZ, J. MATUŁA. *Rabenhorst's algae in Polish collections*. Polish Botanical Studies Guidebook Series, 1999, No 21, ss. 87.

Gottlob Ludwig Rabenhorst (1806–1881), z wykształcenia aptekarz, poświęcił się badaniom botanicznym. W 1841 roku rozpoczął prace nad roślinami skrytoplciowymi (Cryptogamae) Niemiec, które ukończył w 1853 roku. Jego zainteresowania były wszechstronne, a działalność naukowa niezwykle bogata i różnorodna, o czym świadczy dorobek naukowy z zakresu fykologii, mikologii oraz lichenologii. Rabenhorst był pomysłodawcą idei opracowania zielnika, pierwotnie dla glonów, a następnie dla pozostałych roślin zarodnikowych. Pomysł ten zyskał wielu zwolenników wśród ówczesnych ludzi nauki, należeli do nich np. V. de Cesati, F. Cohn, C. E. Eiben, A. Grunow, O. Nordstedt, G. de Notaris, W. Siegmund,

P. Richter, A. Schulze, którzy podjęli współpracę w tworzeniu wydawnictw zielnikowych zwanych fykotekami. Każdy zeszyt fykoteki wydawany był w kilkudziesięciu egzemplarzach o identycznej zawartości, które rozsyłano do różnych instytucji, jak również do indywidualnych specjalistów.

Przedstawiana publikacja jest poświęcona fykotekom Rabenhorsta za lata 1848–1877, które wydawane były w zeszytach (fascykulach) liczących zwykle 20, rzadziej 10 lub 30 arkuszy każdy. Jak podają autorzy publikacji, w Polsce fykoteki Rabenhorsta znajdują się w zbiorach pięciu następujących instytucji: Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński. W Polsce kolekcja zachowana została w imponującej ilości, bowiem spośród 2254 wydanych okazów brakuje tylko około 260. Do 1730 numeru brak tylko pojedynczych okazów, natomiast dalsza część wydawnictwa jest mniej kompletna i brakuje w niej całych serii np.: 1731–1760, 1861–1890, 1971–2000, 2283–2310, 2554–2562.

We wstępie omawianego opracowania przedstawiono krótką historię kolekcji Rabenhorsta wraz z ilustracjami tytułowych stron kilku wydanych serii, dane

bibliograficzne, podano adresy polskich instytucji, które są w posiadaniu poszczególnych części zbioru. Sprostowano też błędy dotyczące numerycznych oznaczeń taksonów, które były w przeszłości przyczyną nieścisłości. Wiele przydatnych informacji zestawiono w trzech tabelach, jak np. skróty nazwisk autorów nazw taksonów, różne wersje oznaczeń formy i odmian, a także używane przez różnych badaczy synonimy nazw rodzajowych, np. *Oscillaria*, *Oscollatoria*. Uporządkowano je i ustalono jedną formę pisowni, która używana jest w podanym w dalszej części publikacji indeksie. Poza tym podano spis ektykatów zamieszczonych przez pomyłkę w różnych częściach wydawnictwa, oraz listę prób, które zawierają mieszały materiał (np. ziemię okrzemkową) zebrany w różnych częściach świata. Lista prób jest swoistym wyzwaniem dla fykologów, spisem tego, co czeka na dokładne rozpoznanie. Może po przeczytaniu tej książki znajdzie się osoba gotowa podjąć trud oznaczenia gatunków wchodzących w skład danej próby?

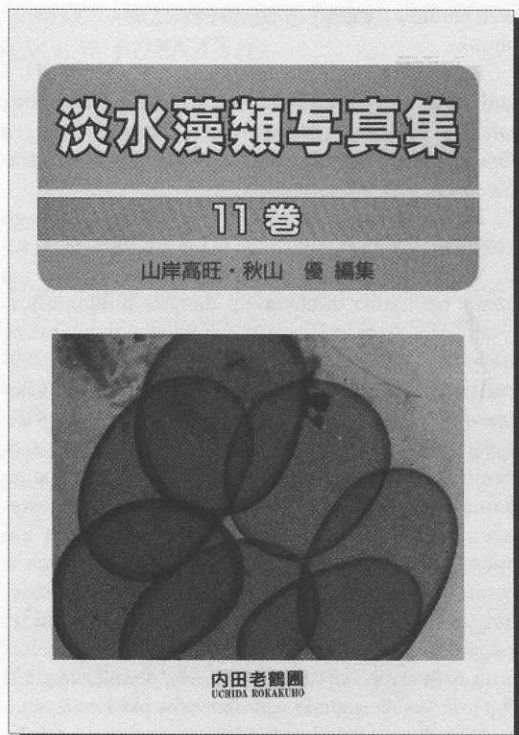
Zasadniczą częścią opracowania jest lista gatunków glonów z kolekcji Rabenhorsta za lata 1848–1877 przechowywanych w zbiorach pięciu polskich instytucji naukowych. Lista ułożona jest alfabetycznie, łącznie dla wszystkich grup systematycznych glonów. Dzięki temu jest jasna i przejrzysta. Stanowi też niezwykle cenne źródło informacji dla wszystkich osób zainteresowanych fykologią.

Okładka tomiku jest dobrze pomyślana, ładnie i estetycznie wykonana. Umieszczono na niej okaz zielenicy *Draparnaldia plumosa* (Vauch.) Ag. – jeden z piękniejszych okazów z kolekcji Rabenhorsta, opatrzony numerem 2575, pochodzący z fascykułu wydanego w 1879 r.

Omawiane opracowanie – jak zwykle w serii *Polsish Botanical Studies, Guidebook Series* – wydane jest bardzo starannie. Stanowi cenne źródło informacji o znajomości gatunków glonów w drugiej połowie XIX wieku. Zyskaliśmy informator, gdzie w Polsce można znaleźć materiał porównawczy dla wielu gatunków glonów. Należy się też spodziewać, że w niezbyt odległej przyszłości przygotowane zostaną podobne opracowania innych wydanych dotychczas fykolek, w tym trzech opublikowanych w Polsce.

Jolanta CABALEA

TAKAASI YAMAGISHI, MASARU AKIYAMA. *Photomicrographs of the Freshwater Algae*. Volume 11, 19. Uchida Rokakuho Publishing CO., LTD Tokyo, 1993, ss. 100; 1997 ss. 100; 1998, ss. 132. ISBN 4-7536-4071-X C3045 P7210E.. Cena od 200 do 300 zł za tom.

Publikację serii rozpoczęto już w 1984 r. i kolejne tomy wydawane są do dzisiaj. Do chwili obecnej wydanych zostało 20 tomów. Znaleźć w nich można tysiące świetnie wykonanych mikrografii i rysunków dla 2000 taksonów należących do 293 rodzajów z 7 rzędów i 12 klas. W serii przyjęto podział taksonomiczny według Fritscha (1935, 1945) i Bourrellego (1966–1970, 1981–1990). Są więc tu informacje o glonach prokariotycznych Cyanophyceae (74 gatunki) oraz eukariotycznych: Rhodophyceae (78 gatunków), Chrysophyceae (75), Xanthophyceae (48), Dinophyceae (18), Euglenophyceae (320), oraz Chlorophyceae (1384), Charophyceae (3) z wyjątkiem Bacillariophyceae. Klucze do oznaczania gatunków będą publikowane sukcesywnie w następnych tomach.

Wszystkie prezentowane gatunki zostały dokładnie udokumentowane mikrografiami z mikroskopu świetlnego, czasem skaningowego, oraz rysunkami. Opisy są w języku japońskim i angielskim. Podana jest także informacja o miejscu występowania gatunku. Nowe propozycje, zmiany nazw gatunków, lub synonimy dla klas, rzędów lub rodzin są ujęte w nawiasie lub podane w przypisach.

We wstępie do każdego tomu podana jest krótka informacja o zasadach korzystania z opracowania, na-

stępnie – system klasyfikacyjny z oznaczeniem kodów i lista zamieszczonych w tomie gatunków. W każdy tomie znajduje się 100 opisów gatunków, drukowanych jednostronnie na oddzielnych kartach. Jest to więc swoisty rodzaj ikonoteki glonów, ułożonej alfabetycznie, co ułatwia korzystanie z niej.

W trzech tomach, które posiadam (11, 19 i w przewodniku) podawane są w przeważającej mierze taksony odnotowane na terenie Japonii, Tajwanu, Kambodży, Malezji, Brazylii, USA i Kanady. Ideą autorów jest gromadzenie informacji z całego świata, zachęcając więc fykologów do publikowania w ramach ich wydawnictwa opisów gatunków wraz z odpowiednią dokumentacją i zapewniając, że wydawanie serii będzie kontynuowane.

Warto więc, żeby w fykologicznych laboratoriach znalazła się ta seria. Ma ona duże znaczenie również dla hydrobiologów i biologów sanitarnych, bowiem pomaga w oznaczaniu gatunków. Może także służyć jako materiał poglądowy na różnych poziomach nauczania.

Seria jest wydana na wysokiej jakości papierze kredowym w poręcznym formacie B5. Informacje o możliwości zakupu serii można uzyskać bezpośrednio pod adresem: Academic Scientific Book Inc., Daido-Bld., Hongo 2–39–6, Bunkyo-ku, Tokyo, Japan 113.

Konrad WOŁOWSKI

URBONAS V. *Agarikiečiai (Agaricales) 3 Gijabu-diečiai (Entolomatales)*. W: V. Urbonas, S. Stanevičiene, A. Gričius, M. Ignatavičiute, A. Lugauskas, A. Matelis, A. Minkevičius, R. Pakalnis, M. Strukčinskas (red.): *Lietuvos grybai (Mycota Lithuaniae)* VIII, UAB „Valstiečiu Laikraštis”, Vilnius, 1999, 295 str., 48 tablic z barwnymi rycinami owocników i czarnobiałymi, kreskowymi rycinami elementów mikroskopijnych grzybów. Opr. format 25 cm. ISBN 9986–847–21–4.

Autorem kolejnego tomu „Grzybów Litwy” jest znany litewski mikolog, prof. Vincentas Urbonas, kierownik Pracowni Mikologii Litewskiego Instytutu Botanicznego w Werkach k. Wilna.

Książka obejmuje dwa rzędy podstawczaków (*Basidiomycetes*) tworzących owocniki kapeluszowe z blaszkowym hymenoforem: *Agaricales* i *Entolomatales*. W obrębie *Agaricales* autor uwzględnił cztery rodziny: *Agaricaceae*, *Coprinaceae*, *Strophariaceae* i *Bolbitiaceae*, w *Entolomatales* tylko jedną: *Entolomataceae*. Do ważniejszych rodzajów należą m.in. *Agaricus*, *Lepiota*, *Entoloma*, *Hypholoma*, *Pholiota*, *Coprinus* i *Psathyrella*.

W omawianym tomie znalazły się klucze do oznaczania rzędów, rodzin, rodzajów i gatunków oraz opi-

sy 319 gatunków, 4 odmian i 2 form. Dla każdego gatunku podano przyjmowaną obecnie łacińską nazwę naukową, bazonim i synonimy, także nazwę litewską. Dla każdej nazwy naukowej zacytowano źródłową literaturę. Zamieszczono bogate informacje o ikonografii. Diagnostyka zawiera dokładny opis cech makro- i mikroskopijnych oraz dane o ekologii i występowaniu każdego gatunku na Litwie i ogólnym rozmieszczeniu.

10 gatunków to grzyby znajdujące się w „Litewskiej czerwonej księdze” wydanej w 1992 r.: *Conocybe intrusa*, *Entoloma madidum*, *Lepiota cortinarius*, *L. fuscovinacea*, *L. hystrix*, *L. lilacea*, *L. subalba*, *Melanophyllum eyrei*, *Psathyrella caput-medusae* i *Rhodocybe truncata*. Przewiduje się w nowym wydaniu tej „Księgi” umieścić jeszcze 4 gatunki: *Agaricus augustus*, *Coprinus dunarum*, *Entoloma mougeotii* i *Lepiota kuehneri*.

Wielką zaletą książki są liczne, dobre barwne ilustracje prawie 200 gatunków. Ilustracje te oczywiście bardzo ułatwiają oznaczanie grzybów. Przy końcu tomu zamieszczono streszczenia w językach angielskim i rosyjskim oraz obszerną bibliografię przedmiotową.

Książka wydrukowana jest na dobrym papierze i oprawiona w mocne, twarde okładki.

Litewscy mikolodzy i miłośnicy grzybów otrzymali cenny podręcznik, pozwalający na oznaczanie i poznawanie ważnych, bardzo licznych w gatunki i trudnych pod względem taksonomicznym grup grzybów agarykoidalnych.

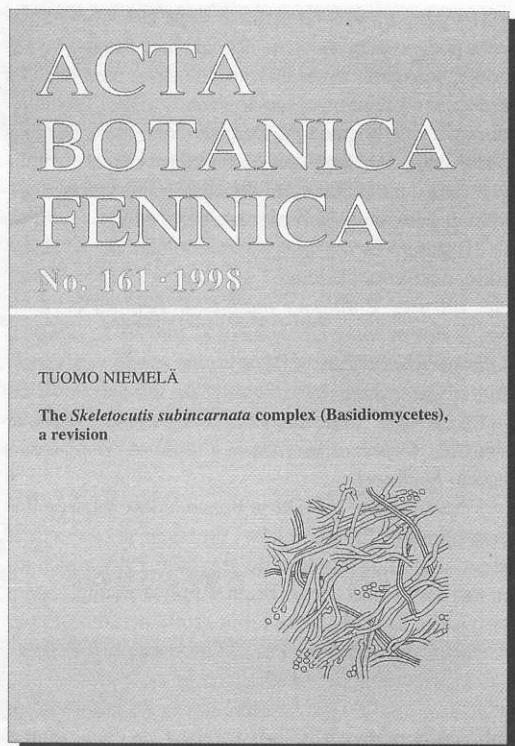
Cieszymy się, że u naszych północno-wschodnich sąsiadów mikologia tak dobrze się rozwija. Dowodem tego są właśnie kolejno i dosyć szybko ukazujące się tomy z serii *Mycota Lithuaniae*. Książki te są również ważne dla nas. Przeszkodą w korzystaniu z nich jest niestety bariera językowa. Bardzo by się przydał dobry, obszerny, zasobny w słownictwo z różnych dziedzin, słownik litewsko-polski, którego brakuje, zresztą nie tylko botanikom i mikologom.

Władysław WOJEWODA

NIEMELÄ T. *The Skeletocutis subincarnata complex (Basidiomycetes), a revision*. Acta Botanica Fennica 161: 1–35, 1998, ISSN 0001–5369, ISBN 951–9469–55–9.

Dr Tuomo Niemelä jest znanym fińskim mikologiem, od wielu lat badającym grzyby poliporoidalne. Jest autorem wielu nowych gatunków i kombinacji nomenklatorycznych. W swoich badaniach szczególną uwagę zwraca na grzyby występujące w lasach borealnych o charakterze pierwotnym.

Przedmiot opracowania stanowi trudny w oznaczaniu i taksonomicznie skomplikowany kompleks *Ske-*

letocutis subincarnata (Peck) Jean Keller. Autor po przebadaniu licznych materiałów, głównie z krajów nordyckich, doszedł do wniosku, że wspomniany kompleks w rzeczywistości zawiera większą liczbę gatunków niż jest to tradycyjnie ujmowane i wymaga rewizji.

W części poprzedzającej opisy gatunków dr T. Niemelä scharakteryzował pokrótce rodzaj *Skeletocutis* Kotl. & Pouz. i przedstawił własną jego koncepcję oraz powiązania z innymi rodzajami grzybów poliporoidalnych. W obrębie rodzaju wyróżnił trzy podrodzaje: subg. *Skeletocutis*, subg. *Incrustoporia* (Domański) Niemelä oraz nowoopisany przez siebie subg. *Fragilocutis* Niemelä. Dla grzybów włączonych do podrodzaju *Incrustoporia* podał klucz do oznaczania gatunków. Podział rodzaju na podrodzaje znacznie ułatwia oznaczanie gatunków.

W dalszej części autor omawia poszczególne gatunki z kompleksu *Skeletocutis subincarnata*. Dla każdego gatunku podane są synonimy, szczegółowy opis morfologii oraz wykaz badanych owocników. Ponadto do opisów gatunków dołączono bardzo dobre rysunki elementów mikroskopijnych oraz uwagi dyskusyjne dotyczące głównie taksonomii, niekiedy także dane na temat rozmieszczenia i ekologii. Według autora w obrębie kompleksu występuje osiem gatun-

ków (dotychczas uważano, że trzy), z czego cztery są opisane w omawianej pracy jako nowe dla nauki (współautorem jednego z nich jest Reima Saarenska). Nowe gatunki zostały opisane głównie na podstawie owocników zebranych w pierwotnych lasach strefy borealnej. Można się spodziewać, że grzyby te występują także w Polsce, np. w Puszczy Białowiejskiej lub Tatrach.

Dla gatunku *Poria biguttulata* Romell zaproponowana została nowa kombinacja. Zgodnie z poglądem autora grzyb utożsamiany w literaturze europejskiej ze *Skeletocutis subincarnata* w większości przypadków powinien być traktowany właśnie jako *Skeletocutis biguttulata* (Romell) Niemelä. Właściwy *Skeletocutis subincarnata* s. str. również występuje w Europie, choć rzadziej niż poprzedni gatunek. To pociąga za sobą konieczność sprawdzenia wszystkich polskich materiałów.

Dodatkowo w celach porównawczych autor uwzględnił *Skeletocutis odora* i *S. stellae* oraz, w oparciu o badania typów, krótko scharakteryzował dziewięć pokrewnych gatunków *Skeletocutis*.

Jak zaznacza T. Niemelä, przy oznaczaniu grzybów z dyskutowanego kompleksu niezbędna jest znajomość ich ekologii. Okazuje się bowiem, że niektóre gatunki wykazują dość ścisły związek z innymi grzybami, wyrastając na starych owocnikach innych grzybów poliporoidalnych, bądź w ich najbliższym sąsiedztwie. I tak, *Skeletocutis brevispora* z reguły wyrasta na *Phellinidium ferrugineofuscum* (= *Phellinus ferrugineofuscus*), *Skeletocutis chrysellae* na *Phellinus chrysoloma*, a *Skeletocutis kuehneri* na *Trichaptum*. Ten dziwny rodzaj zależności między grzybami poliporoidalnymi ma prawdopodobnie związek z ich sukcesją w różnych fazach rozkładu drewna. Problem był szerzej omawiany w jednej z wcześniejszych prac autora (Niemelä, Renvall & Penttilä 1995). W Polsce praktycznie nie zwracano uwagi na to zjawisko, stąd praca T. Niemeli może zachęcić do podjęcia takich obserwacji.

Podsumowując można stwierdzić, że omawiana pozycja stanowi udaną próbę przedstawienia zmienności gatunkowej w obrębie trudnego w interpretacji kompleksu *Skeletocutis subincarnata*. Szczegółowe opisy, doskonałe rysunki mikromorfologii oraz zamieszczony klucz ułatwiają oznaczanie gatunków tego zbiorowego taksonu. Dlatego recenzowane opracowanie jest bardzo cenne i powinno być wykorzystywane przez mikologów uwzględniających w swoich badaniach grzyby poliporoidalne, zwłaszcza rodzaj *Skeletocutis*.

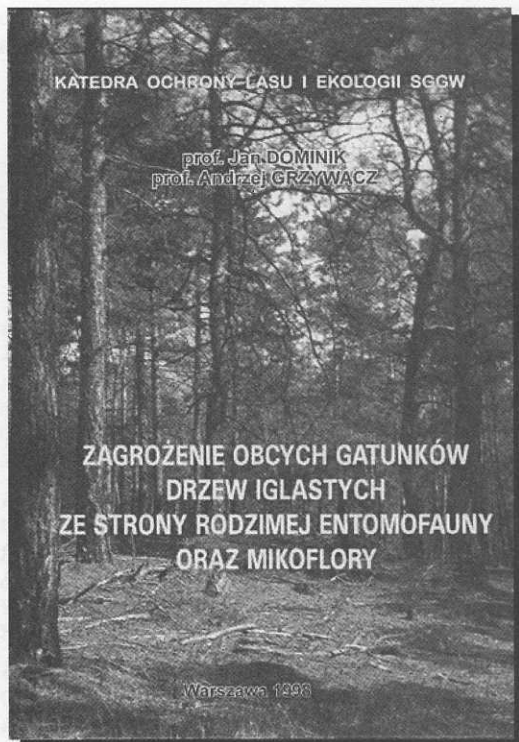
DOMINIK J., GRZYWACZ A. *Zagrożenie obcych gatunków drzew iglastych ze strony rodzimej entomofauny oraz mikoflory*. Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa, 1998, ss. 138, ISBN 83-87660-58-2.

Poznanie czynników biotycznych zagrażających uprawom obcych drzew jest jednym z pierwszych zagadnień wymagających opracowania przed ich wprowadzeniem do upraw na szerszą skalę. W Polsce badania nad szkodnikami i grzybami zasiedlającymi obce drzewa iglaste od wielu lat prowadzi Katedra Ochrony Lasu i Ekologii SGGW. Syntezę tych badań opracowali ostatnio prof. dr hab. Jan Dominik i prof. dr hab. Andrzej Grzywacz, pracownicy wspomnianej placówki, którzy od lat zajmują się aplikacyjnymi aspektami entomologii i mikologii.

Książka składa się z dwóch części. W części pierwszej, opracowanej przez prof. J. Dominika, znajdują się informacje o owadach uszkadzających obce drzewa iglaste. Część druga, opracowana przez prof. A. Grzywacza, zawiera wiadomości na temat grzybów występujących na iglastych egzotach. Właśnie ta druga część powinna szczególnie zainteresować botaników (w szerokim znaczeniu), a wśród nich zwłaszcza mikologów, fitopatologów i leśników.

W rozdziale wprowadzającym prof. A. Grzywacz krótko omówił problematykę związaną z badaniami, m.in. przedstawił cele i historię introdukcji drzew iglastych do Polski, omówił najciekawsze polskie kolekcje tych drzew oraz podał ogólne informacje o grzybach – stanowiących główny przedmiot badań. Dodatkowo zamieścił wykaz obiektów, w których prowadzono badania. Właściwe wyniki przeprowadzonych obserwacji zawiera drugi rozdział. Imponującą jest liczba gatunków obcych drzew iglastych włączonych do badań – 73 gatunki, z czego najwięcej z rodzajów *Pinus* – 20 gatunków i *Abies* – 18 gatunków. Dla każdego gatunku drzewa podane są związane z nim grzyby, przy czym autor zastosował podział na grzyby stwierdzone w Polsce na danym gatunku żywiciela oraz na te, których w naszym kraju jeszcze nie stwierdzono, ale które znane są z literatury jako występujące na danym gatunku egzota. Na podkreślenie zasługuje fakt, że zdecydowana większość zamieszczonych w pracy grzybów nie była dotąd podawana w Polsce na wymienionych żywicielach. Najwięcej grzybów występowało na wejmutce *Pinus strobus*, na której stwierdzono występowanie 64 gatunków grzybów.

W dwóch ostatnich rozdziałach prof. A. Grzywacz porównał i przedyskutował różnice w składzie grzybów występujących w terenach zanieczyszczonych skażeniami przemysłowymi i wolnych od zanie-

czyszczeń oraz przeanalizował najbardziej szkodliwe grzyby wobec poszczególnych żywicieli. Obserwacje te mają charakter praktyczny; na podstawie stwierdzenia, które drzewa są bardziej odporne na choroby i zanieczyszczenia powietrza można proponować wprowadzanie ich do zniszczonych zbiorowisk leśnych w aglomeracjach przemysłowych.

Książka przedstawia oryginalne wyniki badań, ale jest napisana przystępnym językiem, stąd mogą z niej korzystać nie tylko zawodowi mikolodzy i fitopatolodzy, ale także czytelnicy mniej zorientowani w problematyce związanej z wymienionymi dziedzinami nauki. Szczególnym walorem opracowania jest fakt, że jest ono pierwszym tego typu w Polsce. Dodatkowo stanowi niezwykle cenny materiał do poznania skomplikowanych ekologicznych zależności w układzie grzyb-introdukowany żywiciel.

Marcin PIĄTEK

ZYSKA B. *Zagrożenia biologiczne w budynku*. Arkady, Warszawa, 1999, ss. 251, ISBN 83-213-4117-9.

Życie we współczesnym świecie do łatwych nie należy. Stres, nerwice, choroby cywilizacyjne to „zdobycze” kończącego się właśnie dwudziestego

wieku. Nawet własne mieszkanie nie jest wolne od zagrożeń chemicznych, fizycznych, a zwłaszcza biologicznych. Budynki mieszkalne to obiekty tętniące biologicznym życiem, i to często wpływającym niekorzystnie na nasze zdrowie, o czym przekonuje nas profesor Bolesław Zyska w swojej nowej książce.

Autor omawia tematy związane z oddziaływaniem organizmów żywych na budynki mieszkalne, materiały wykończeniowe oraz zdrowie człowieka. Książka ma charakter interdyscyplinarny i korzysta ze zdobyczy takich nauk jak entomologia, mikologia, mikrobiologia, medycyna, botanika, zoologia, chemia, fizyka, materiałoznawstwo. W poszczególnych rozdziałach przedstawione zostały następujące zagadnienia: ogólna charakterystyka budynku, drobnoustroje w budynkach, rozkład materiałów budowlanych przez mikroorganizmy, korozja materiałów budowlanych powodowana przez organizmy, fauna budynku, człowiek w budynku. W części końcowej autor poruszył zagadnienia związane z profilaktyką i ochroną budynków przed organizmami szkodliwymi.

Poszczególne zagadnienia są opisywane w przystępny sposób i poparte są licznymi przykładami z życia codziennego, jak również oryginalnymi pracami naukowymi, których spis (98 pozycji) zamieszczony

jest przy końcu książki. Spośród wielu tematów poruszonych przez prof. B. Zyskę na uwagę zasługuje omówienie wpływu grzybów na zdrowie człowieka. Szczególnie niebezpieczne są te gatunki, które wydzielają mikotoksyny, np. występujący niekiedy w zagrybionych mieszkaniach grzyb mitosporowy (nie-doskonały) *Stachybotrys atra*.

Korzystanie z książki ułatwiają dwa indeksy, zamieszczone na ostatnich stronach, mianowicie indeks łacińskich nazw organizmów występujących w budynkach oraz indeks tematyczny. Omawiana pozycja wypełnia lukę na rynku wydawniczym. Jedną z nielicznych wcześniejszych pozycji o podobnym charakterze było opracowanie J. Ważnego *Oznaczanie grzybów domowych* z 1963 roku, ale dotyczyło tylko grzybów wielkoowocnikowych niszczących materiały drewniane i praktycznie od dawna jest niedostępne w sprzedaży.

Słowa uznania należą się dla wydawcy. Recenzowana pozycja wydana została bowiem bardzo starannie. Twarda oprawa i zszywane kartki gwarantują, że książka nie „rozleci” się nawet po bardzo długim okresie używania.

Spośród botaników *sensu lato* książka może być polecana przede wszystkim mikologom. Nieco informacji znajdują również w niej lichenolodzy, briolodzy, fykolodzy oraz specjaliści zajmujący się roślinami naczyniowymi. Niezależnie od tego (jak zachęca wydawca) powinni po nią sięgnąć wszyscy ci, którzy chcą mieszkać w zdrowych domach.

A tak na marginesie, nieraz włos mi się jeżył na głowie kiedy czytałem o tym, co może spotkać człowieka ze strony mikroorganizmów, które mogą występować w naszych mieszkaniach.

Marcin PIĄTEK

KRICSFALUSY V. V., BUDNIKOV G. B., MIHALY A. V. 1999. *Červonyj spisok Zakarpattja. Vidy roslin ta roslinni ugrupovanija, ščo znahodjatsja pid zagrozozju znikniennja [Red list of Transcarpathia. Threatened plant species and plant communities]*. Užgorod State University, 196 str., Mięka opr., format 20 x 14 cm. ISBN 966-7400-04-07.

Recenzowana regionalna czerwona lista roślin i zielona lista zbiorowisk roślinnych obejmuje obszar Zakarpacia, czyli południowych stoków Karpat Ukrainkich. Kraina ta, zajmująca niewielki skrawek terytorium Ukrainy (2% powierzchni) żywi bez mała 50% flory i roślinności tego kraju. Bez wątpienia jest to jeden z najciekawszych florystycznie regionów Karpat i ważny „hot spot” na mapie Europy. Według oceny autorów, „Czerwona Księga Ukrainy” (1996) uwz-

głędniła 144 gatunki Zakarpacia, tj. 7,2% jego flory. Proponowane opracowanie zawiera listę 485 zagrożonych taksonów (24% flory Zakarpacia), utworzoną na podstawie źródeł krajowych i zagranicznych (zarówno materiałów publikowanych jak i zielnikowych) oraz własnych, dwudziestoletnich badań terenowych autorów. Ich ważnym wkładem jest uzupełnienie skompilowanej listy o 127 taksonów ustalonych na podstawie badań własnych i 6 taksonów uzupełnionych przez innych autorów, w tym także o czerwoną listę roślin synantropijnych. W ogólnej liczbie uwzględnionych gatunków 16 uważanych jest za wymarłe, 113 za zagrożone, 185 za narażone, 128 za rzadkie i 43 za gatunki niskiego ryzyka.

Podana liczba taksonów zagrożonych (485) wydaje się zawyżona. Autorzy sami stwierdzają, że szereg z nich posiada szeroki areal i dużą liczebność, a zostały uwzględnione bądź to ze względu na status endemitów lub z powodu zamieszczenia w międzynarodowych spisach. Ważnym, poszerzającym naszą wiedzę uzupełnieniem jest zestawienie grup taksonów, których status wymaga wyjaśnienia. Należą tu gatunki, które wymagają potwierdzenia lub których obecność nie została potwierdzona, endemity, a także o krytycznym lub nowym statusie taksonomicznym. Osobno wymienione są gatunki nowo odkryte, np. *Delphinium elatum*, stwierdzony również niedawno w Bieszczadach Zachodnich, lista zagrożonych roślin synantropijnych, a także taksony nowo opisane lub te, których status taksonomiczny nie został potwierdzony. Czerwona lista uzupełniona jest, bez komentarza, o spis zagrożonych zbiorowisk roślinnych, wyróżnionych, co wymaga podkreślenia, zarówno za pomocą metody Braun-Blanqueta, jak i systemu klasyfikacji rosyjskiej szkoły Sukaczewa.

Czerwona lista składa się z dwóch zestawień. Pierwsze uwzględnia wykorzystane źródła, drugie podaje m.in. informacje geograficzne (element geograficzny w sensie ogólnym i regionalnym), ekologiczne, np. forma życiowa, wymagania siedliskowe, typ zbiorowiska oraz dotyczące kategorii zagrożenia i powód ochrony (np. endemizm, reliktowość). Książka napisana jest po ukraińsku i angielsku. Dodatek zawiera elektronicznie przetworzone, mało czytelne rysunki roślin pochodzące z „Czerwonej Księgi Ukrainy”.

Książka jest kolejnym, ważnym wkładem botaników ukraińskich w poznanie i oszacowanie zagrożenia flory. Pomimo swego kompilacyjnego charakteru, co niesie nieuchronnie pewne uproszczenia, uzupełniona o wyniki własnych, długoletnich badań autorów, staje się cennym źródłem informacji botanicznej. Książka powinna spotkać się z zainteresowaniem wszystkich, którzy zajmują się ogólnie rozumianą

ochroną przyrody, a zapewne przede wszystkim botaników związanych z Karpatami.

Józef MITKA

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- ETHIOPIA: A BIODIVERSITY CHALLENGE, 2–4 II 2000, Addis Ababa, ETHIOPIA

Informacja: The Meetings Secretary, The Linnean Society of London, Burlington House, Piccadilly, London, W1V 0LQ, U.K.

E-mail: marquita@linnean.demon.co.uk

- MILLENNIAL SYMPOSIUM SPECIES 2000: NEW ZEALAND 1–5 II 2000

Informacja: Dr. Dennis Gordon, National Institute of Water & Atmospheric Research, P. O. Box 14–901 Kilbirnie, Wellington, NEW ZEALAND

E-mail: d.gordon@niwa.cri.nz

- AT THE MILLENNIUM, A LOOK BACK AND A LOOK AHEAD, 22–24 III 2000

Informacja: AIBS Meetings Manager Marilyn Maury

E-mail: mmaury@aibs.org

<http://www.aibs.org/meeting2000/index.html>

- XVI INTERNATIONAL CONGRESS ON SEXUAL PLANT REPRODUCTION, 1–5 IV 2000

Informacja: Dr. D. D. Cass, University of Alberta lub V. K. Sawhney, University of Saskatchewan, CANADA

E-mail: d.cass@ualberta.ca lub sawhney@admin.usask.ca

<http://www.usask.ca/biology/spr/>

- ASSOCIATION OF SYSTEMATICS COLLECTION ANNUAL MEETING, 14–15 V 2000

Informacja: Gregory M. Mueller, Associate Curator, Mycology and Chair, Department of Botany, The Field Museum, 2400 S. Lake Shore Drive, Chicago, IL 60605–2496, USA

Tel. ++312 665–7840

Fax: ++312 665–7158

E-mail: gmueller@fmnh.org

<http://www.ascoll.org>

- Xth ITER MEDITERRANEUM – EXPEDITION IN THE SOUTHEASTERN FRANCE, 29 V – 9 VI 2000

Informacja: Botanical Garden of the City of Nice, 78 corniche Fleurie, F-06200 Nice, FRANCE

Tel. +33 4 92293343

Fax: 33 4 93718182

E-mail: bota.jbvn@nice-coteazur.org

<http://www.nice-coteazur.org/american/index.html>

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE BIOGEOGRAPHY OF SE ASIA 2000, 4–9 VI 2000

Informacja: Rienk de Jong, Nationaal Natuurhistorisch Museum, Department of Entomology, PO Box 9517, NL-2300 RA Leiden, THE NETHERLANDS
Tel. +31 71 516 26 52
Fax: +31 71 513 33 44
E-mail: jong@nmm.nl
<http://nhncml.leidenuniv.nl/rhb/seas2000.htm>

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE AND TECHNOLOGY FOR MANAGING PLANT GENETIC DIVERSITY IN THE 21ST CENTURY, 12–16 VI 2000

Informacja: Dr. Masa Iwanaga, Deputy Director General (Programmes), IPGRI, Via delle Sette Chiese 142, I-00145 Rome, ITALY
<http://www.cgiar.org/ipgri/sosindex.htm>

- WORLD BOTANIC GARDENS CONGRESS 25–30 VI 2000

Informacja: Nann Guthrie, Congress Coordinator, North Carolina Arboretum, 100 Frederick Law Olmsted Way, Asheville, NC 28806–9315, USA
Tel. ++828 665–2492
Fax: ++828 665–5409
E-mail: congress@ncarboretum.org
<http://www.ncarboretum.org/congress2000/congress.htm>

- „PALEOBOTANIKA POLSKA NA PRZEŁOMIE WIEKÓW” – SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA PAMIĘCI ANDRZEJA ŚRODONIA I MARII ŁAŃCUCKIEJ-ŚRODONIOWEJ, 27–28 VI 2000

Informacja: Doc. dr hab. Ewa Zastawniak, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31–512 Kraków
Tel. +12 4215144
Fax: +12 4219790
E-mail: e.zastaw@ib-pan.krakow.pl

- THIRD INTERNATIONAL CONGRESS ON SYMBIOSIS, 13–19 VIII 2000

Informacja: Prof. Dr. H. Chr. Weber, Morphologie und Systematik der Höheren Pflanzen Spezielle Botanik und Mykologie, Fachbereich Biologie, Philipps-Universität, D-35032 Marburg, GERMANY
Tel. ++49 6421 2822091
Fax: ++49 6421 2822057
E-mail: weberh@mail.uni-marburg.de
http://staff-www.uni-marburg.de/~b_morpho/symbio.html

- NINTH INTERNATIONAL CONGRESS FOR CULTURE COLLECTIONS MICROBIAL, CELLULAR AND GENETIC RESOURCES FOR THE NEW MILLENNIUM 23–28 VII 2000

Informacja: The ICC9 Congress Secretariat, PO Box 717, Indooroopilly, QLD 4068, AUSTRALIA
Fax: +61 7 3878 9530
<http://wcdm.nig.ac.jp/wfcc/ICC9.html>

- 43rd SYMPOSIUM OF THE INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR VEGETATION SCIENCE, 23–28 VII 2000

Informacja: 43rd IAVS Symposium Secretariat, Department of Vegetation Science, Institute of

Environmental Science and Technology, Yokohama National University, 79–7 Tokiwadai, Hodogaya-ku, Yokohama City 240–8501, JAPAN
Tel. +81 45 339–4355, 4356, 4370
Fax: +81 45 3394373
E-mail: iavs2000@kan.ynu.ac.jp

- 10TH INTERNATIONAL PALYNOLOGICAL CONFERENCE (IPC-X), 24–30 VII 2000

Informacja: Prof. Liu Gengwu, Nanjing Institute of Geology and Palaeontology, Academia Sinica, Nanjing 210008, CHINA
Fax: +86 25 3357026

- THE SIXTH QUADRENNIAL CONFERENCE OF THE INTERNATIONAL ORGANIZATION OF PALAEOBOTANY, 30 VII–3 VIII 2000

Informacja: Prof. Liu Lujun, Secretary General of IOPC-VI Organising Committee, Nanjing Institute of Geology and Palaeontology, Academia Sinica, 39 East Beijing Road, Nanjing 210008, CHINA
Tel. 86 25 6637208
Fax: +86 25 3357026
E-mail: lixx@njnet.nj.ac.cn

- LICHEN MONITORING WORKSHOP, 16–22 VIII 2000

Informacja: P. Wolseley, Botany Department, The Natural History Museum, Cromwell Rd., London SW7 5BD, U.K.
Tel. ++0207 9425617
Fax: ++0207 9425529
E-mail: patw@nhm.ac.uk

- THIRD INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON SYMBIOSIS, 13–19 VIII 2000

Informacja: Prof. Dr. H. Chr. Weber, Spezielle Botanik und Mykologie, Fachbereich Biologie, Philipps-Universität, D-35032 Marburg, GERMANY
Fax: ++49(0)6421–2822057 lub ++49(0)6421–2822091
E-mail: weberh@mail.uni-marburg.de
http://staff-www.uni-marburg.de/~b_morpho/symbio.html

- XVIth AETFAT INTERNATIONAL CONGRESS – PLANT SYSTEMATICS AND PHYTOGEOGRAPHY FOR THE UNDERSANDING OF AFRICAN BIODIVERSITY 28 VIII – 1 IX 2000

Informacja: Prof. J. Rammeloo, Secretary General, National Botanic Garden of Belgium, Domein van Bouchout, B-1860 Meise, BELGIUM
Tel: +32 2 269 39 05
Fax: +32 2 270 15 67
E-mail: Rammeloo@BR.fgov.be
<http://www.br.fgov.be/RESEARCH/MEETINGS/AETFAT/index.html>

- 8TH INTERNATIONAL PALEOLIMNOLOGY SYMPOSIUM, 20–24 VIII 2000

Informacja: John P. Smol lub Brian F. Cumming, Paleocological Environmental Assessment and Research Lab (PEARL), Dept. Biology, 116 Barrie St., Queen's University, Kingston, Ontario K7L 3N6, CANADA
Tel: ++613 5336147

FAX: ++613 5336617

E-mail: SmoJ@Biology.QueensU. Ca
lub CummingB@Biology.QueensU. Ca

- PLANTS STAND STILL, BUT THEIR GENES DON'T: INTEGRATING ECOLOGICAL AND EVOLUTIONARY PROCESSES IN A SPATIAL CONTEXT – BRITISH ECOLOGICAL SOCIETY SPECIAL SYMPOSIUM, 29–31 VIII 2000

Informacja: Royal Holloway College, University of London, UK

E-mail: j.silvertown@open.ac.uk
http://www.open.ac.uk/OU/Academic/Biology/BES_2000/BEsprog.htm

- THE FOURTH IAL SYMPOSIUM PROGRESS AND PROBLEMS IN LICHENOLOGY AT THE TURN OF THE MILLENNIUM, 3–8 IX 2000

Informacja: AOPC, Edif. Colon, Av. Drassanes 6–8,

E-08001 Barcelona, SPAIN

Tel. +34 93 3027541

Fax: +34 93 3011255

E-mail: 2000ial4@porthos.bio.ub.es

<http://www.bio.ub.es/ial2000.htm>

- XVIII ZJAZD HYDROBIOLOGÓW POLSKICH, 4–8 IX 2000

Informacja: Zakład Biologii Ogólnej Akademii Medycznej w Białymstoku

Tel. +85 7422021 w. 2132

Fax: +85 7424907

- NINTH INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDITERRANEAN-TYPE ECOSYSTEMS (MEDECOS 2000), 11–15 IX 2000

Informacja: Dave Richardson, ISOMED Secretary,

Institute for Plant conservation, Botany Department,

University of Cape Town, 7701 Rondebosch, SOUTH AFRICA

E-mail: medecos@botzoo.uct.ac.za

<http://www.uct.ac.za/depts/ipc/medecos.htm>

- FIFTH INTERNATIONAL SYMPOSIUM AND EXHIBITION ON ENVIRONMENTAL CONTAMINATION IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE, 12–14 IX 2000

Informacja: Prague 2000, Florida State University, 2035

East Paul Dirac Dr. 226 HMB, Tallahassee, Florida,

32310–3700, USA

Tel. +850 6447211

Fax: +850 5746704

<http://www.prague2000.fsu.edu>

- MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA PHYTOGEOGRAPHICAL PROBLEMS ON SYNANTHROPIC PLANTS, 13–15 IX 2000

Informacja: Konferencja, Zakład Taksonomii i Fitogeografii,

Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika

27, 31–501 Kraków

Tel. +12 4210277 lub 4222296

Fax: +12 4230949

E-mail: stachurska@fagus.ib.uj.edu.pl

lub zajacm@fagus.ib.uj.edu.pl

- THIRD ECUADORIAN BOTANICAL CONGRESS, Quito, ECUADOR, 25–27 X 2000

Informacja: <http://pagina.de/funbotanica>

E-mail: funbotanica@pagina.de

- INWENTARYZACJA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I SPORZĄDZANIE PLANÓW OCHRONY W PARKACH NARODOWYCH I REZERWATACH PRZYRODY, 28–30 IX 2000

Informacja:

E-mail: pngs@polbox.com

<http://www.pngs.pulsar.net.pl/>

- THIRD ECUADORIAN BOTANICAL CONGRESS, 25–27 X 2000

Informacja: Ecuadorian Foundation for Research and

Development in Botany and Herbario Nacional del

Ecuador QCNE

E-mail: funbotanica@pagina.de

<http://pagina.de/funbotanica>

- 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE: WETLAND SYSTEMS FOR WATER POLLUTION CONTROL 11–16 XI 2000

Informacja: <http://www.ifas.ufl.edu/~conferweb/wpc/>

- 11TH INTERNATIONAL MEETING ON PLANT TAPHONOMY, 11–12 XI 2000

Informacja: Dr. Carles Martin Closas, Departament

dEstratigrafia i Paleontologia, Facultat de Geologia

Universitat de Barcelona, 08028 Barcelona, Catalonia, SPAIN

Tel. + 34 934 021 381

Fax + 34 934 021 340

E-Mail: cmartin@natura.geo.ub.es.

<http://www.iec.es/ichn/Taphonomy.htm#GENERAL>

- IV OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE NAUKOWE „TAKSONOMIA, KARIOLOGIA I ROZMIESZCZENIE TRAW W POLSCE”, 16–17 XI 2000

Informacja: Doc. dr hab. Ludwik Frey, Instytut Botaniki

im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46,

31–512 Kraków

Tel. +12 4215144

Fax: +12 4219790

E-mail: L. Frey@ib-pan.krakow.pl

- KONFERENCJA NAUKOWA Z OKAZJI 45 ROCZNICY OJCOWSKIEGO PARKU NARODOWEGO I 20 ROCZNICY ZESPOŁU JURAJSKICH PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH, 10–11 V 2001

Informacja: Dr Józef Partyka, Ojcowski Park Narodowy,

32–047 Ojców

Tel. +12 3892040 lub 3892005, 3891039

Fax: +12 3892006

- LEGUMES DOWNUNDER – THE FOURTH INTERNATIONAL LEGUME CONFERENCE, Canberra, AUSTRALIA, 2–6 VII 2001

Informacja: <http://www.science.uts.edu.au/sasb/legumes.html>

- **THIRD INTERNATIONAL CONFERENCE ON MYCORRHIZAS, 8–13 VII 2001**

Informacja: Ms Sally Jay, Adelaide Convention Centre, Adelaide, AUSTRALIA
E-mail: ICOM3@camtech.net.au

- **44th IAVS SYMPOSIUM VEGETATION AND ECOSYSTEM FUNCTIONS 29 VII – 4 VIII 2001**

Informacja: 44th IAVS Symposium Secretariat, Vegetation Ecology, TU-Muenchen, D-85350 Freising, GERMANY
Fax: +49 8161 714143
E-mail: iavs44@weihenstephan.de
<http://www.weihenstephan.de/iavs/index.html>

- **XIV CONGRESS OF THE INTERNATIONAL UNION OF PREHISTORIC AND PROHISTORIC SCIENCES, Liège, BELGIUM, 2–8 IX 2001**

Informacja: ABACO-M. A.C. srl, v. le A. Gramsci, 47, I-47100 Forlì, ITALY
Tel: +39 0543 404405
Fax: +39 0543 404314
E-mail: uispp2001@abaco-mac.it
<http://www.uispp2001.org/>

- **52 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO, 24–28 IX 2001**

Informacja: 52 Zjazd PTB, dr Barbara Stefaniak, dr Rafał Mól, dr Tomasz Wyka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Zakład Botaniki Ogólnej, Al. Niepodległości 14, 61–713 Poznań
Tel. +61 8525603
E-mail: zjazdptb@main.amu.edu.pl

- **HIGHER LEVEL SYSTEMATICS INCLUDING EUPHORBIACEAE, 2001**

Kew, UK

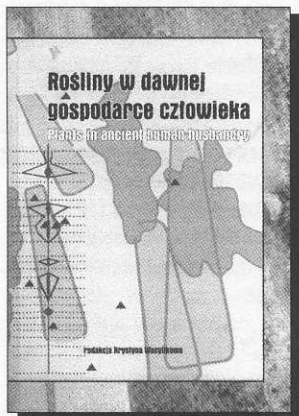
- **SEVENTH INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS, Oslo, NORWAY, 11–16 VIII 2002**

Informacja: <http://www.uio.no/conferences/imc7/>

- **XVII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, Vienna, AUSTRIA 17–23 VII 2005**

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

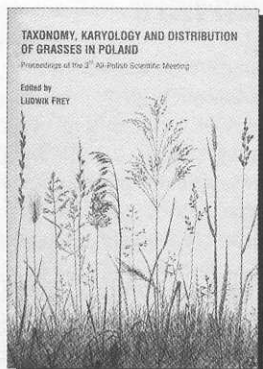
LITERATURA BOTANICZNA • BOTANICAL LITERATURE

K. WASYLIKOWA (red.) 1999. *Rośliny w dawnej gospodarce człowieka. Plants in ancient human husbandry.* Polish Botanical Studies, Guidebook Series 23: 1–356. ISBN: 83-85444-70-X, ISSN: 0867-0749. Cena 26,00 zł.

Tom zawiera materiały z “5. Warsztatów Archeobotanicznych”, które odbyły się w dniach 2–4 września 1997 r. w Igołomi. Są to opracowania botaników i archeologów zainteresowanych rekonstrukcją dawnego środowiska przyrodniczego, użytkowaniem roślin dzikich i uprawnych w pradziejach oraz wpływem gospodarki na florę i roślinność holocenu. Dotyczą one przede wszystkim neolitu i okresu rzymskiego oraz średniowiecza i początków okresu nowożytnego. Problemom neolitu poświęcone są opracowania materiałów oryginalnych na podstawie analizy pyłkowej i szczątków makroskopowych oraz artykuły wykorzystujące diagramy pyłkowe do uzasadnienia pewnych koncepcji archeologicznych. Kilka prac referuje archeologiczne, botaniczne i zoologiczne wyniki interdyscyplinarnych studiów prowadzonych na wielokulturowym stanowisku archeologicznym w Jakuszowicach koło Kazimierzy Wielkiej. Porównanie dzisiejszej flory w bezpośredniej okolicy Jakuszowic z listą gatunków oznaczonych z okresu rzymskiego na tym stanowisku jest nowym w naszej literaturze podejściem do badań archeobotanicznych. W publikacjach podano kilka interesujących znalezisk roślinnych, takich jak warkocz z *Polytrichum commune* służący do uszczelniania i duże znalezisko owoców gryki z okresu średniowiecza, wiązka lnu zachowana w warstwie wczesnośredniowiecznej wraz z chwastami towarzyszącymi uprawie, ości ostnicy z neolitu i pierwsze w Polsce opracowanie fitolitów ze stanowiska archeologicznego. Tom zawiera także doniesienie o komputerowej bazie danych archeobotanicznych z Polski, o metodzie komputerowej analizy obrazu w zastosowaniu do opisu szczątków roślinnych i artykuł przeglądowy o paszy zwierzęcej w pradziejach.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków, tel. +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

L. FREY (ed.) 1999. *Taxonomy, karyology and distribution of grasses in Poland. Proceedings of the Third All-Polish Scientific Meeting, Kraków, 17–18 November 1998.* Fragmenta Floristica et Geobotanica, Supplementum 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków. ss. 184. ISBN 83-85444-72-6. Cena 30,00 zł.

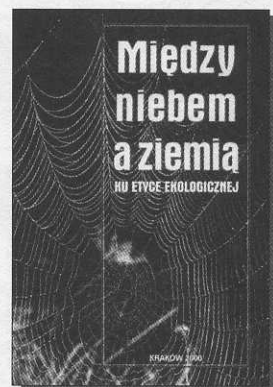
Prezentowana pozycja zawiera zbiór 21 prac, będących plonem trzeciego ogólnopolskiego spotkania botaników zajmujących się trawami. Poruszone problemy, zarówno ogólne (artykuły przeglądowe), jak i szczegółowe (prace oryginalne) z reguły mieszczą się ściśle w ramach zakreślonych tytułem Spotkania. Należą do nich: taksonomia klasyczna i numeryczna, nomenklatura, cytologia, rozmieszczenie i rozprzestrzenianie się traw w naszym kraju, w tym również niepożądanych przybyszów. Część prac dotyczy zagadnień nieco wychodzących poza założoną problematykę, przede wszystkim: fitosocjologii, ekologii, a także zagrożeń dla traw, wynikających ze skażenia środowiska. Prace zawarte w tym estetycznie wydanym, pełnym ważnych treści tomie świadczą nie tylko o dużym zainteresowaniu botaników trawami, ale także o konieczności kontynuowania badań, zwłaszcza podstawowych, nad tą grupą roślin.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków; tel +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

A. DYDUCH-FALNIOWSKA, M. GRZEGORCZYK, Z. KIJAS, Z. MIREK (red.). 2000. *Między niebem a ziemią. Ku etyce ekologicznej.* Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków. ISBN 83-901236-5-7. Cena 18,00 zł.

Książka jest owocem współpracy trzech krakowskich instytutów: Instytutu Ochrony Przyrody PAN, Instytutu Studiów Franciszkańskich i Instytutu Botaniki PAN. Powstała w wyniku zorganizowanej przez te instytuty w 1999 r. konferencji nt. "Stworzyciel i przyroda w tradycji i myśli europejskiej". Zawiera 19 opracowań, które są próbą spojrzenia na przyrodę, człowieka i ich wzajemne relacje z trzech perspektyw: biblijno-teologicznej, filozoficznej oraz edukacyjno-duszpasterskiej. Odbiór książki ułatwia zarówno szczegółowy spis treści, jak i zamieszczone na szerokich marginesach hasła odsyłające do ważniejszych myśli tekstu. Bogata literatura cytowana w poszczególnych opracowaniach sprawia, że omawiana pozycja jest także doskonałym źródłem bibliograficznym dla wszystkich zainteresowanych szerokimi odniesieniami kulturowo-religijnymi do przyrody. Jest także ważną podstawą do refleksji dla wszystkich zajmujących się szeroko pojętą edukacją ekologiczną.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków; tel +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl oraz Instytut Studiów Franciszkańskich, Franciszkańska 4, 31–004 Kraków; tel./fax: +(12)430 21 05, e-mail: zjkijas@mps.krakow.pl

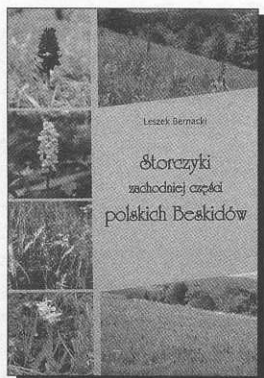

L. BERNACKI 1999. *Storczyki zachodniej części polskich Beskidów.* Colgraf-Press Wydawnictwa – Poligrafia – Reklama, Poznań. ISBN 83-86258-26-8. Cena 36,00 zł.

Przedstawiana książka jest opracowaniem o charakterze popularno-naukowym. W podstawowej części zawarto opisy 36 gatunków reprezentujących rodzinę storczykowatych (Orchidaceae), występujących w zachodniej części polskich Beskidów Zachodnich i na ich przedgórzach. Charakterystyki gatunków uwzględniają: nazewnictwo polskie i łacińskie wraz z synonimami, opisy morfologiczne ilustrowane zdjęciami barwnymi lub, dla roślin wymarłych, rycinami kreskowymi, skrótove dane o rozmieszczeniu na świecie i w Polsce, a także informacje o występowaniu na obszarze Beskidów Zachodnich, zilustrowane fotografiami siedlisk i mapami rozmieszczenia skonstruowanymi techniką kartogramu. W uzupełnieniu zamieszczono wzmianki o gatunkach wątpliwych i mieszańcach. Opisy "beskidzkich i podbeskidzkich orchidei" poprzedzone zostały kluczami do oznaczania rodzajów i gatunków. Skrótowy przegląd regionów fizyczno-geograficznych i podstawowe wiadomości o rodzinie storczykowatych oraz słowniczek ważniejszych terminów umożliwi amatorom korzystanie z tej książki.

Dystrybucja: Colgraf-Press, Wydawnictwa – Poligrafia – Reklama, ul. Tarnowska 17, 61–323 Poznań; tel. 0501 354377, 0501 354378, fax: +(61) 8705297, e-mail: colgraf@polbox.com oraz Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków; tel. +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

Opracował: JAN J. WÓJCICKI

**PRACE ZAKŁADU TAKSONOMII ROŚLIN UNIwersYTETU
IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU**

DOSTĘPNE W SPRZEDAŻY

Nr 1

cena* 15,00 zł

CHMIEL J. 1993 – *Flora roślin naczyniowych wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego i jej antropogeniczne przeobrażenia w wieku XIX i XX*. [*Flora of vascular plants of the eastern part of the Gniezno Lake District and its transformation under the influence of man in the 19th and 20th centuries*], 1, ss. 202; *Atlas rozmieszczenia roślin* [*Atlas of the distribution of plants*], 2, ss. 212. Polish text with a summary in English. ISBN: 83-85599-23-1

Nr 2

cena 10,00 zł

JACKOWIAK B. 1993 – *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Poznaniu* [*Atlas of distribution of vascular plants in Poznań*], ss. 409. Polish/English text. ISBN: 83-85599-26-6

Nr 3

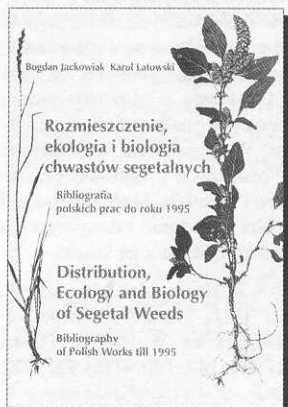
cena 10,00 zł

ZUKOWSKI W., JACKOWIAK B. 1995 (red.) – *Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski* [*Endangered and threatened vascular plants of the Western Pomerania and Wielkopolska*], ss. 141, 33 fot. Polish/English text. ISBN 83-86001-10-0

Nr 4

cena 10,00 zł

ZUKOWSKI W., LATOWSKI K., JACKOWIAK B., CHMIEL J. 1995 – *Rośliny naczyniowe Wielkopolskiego Parku Narodowego* [*The vascular plants of Wielkopolska National Park*], ss. 231, 31 ryc., 12 tab. Polish text with a summary in English. ISBN: 83-86001-17-8

Nr 5

cena 7,50 zł

JACKOWIAK B., LATOWSKI K. 1996 – *Rozmieszczenie, ekologia i biologia chwastów segetalnych. Bibliografia polskich prac do roku 1995* [*Distribution, ecology and biology of segetal weeds. Bibliography of Polish works till 1995*], ss. 112 + dyskietka. Polish/English text. ISBN: 83-86001-27-5

* Cena proponowana przez Dystrybutora

Nr 6

cena 12,00 zł

PIOTROWSKA H., ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. 1997. *Rośliny naczyniowe Słowińskiego Parku Narodowego [Vascular plants of the Słowiński National Park]*, ss. 216, 38 ryc. Polish text with a summary in English. ISBN 83-86001-52-6

Nr 7

cena 7,50 zł

CELKA Z., JACKOWIAK B. 1998 – *Bibliografia prac geobotanicznych opublikowanych w czasopiśmie „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią” w latach 1948–1997 [Bibliography of geobotanical works published in the journal „Physiographical Researches on Western Poland” in the years 1948–1997]*, ss. 61 + dyskietka. Polish/English text. ISBN: 83-86001-59-3

Nr 8

cena 20,00 zł

JACKOWIAK B. 1998. *Struktura przestrzenna flory dużego miasta. Studium metodyczno-problemowe [Spatial structure of urban flora. A methodological-cognitive study]*, ss. 228, 98 ryc., 29 tab. Polish text with a summary in English. ISBN: 83-86001-75-5

Nr 9

cena 20,00 zł

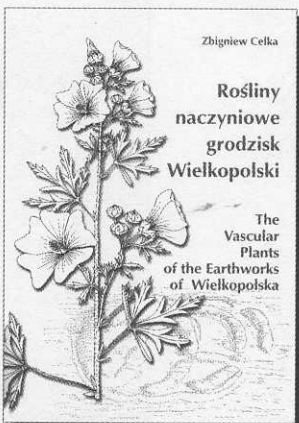
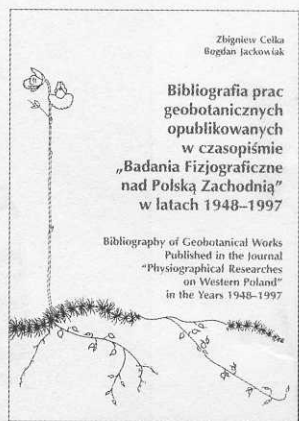
CELKA Z. 1999. *Rośliny naczyniowe grodzisk Wielkopolski [The vascular plants of the earthworks of Wielkopolska]*, ss. 159, 38 ryc., 16 fot., 30 tab. Polish text with a summary in English. ISBN 83-88163-25-6

Dystrybucja:

Zakład Taksonomii Roślin
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Al. Niepodległości 14
61-713 Poznań
Tel. +(61) 8520518
E-mail: bogjack@main.amu.edu.pl

Sprzedaż bezpośrednią i wysyłkową niektórych tytułów prowadzi ponadto:

Dział Wydawnictw
Instytut Botaniki im. W. Szafera
Polska Akademia Nauk,
Lubicz 46, 31-512 Kraków
Tel. +(12) 4215144; Fax: +(12) 4219790
E-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

24 - 28 września 2001

Komunikat nr 1
Poznań, marzec 2000

<http://main.amu.edu.pl/~zjazdptb>